

2004 / 3.

Ára: 400 Ft

folkMAGazin

XI. évfolyam, 3. szám

A TARTALOMBÓL:

7. ÖRÖKSÉGÜNK - Lefutott dolog?
Darmos István
8. „Burgondia utca” - ETNOFON RECORDS
9. A Magyar Dudazenekar albuma
DUDASZÓ HALLATSZIK ALAPÍTVÁNY
10. Aki dudás akar lenni...
G. Szabó Zoltán
12. Magyar Citerás Antológia I.
Bolya Mátyás
14. Moldova és Bukovina népzeneje
MAGYAR NÉPZENEI ANTOLÓGIA VII.
17. Magyar népzenei dallamgyűjtemény
Gombai Tamás
20. Interjú a FolkEurópa vezetőivel
K. Tóth László
21. Hóc, hóc Kassára...
Darmos István
22. Tizenöt év kölcsönös tanulás
Sándor Ildikó
23. „Kende” néprajzi képeslap-sorozat
Kádár Ferenc
24. FOTÓGALÉRIA: Csoma Gergely
29. NYÁRI NÉPMŰVÉSZETI TÁBOROK
32. „Tedd ki a pontot!”
dr. Nagy Zoltán
35. Egy zsúritag így tudja - így mondja
Busai Norbert
36. Emlékek moldvai gyűjtőútjairól II.
Kóka Rozália
40. A gyűjtő és a nótafa
Kóka Rozália
42. A Kaláka kettős jubileuma
K. Tóth László
44. Előbb-utóbb fel kell ébrednünk!
Abkarovits Endre
50. Sue Foy angol nyelvű ismertetője

Valaki fogja a kezem

Hatéves koromig nem tettem ki a lábam Székről, de nem is volt miért. A falu zárt világa nekem a létező mindenséget jelentette, nem tudtam, hogy létezik más vidék is, ahol egy vékony visszaköszönés reményében bal kezem mutatóujjával pöccent-betek egyet rojtosodó szalmakalapom karimáján.

Falum elég tágas és szellős volt számomra, s történt benne egy nap alatt is anynyi, hogy két álló nap is kevésnek bizonyulna arra, hogy mindazokról számot adjak. Akkor még nem tudtam, hogy a történésekkel együtt mi is történünk.

A falu házsoraitól, utcáitól, kertjeitől távolra eső sokféle fajta növényekkel, élőlényekkel benépesített ponkokat, vagy az elégedett ember arcára hasonlító lapályokat csak akkor kezdtem komolyabban szemügyre venni, miután az iskolában a látóhatárról is prüntyögött valamit a vastagon kifestett Pintyikán tanító néniink, akiben még egy körömfeketényi kedveség sem lakozott. Ha nem tévedek, a férje román ember volt, akit sohasem ismertünk, de azzal tisztában voltunk, hogy őmiféle hallgat a mi „tantónénink” a Pintecan névre, ami – köztünk legyen szólván – senkit sem érdekelt, ez alól kivételt képeztek a megyei tanfelügyelőség nagyságai, akik talán éppen a „jól hangzó” neve miatt helyezték őt a mi nyakunkra. Én leginkább vad kegyetlenségét kifogásoltam – persze csak úgy magamban –, ugyanis engem kivétele-

sen mindennap felpofozott, kettőt-hármat nagyot suhintott a tenyerembe azzal az orgonavesszővel, amit már reggel lemetszett rozsdásodó halnyelűjével a jószágos ferences Fábíán atya kertjéből. Azok az orgonabokrok választották el egytantermes iskolánkat csak úgy jelképesen a plébániától, ahonnan mindennap tizenegy harminckor kihallatszott Őzséb szolga csengettyűrázása, hogy a madárléptű Fábíán atya igyekezzen magához venni a szigorúan böjtös eledelét.

Szóval itt tanultam a betűvetést és itt hallottam először a látóhatárról is Pintyikánné örökké fokhagymás kolbász-szagot árasztó szájából. Nem is ettem én a kolbászt tizenhét éves koromig, de egyáltalán nem biztos, hogy a tanító néni orrfacsaró lehelete miatt. Hogy iskolába nem szerettem járni, az viszont az ő lelkét terheli.

Házi feladat minden napra volt adva, amit én legtöbbször a mezőn csaptam össze tehénörzés közben, mert délutánoként azt csináltam. Csak másnap vettem észre, amikor ismét megcsapott az undorító szájbúzs, s a suhogó vessző, hogy az aznap leckénél összecsucokott füzetlapokon néhány szétpuk-

Címlap: Klézsei harang (1984) - Csoma Gergely: Elveszett szavak (ETNOFON Kiadó, 2004.)

Első iskolai évem befejeztével, 1967 nyarán.

kadt vöröshangya, apró hernyó, tehenünk vérevel jóllakott szúnyog laposra préselt teme illusztrálta a természetrajzleckémet, aminek *A látóhatár* volt a címe, és így kezdődött: „Ameddig a szemünk ellát, *látóhatárnak* nevezzük...”

Amikor ezt kórusban mondatta és szemléltette velünk Pintyikánné, mindannyian ott álltunk hármas sorban felsorakoztatva a sárgára meszelt barátok temploma bejáratának boltíve előtt, s nagyon vártuk, hogy Özséb szolga megkondítsa a déli harangot, mert akkor vége az órának és hazamehetünk. A református templom harangját már lógatták, de azt Pintyikánné nem akarta meghallani, hanem rövid kezével Gyulatelke felé mutatott, mert a templom bejárata előtt állva abba az irányba lehetett a legmesszebbre ellátni. Szerencsénkre ez egy kora tavaszi napon történt, s az előttünk te-

rebélyesedő öreg gesztenyefák rügyefakasztó állapotukban voltak, így nem akadályozták szemünk bóklászását a *látóhatáron*.

Hazafelé tartva is a *látóhatárral* foglalkoztam, legfőbb vágyam az volt, hogy a tudásanyagot jól elmélyítsem délutánig, és megtanítsam Ferkőnek is, hadd tanuljon ő is valami iskolai dolgot, ha már a szüleitől erre nem kap buzdítást. Azok iskola helyett is inkább a pajtában keresnek neki elfoglaltságot.

Othton senkit sem találtam. Előbb a tehenet és a két bikaborjút megittattam, aztán a kertből kitépott zöld hagymaszár mellé faltam néhányat a tegnapi magyarólevésből. Amire Ferkő a szájához emelte hüvelyk- és mutatóujját, hogy sípolásával értesítsen közeledtéről, akkorra az én jószágaim szinte az egész udvart telehintették meleg lepényeikkel, rettentő nagy örömet sze-

rezve a népes majorságnak. Nem szedtem össze, gondoltam, így legalább együtt lesz a csipogó, hápogó, karicsáló szárnyas kompánia Pista nevű kakasunk felügyelete alatt, aki rendszeresen elriasztotta a tolvaj szarkákat, vércsüket. Szüleim e kérdésről nem így vélekedtek. Ezt mondták: Úgy látjuk, kezd eluralkodni rajtad az „úrhatnáság” vágya, csak az a baj fiam, hogy nincs üresedés, úgyhogy máskor takarítsd el a trágyát...

Már javában ereszkedtünk lefelé a Gyalogkapus lejtőjén Beszterce völgye irányába, mikor Ferkő komisz apja a Viczeibodmától érkező éhesen poroszkáló állatokat megállította, és bevárt minket, akik jól hátramaradva éppen a *látóhatár* elméletével kezdtünk volna foglalkozni. – „Gyertek csak, gyertek jómadarak – sziszegte felénk fémfogai közül. Szabad így elindulni az állatokkal, ilyen ganésan, kimosatlan farkokkal?” Ekkor egyik kezével már a Ferkő koszos inggallérját fogta, a másik kezével meg kezdte letekerni derekáról az egyágú kenderistrángot, amibe esténként hazafelé menet zöldet szokott kötni az állatoknak. Három suhintást mért a Ferkő rettentően porzó nadrágjára. Kevés ideig sajnálkozhatam barátom szenvedésén, mert az én fenekemre is szózott kettőt, mondván: „Te nem az én fiam vagy, de neked sem árt...”

Enyhe tavasz volt, fűhúzó április, a vöröfényes helyeken már jól harsogtattak a zöld pázsitból jószágaink. Ferkő nem ócsárolni, hanem magasztalni kezdte az apját. Kicsi! – szólt rám. – Tudd meg, hogy az én apám nem cicázik, az odasújt, ha kell! Ferkő akkor mondta el nekem, hogy miért sánta az apja és miért vannak fémfogai, már amennyi maradt belőlük, három, vagy talán négy... A gonosz háborúban, Galíciában comblovást kapott, s amikor a félholtan fekvő Ferkő bácsira egy kökénybokor közelében rátaláltak bajtársai, a fogai már ki voltak taposva, hogy ló vagy ember által, azt már senki sem tudta. A golyót máig sem szedték ki a sebből, azóta vándorol benne, szörnyű fájdalmat okozva neki. Ilyenkor nem tud magán uralkodni, az imént is ezért csapott istrángjával a valagunkra, mondta Ferkő, miközben csak a földet nézte, és kitartóan vakargatta a mellette legelésző tinó szarvatövét, ami ha megborjazik, állítólag az ő tehene lesz... Hát ezért kecsegtette tavaly nyáron is a más földjéről lopott tejesmálécsövekkel.

A fáradt napkorong már a bonchidai hegytetőn könyökölt, mikor rántottam egyet Ferkő foszladozó kéklábjiján, és a szemébe mondtam, hogy a törtétekért egy hangyanyelvnyit sem haragszom, sem rá, sem az apjára. Tudtam, ez megnyugtatta őt, aztán én is vakartam egyet a tinó izmos

nyakán, aki hálából mindkettőnk lábfeje-re juttatott a szája sarkából csöpögő habos nyálból.

Vártam, hogy Ferkő megkérdezi, hogy Pintyikánné még miket mondott a *látóhatár*ról, de erre mégsem került sor, pedig az apja már rég az ideje, hogy magunkra hagyott, és valahol a Fűzberek alatt pásztázta sasszemével a kaszálóit, arra volt kíváncsi, hogy Tógyika Vaszi vajon nem csapta-e meg éjszakánként a juhaival.

Lassan átítatott bennünket a dús párával gomolygó szürkület, és én Ferkő nővéreire gondoltam, ugyanis a délután azt ígérte, ha érdekeseket mesélek a *látóhatár*ról, akkor szombat délután két rövidet és egy hosszút füttyent nekem az utcáról, hogy síessek megnézni, ahogyan a nővérei félmeztelenül körbeállják a szoba közepére állított felforrósított esővíztől párálló fateknőt és egy féltényérnyi háziszappannal alaposan bedörzsölik egymás nyakát, vállát, hófehér hátát és a legvégén nagyokat kacarászva egymás mellét mossák, szappanozzák, mosák, szappanozzák...

Ferkő továbbra sem kérdezett tőlem, a ránk telepedett sötétség teljesen kioltotta belőle az érdeklődés vágyát, én meg reményvesztettnek éreztem magam és arra gondoltam, hogy ha most lenne a zsebemben egy üveggolyó – ami egyébként nekem sohasem volt –, akkor azt odaadnám Ferkőnek – őt a tárgyak mindig jobban vonzották, mint a megfoghatatlan elmélet –, bizonyára annak fejében is nézhetném sötét pitvaruk tenyérnyi ablakszemén keresztül a feredő nagylányokat. Már nagyon bántam, hogy előhozakodtam Ferkőnek ezzel a *látóhatár*-históriával.

Apró, tűzsemű csillagok vigyázták a tavaszi estét, s a sok barabalyevéstől már olyan volt a nyelvünk, mintha sárga agyagba mártottuk volna. Állataink fogai is elvástak a sok zsenge fűtől, ők is a vizet kívánták, elindultunk hát a falu felé. A Gyalogkapus vak útjának hecsedli- és galagonyabokrai között csörtettünk lefelé, ahol sűrűn könnyítettek magukon jóllakott jószágaink.

Már kezdtem félni, hogy hazáig teljesen kiürülnek, mikor eszembe jutott anyám története. Nagyapám őt még táncbajáró korában is elküldte a tehenek után, még vasárnap is, pedig délben már kezdődött az első pár tánc, s akkorra minden lánynak a táncház udvarában kellett lennie, mert a széki lassú dallamának felcsendülése után a legények kiléptek a tornácra, és onnan szólították be a lányokat a táncra. Aki akkor nem volt ott, csak a következő rendben táncolhatott. Hát ezért kergette anyám vasárnaponként déltájban hazafelé a teheneket,

Unokatestvérem, Soós Sári, 1976-ban.
(Bodó András kolozsvári fotóművész felvétele)

s hogy azok horpasa gömbölyű maradjon nagyapám szemlénél is, ökölnyi száraz gazzal dugta be a farkuk alatti nyílást...

A házunk előtt arra kértem Ferkőt, hogy keressen egy olyan irányt és mutassa meg nekem is, ahova a legmesszebbre el lehet látni. Ferkő a Hódos-berek felé nézett, ami fölött jól sütött a Hold. Látod, most pillanatnyilag addig tart a *látóhatár*, mondtam búcsúzóul.

„Nem nekünk áll a világ, mert csak kötekedő szándékkal fürkésznék benne, ahelyett, hogy veteményeskertet csinálnánk belőle” – mondta Padútiné, miközben nekem számolni kellett, hogy melyik szomszéd hány lejt és banit kell hozzon neki a kotló alá elvitt tojásokért. Padútiné ugyanis is se írni, se olvasni nem tudott. Nem elég, hogy csak a magaslesről fürkésznék, de folyton-folyvást gyarló passzióinkkal akadályozzuk is a világ csendes folyását, hát ne csodálkozzunk, ha olykor hánykolódik, ki-

tör a medréből, mint mi sokszor a hitünk-ből, és úgy pörget körbe-körbe, mint ahogy a tojásokon ülni nem akaró berúgatott kotlóstyúk pörög, aki másnap reggelre összetöri maga alatt a tojásokat, hiába etették előző este pálinkás kenyérral és borították le a nehéz vesszőkosárral... Reggel ezt látva a gazdasszonyok feldúltan ragadják szárnyon a hamis kotlóst, és kipenderítik az udvar közepére. A kótyagos tyúk ezzel mit sem törődve, a nap folyamán továbbra is abban a hiszemben fészkelődik rá valamelyik tojó friss tojására, hangos kotyogásával mindenkinek hírül adva, hogy ő tegnap is komolyan gondolta a kotlós szerepét.

Miután mindent kiszámoltam és leírtam, egészséget kívántam Padútinének és amíg ő a tornácig tipegett, hogy engem a felnőtteknek kijáró tisztelettel kikísérjen, már a kerítésen kívül voltam, de utolsó mondatát még jól hallottam: „Az élet nem passió, de teljesen passzióknak sem fogha-

tó fel.” Ahogy kiértem a széles utcára, balra fordultam és iszkoltam hazafelé, a házak előtti virágágyások jácint és boldogasszony erős illatát árasztották. Otthon csak apám várt engem, anyám a virrasztóban segítkezett, a nővérem – szombat lévén – a felszegi táncházban volt. Amíg én Padútiné tyúkszaros tojásainak az árát számoltam és írtam, azalatt hazahozták Juhos bácsit egy pléhkoporsóban, aki több széki kubikossal az Arges folyó szabályozásánál dolgozott. Nem sok beszéddel élt, öngyilkosságának okáról a temetés után működésbe lendült pletykalmok legöbbször a feleség kikapósságáról öröltek.

Apám akkoriban a tsz ellenőrző bizottságának tagja volt hajnaltól délig, mert délután és este a tsz növendékborjainak volt az istápolója. Vagyis délután kellett végrehajtassa azt, amit délelőtt ingyen ellenőriztettek vele. Olyan „nesze semmi, fogd meg jól” játék főszerepét bízták rá hamis rendezővel, hamis dramaturggal, igazinak álcázott forgatókönyvvel, csak apám akkor még semmiben sem kételkedett, mint ahogy azóta sem. Anyám unszolására elvitt hát magával, de én éreztem, hogy neki ez teher. Nem akarta, hogy én is asszisztáljak a számára is kínos szerephez, hogy szemtanúja legyek a kényszerből végzett napi robotnak.

Egymás mellett mentünk a pirtóci istállókhöz és az ég feketéje hamarosan mennydörögni kezdett. Hosszú szalú esőt és vakító villámokat szórt ránk.

Én még szorosabbra akartam kerülni apám oldalához, mert nem csak a halottól féltam, hanem a villámlástól is. Azt sem bántam volna, ha csöppnyi tenyere met apám erős markolata szorítja, de ehhez nem volt szerencsém. A Székely utca kútjáig szorosan mellette lépdeltem és még utána is egy jó darabon. Éreztem, hogy apám magamra hagy, hadd intézzem egyedül a fennvalókkal való dolgaimat. Toma Mihály kékre meszelt töppedt háza előtt, áteltenben a román temetővel, egyszer csak nagyot csattant, és akkor apám a kezem után nyúlt, és nagyot szorított rajta. Tőlünk nem messze a villám kettéhasított és lángra lobbantott egy öreg szilvafát, ami gyorsan üszkösödni kezdett és sírósan füstölt. Láttam Tománé bibircsók arcát, miközben a tornác eresze alól kémlelte az égő szilvafát, arról akart meggyőződni, hogy a tűz nem harap-e bele házuk nádfedelébe. Ijedelmében még az a csepűzsák is a kezében maradt, amibe a tóvidéken pásztorkodó férjének az egész heti elemóziáját rakosgatta, aki a szombat esti fejés után mindig hazajött vételezni. Bizonyára egy kis itókát is szerzett bele, mert férje csak akkor nem szereti a pálinkát, ha nincs.

Nagyanyám, mint a kolozsvári Marianum szolgálólánya, 1920-ban.

Még szerencse, hogy nem az új kalapomra csorgott az eső, hanem a viseltesre.

A román temető legfrissebb sírhantja akkor éppen háromhetes volt, amit az elmúlt napokban már meg akartam látogatni utcabeli társaimmal egyetemben. Az új sírhant alatt egy volt nyugdíjas lupényi bányász aludta örök álmát. Feleségének, aki széki volt, örökségül jutott egy egyszobás vályogház a rét mellett, és az a mester pulcolta le azt is, aki a mi egyszobás házunkat, csak tizenkét évvel később. Én is otthon voltam, amikor egyik este bekopogott hozzánk a mester, hogy szeretné egy kicsit szemügyre venni a mi házunk mintáit, mert egy ember pontosan ilyet rendelt a saját házára is, amire a mester előleget vett fel, pedig semmi kedve nem volt még egyszer ilyen keksz-mintákat csinálni. Hát ez a lupényi ember feküdt abban a sírban. A szóbeszéd szerint erősen édesszájú volt, ezért a talpig feketébe öltözött felesége reggelente

csokoládékrémrel kente be a sírkövet és a sírkeretre állított két beton virágtartót.

Ráfila néni, az özvegy, szentül meg volt győződve arról, hogy férje éjszakánként felkel a sírból és a csokoládékrémet elfogyasztja. Nem akart hinni a temető mellett lakó harangozónak, aki szerint az Újváros kóbor kutyái és macskái lakmároznak belőle.

Amíg a borjak jó étvággal hersegették a fonnyasztott lucernát, addig apámmal rendet csináltunk az istállóban, leszedtük és kihordtuk a trágyát, s miután megalmoztunk, átadtuk az istállót az éjjeliőrnek. Hazaindultunk, hogy idejében átmelessünk a virrasztóba. A temető alatt többször is nagyokat szippantottam a nedves levegőből, de a csokoládékrém illata helyett az öreg, megperzselt fa és az esőverte burjánok büze terjengett.

Soós János

(Részlet a *Széki Füzetek* sorozatban megjelenés előtt álló kötetből.)

ÖRÖKSÉGÜNK

Táncbáztalálkozó, 2004.
(Kanyó Béla és Kerekes Emőke sorozatából)

Lefutott dolog?

Aprók Bálja a Táncbáztalálkozón

Hatalmas, hömpölygő tömeg. Az emberáradattal együtt sodródva akaratlanul is tanúja voltam egy mondatnak, amelyet egy anyuka szánt barátnőjének: „A férjem azért nem jött velünk a Táncbáztalálkozóra, mert azt mondta, hogy ez már egy lefutott dolog. Most kellene itt lennie, s látná, mennyien vagyunk.” Úgy gondolom, aki idén ellátogatott a táncbáztalálkozó csarnokokba, az anyukával értett egyet. Nem ismerem a statisztikákat, de véleményem szerint idén sem voltak kevesebben, mint az előző években.

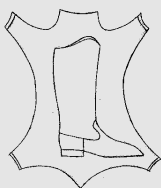
Az Örökség Gyermek Népművészeti Egyesület az Aprók Bálja szervezésével és lebonyolításával vette ki részét abból a hatalmas munkából, amit a Táncbáztalálkozó szervezőgárdája végzett. A táncintézetek fél tizenegy körül, a tavaszköszöntő nyitányt követően kezdődhettek meg. Sárközi, bodroglózi, széki, moldvai, székelyföldi, rétközi táncokat tanulhattak a gyerekek nyíregyházi, miskolci, sátoraljaiújhegyi és sárospataki oktatóktól, gyermek- és ifjúsági korosztályú táncosok segítségével, a Szikes Banda, a Szeredás együttes, a Kerekes és a Garadna zenekar, valamint a Bürkös Banda muzsikájára. A tanítások közötti játékokat a Magyar Pedagógiai Társaság Hagyo-

mányismereti Szakosztálya szervezte, Sándor Ildikó vezetésével. Mivel az Aprók Bálját az idén tizedik alkalommal rendezték meg, a gyermekprogramot ünnepi gálaműsor zárta. Ebben egyesületünk tagcsoportjai mutatkoztak be, köztük több olyan gyermekcsoport, amely a táncintézetekben is közreműködött, s számos olyan koreográfiát láthattak a nézők, amelyeket javasoltak a Gyermektánc Antológiára, ám oda szerkesztési okokból mégsem került be. A többiek között dél-alföldi, felcsiki, rimóci, rétközi, bodroglózi táncokból színes, változatos műsor kerekedett. A napi programot tovább színesítették a népzenei gyermek koncertjei, valamint egy lengyelországi vendégcsoport szereplése.

Lehet-e „lefutott dolog” az a rendezvény, amelynek csupán a gyermekprogramja közreműködőként nyolc népzenei zenekart, tizenkét gyermektánc-pedagógust, közel ötszáz gyermektáncost vonultat fel, s ahol a táncintézetekre kijelölt 500-600 négyzetméteres hely kevésnek bizonyul? Lehet-e „lefutott dolog” az a gyermektánc-mozgalmunk, ahol csak az egyesületünkben regisztrált közel kétszáz gyermektáncosban, 8-10 ezer gyermek táncol? Lehet-e „lefutott dolog” egy nemzet számára a gyökereiből kinőtt saját kultúrájának az ügye, kedves apuka? Ugye nem.

Darmos István

Néptáncosok, néptánc csoportok és bármely táncműfaj kedvelők!

Különböző táncokhoz készítünk méretre is:

NŐI ILLETVE FÉRFI PUHA- ÉS KEMÉNYSZÁRÚ CSIZMÁT
MENYECSEKE CSIZMÁT • NÉPTÁNC BAKANCSOT • KARAKTERCIPŐT

Műhelyünk címe: 8300 Tapolca, Sümegi út 20. (a gimnázium mellett)
Telefon: 06 - 87/321-304; mobil: 06-30/286-9517, 06-30/224-2105

TANKA TAMÁS ÉS BÁRÁNY SZILVESZTER Népi Iparművészek, a Népművészet Ifjú Mesterei

Modelljeink megtekinthetők és megrendelhetők, árlistánk és méretlapunk letölthető a honlapunkról: www.tankabarany.hu

Francia–magyar népköltési párhuzamok

Ez a lemez egy belga–magyar dokumentumfilm („Keletre kén' menni, mert ottan szép az élet...” A középkori vallon telepések öröksége a Kárpát-medencében, rendező: Keresztessy Sándor, 2001.), valamint egy rendhagyó koncertsorozat nyomán született. Olyan magyar és francia népköltészeti alkotásokat állítunk egymás mellé, melyek rejtett szálaikon kapcsolatot teremtenek Kelet- és Nyugat-Európa folklorja között. Az egymással párokat alkotó balladák és dalok nem közeli rokonai egymásnak, inkább unokatestvéri viszony van köztük. Közös vonásuk, hogy tartalmi vagy formai előképeiket a középkori Európában kell keresnünk.

A nemzetközi hírű magyar folklorista, Vargyas Lajos főként a vallon-francia telepések magyarországi jelenlétére vezette vissza néhány ballada meglepő hasonlóságát. A latinusok a XI. század közepétől érkeztek Magyarországra, ahol kiváltságokat kaptak. A XII–XIII. században már 46 településen mutatható ki jelenlétük, tehát valóban komoly szerepük lehetett a nyugati dallamok, versformák vagy balladaszűszék közvetítésében. Az Árpád-házi királyok (pl. III. Béla) francia dinasztikus kapcsolatai révén a királyi városokban, így Esztergomban, Székesfehérváron és Egerben önálló latin városrészek alakultak ki. Lakosaiknak a Tokaj környéki szőlőművelés elterjesztésében éppúgy

CLAUDE FLAGEL Párizsban született, s első mesterei a francia népi énekmondók voltak. Kutatásai során feltárta a francia tekerőmuzika repertoárját, játékát számtalan felvétel őrzi. Az 1970-es évektől lemezkiadóként működik, a magyar népzenei együttesek munkáját is segítette. Népzene- és néptánc-kutatóként távoli kultúrák hagyományait adja közre (fonti musicali).

A **CARMINA DANUBIANA** muzikusai ezen a néven 2001 óta dolgoznak közösen, de szólistaként és más zenekarokban is muzsikálnak. Céljuk a magyar és kelet-európai népzene ritkán játszott dallamainak felkutatása és bemutatása hagyományos és feldolgozott formában. A néprajzkutató Juhász Katalin és Szabó Zoltán népzenei tapasztalatait Csörsz Rumen István (Musica Historica) révén a középkori és reneszánsz előadói stílus is kiegészíti. Magyarországon kívül felléptek már Belgiumban, Franciaországban és Németországban.

CLAUDE FLAGEL - ének, tekerőlant
JUHÁSZ KATALIN - ének
CSÖRSZ RUMEN ISTVÁN - ének, lant, koboz, fidula, reneszánsz gitár, citera, furulyák, zergekürt, hólyagsíp, doromb, ütősök
SZABÓ ZOLTÁN - dudu, furulyák, ikerfurulya, klarinét, okarina, töröksíp, basszprímtambura

ETNOFON Records • ER-CD 080

Vers l'Est je veux aller - Burgondia utca
CLAUDE FLAGEL • CARMINA DANUBIANA

Francia-magyar népköltési párhuzamok
Parallèles dans les poésies folkloriques franco-wallonnes et hongroises

részük volt, mint a pénzverés mesteriségében vagy a román kori építőművészetben. A magyar és francia főpapság között már a kereszténység felvétele idején élénk egyházi kapcsolatok is szövődtek, a XII. században pedig a francia szerzetesrendek országszerte számos kolostort alapítottak. Ez elősegítette a nyugati egyházi zene terjedését. A magyar diákok párizsi tanulmányútjaival párhuzamosan a telepések hozzájárultak ahhoz, hogy a kor nyugati közműveltsége apránként – elkeveredve más népek, főként a német vidékek kultúrájával – eljutott Magyarországra. A XVI–XVII. században az Oszmán és Habsburg-birodalom közé ékelődött ország zártabb kulturális fejlődése szerencsére sok mindent megőrzött a korábbi századok terméséből.

Lemezünkkel Vargyas sokat vitatott, ám mindenképp fontos tézisének sem bizonyítására, sem cáfolatára nem vállalkozhatunk. Az elhangzó dalok ugyanis két eltérő nyelvi és zenei kultúrában csiszolódtak, s nyomot hagytak rajtuk az eltelt évszázadok zenei és irodalmi divatjai. A francia folklorra nagyon erősen hatott a műzene, a magyarban pedig az ázsiai dallamörökség keveredik a nyugati és szomszédnépi (főként szláv) hatásokkal – nyilván nem csak a dallamok, hanem a szövegek világában is. Keves támpontunk van tehát arról, hogy a középkori balladaénekesek vajon mit hogyan ismertek. Franciaországban már a XV. században följegyezték ezeket a történeteket, a magyar kéziratok versgyűjte-

ményekben viszont csak a XVIII. század végén találkozunk balladákkal, ám ez nyilván nem zárja ki, hogy ilyesmit énekeltek volna a magyarok. (A magyar népzeneben jellegzetes, az ázsiai eredetű ún. régi stílustól jól megkülönböztethető csoportot alkotnak a középkori nyugati eredetű dallamok.)

A régi stílusú ballada nálunk jellegzetesen szóbeli műfaj, a szájhagyományban terjedt, a történetek pedig folytonosan változtak, összekapcsolódtak vagy hasonló epizódok révén könnyen keveredtek egymással. A változásunkban szereplő, párhuzamos szövegek ezért néha alig emlékeztetnek egymásra. Ez nem meglepő, ha az ember-unokatestvérek különbözőségére gondolunk. Ám legalább akkora öröm, ha ráakadunk egy-egy apró részletre, melyek váratlanul mégis összhangot teremtenek a távoli rokonok között.

A lemezen hallható balladákat főként a francia és kelet-európai énekmondók stílusában mutatjuk be, szóló énekként, melyet egy-két hangszer kísér. A más műfajú dalokat a régi és népi hangszerek párhuzamos használatára épülő, szabad feldolgozásban szólaltatjuk meg. Két szöveg esetében még azt a játékot is megengedtük magunknak, hogy néhány szakaszt egy francia változathoz emeljük ki, másokat pedig a magyarból. Ezek a sosem volt „ballada-kollázsok” egy olyan kulturális párbeszédre hívnak, melynek fényében talán másként tekinthetünk arra a bizonyos közös európai folklorra. (– Az alkotók –)

A Magyar Dudazenekar első albuma

A Magyar Dudazenekar 1989-ben alakult egy budai kiskocsmában, ifj. Csoóri Sándor gondolatára. Ő vezette a Béres János által létrehozott népzenei iskolában a duda tanszakot, ami Óbudán működött. Itt gyülekeztek azok a dudások, akik nem riadtak vissza a gondolattól, hogy „aki dudás akar lenni, pokolra kell annak menni...”.

Első fellépésünk 1989. március 15-én történt, s az a mondás, hogy „két dudás nem fér meg egy csárdában”, megdőlni látszott. Sőt, olyan pillanatok is adódtak, amikor 23 dudás és öt énekes lépett színpadra, például az Egri Dudástalálkozón, vagy a Téka együttes 20 éves születésnapj buliján a Tabánban.

Mi még tanulhattunk olyan öreg mesterektől, mint Seres Imre és Szikora János az Ipoly mentéről, vagy a még ma is aktív palóc dudástól, a tereskei Pál Pista bácsitól. A „dudasuliban” pedig ifj. Csoóri Sándor tanította a következő nemzedéket, amelynek tagjai közül többen is tanárokká váltunk. A magyar dudahagyományok ápolása és népszerűsítése érdekében 1992-ben magam kezdeményeztem a Dudaszó Hallatszik Alapítvány létrehozását, melyet jelenleg Karakas Zoltán vezet.

Műsorainkon bemutatjuk a bőrdudát és a dudánótákat, s e misztikus hangszerhez

kötődő hagyományokkal, legendákkal ismertetjük meg a közönséget. Külföldi útjaink emlékeztetések maradtak, nem csak nekünk, hanem meghívóinknak is, hiszen nem mindennapos látvány ennyi dudás egy csapatban. Neves nemzetközi fesztiválokon képviseltük Magyarországot, így eljutottunk Ausztriába, Németországba, Csehországba, Franciaországba, Hollandiába, Írországra, Észtországba, de nagy szeretettel fogadtak minket Felvidéken és Erdélyben is.

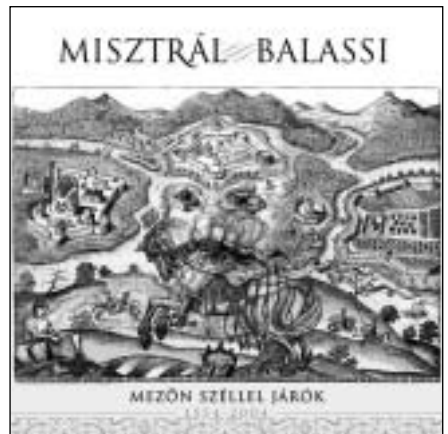
Bár a dudások mindig is önálló egyéniségeknek számítottak, itt a zenekarban mi mégis alkalmazkodunk egymáshoz. Így érdekes gondolatok és hangszerelések is megfogalmazódhatnak egy-egy zenei összedállításunkban.

Ez a CD-felvétel különösen fontos számunkra, hiszen 15 év műsorszámainak válogatását örökíthettük meg.

A lemezre való felkészülést Jákótpusztán tartottuk, ahol persze egy kecske rögtön „eltörte a lábát” és „beugrott” a kemencébe. Azért duda formájában ma is közöttünk él...

Lányi György dudás

Dudaszó Hallatszik Alapítvány
2040 Budaörs, Pf. 83.
Tel.: 06-20/947-4087
karz@freemail.hu • www.folkinfo.net

www.misztral.hu

PRO FOLK
HANGSZEREK, TOKOK,
KELLÉKEK, JAVÍTÁS
Népzenei CD-k teljes választéka
ÓVODÁKNAK, ISKOLÁKNAK
KEDVEZMÉNY
Cím: 1074 Budapest, Dohány u. 84.
(bejárat az Almássy utcából)
Nyitva: 10-17h, pénteken 10-14h
Tel.: 06.30.9549-903
Tel./fax: 351-3341
E-mail: profolk@tla.hu
Honlap: www.datanet.hu/profolk-bt

AKI DUDÁS AKAR LENNI...

*Dudák és dudások
a Kárpátokon innen és túl*

2004. május 29. – 2005. február 27.
Néprajzi Múzeum, Budapest

Az aerofon hangszerek nagy családjában – akár történetiségüket, akár területi elterjedésüket vizsgáljuk – kiemelkedő helyük és szerepük van a dudáknak, hiszen Euráziában, a Földközi-tenger medencéjében nem ismerünk olyan népet, népcsoportot, amely a dudarendszerű hangszerek valamilyen egyszerű vagy bonyolult típusát ne használta volna, illetve használná napjainkban is. A hangszerek és az azon játszható muzsika Európában szinte minden nép zenetörténetében kiemelkedően fontos, mivel az elmúlt ezer évben – változó intenzitással ugyan, de – jelenléte folyamatosan kimutatható, sőt a skótoknál, az íreknél, a bolgároknál nemzeti szimbólummá vált. Az utóbbi harminc évben ismét reneszánszát éli a dudazene, amit jeleznek a nagy fesztiválok, kiállítások, valamint az a tény is, hogy a népzene mellett az úgynevezett „könnyű- vagy szórakoztató” zenében és az európai dzsesszben is egyre nagyobb szerepet kap a dudazene. Sorra létesülnek a dudakészítő műhelyek, egyes országokban intézmények oktatják a hangszer alapismereteit.

A kiállítás célja, hogy elsősorban a Néprajzi Múzeum gyűjteményeinek gazdag anyagából – itt található Közép-Európa legnagyobb népihangszer-gyűjteménye – attraktív, élményszerű, szemléletes, ugyanakkor interaktív formában mutassa be azt a rendkívül formagazdag tárgyi anyagot, amelyet a

Dél-alföldi duda

kutatók az utóbbi száz-százötven évben felhalmoztak. A kiállításhoz elkészül a Néprajzi Múzeumban található dudák katalógusa, amely hozzásegít ahhoz, hogy a kiállítás újrafogalmazza eddigi ismereteinket, hiszen a gyűjteményekben az európai főbb dudatípusok mellett (nyugat-európai típus) nem csak a magyar dudatípusok (dunántúli, felvidéki, alföldi), hanem a szlovák, szerb, horvát dudák több típusa is megtalálható. A Dunántúl déli részén – Berzence és Csurgó környékén – használt „horvát-magyar” duda, a szlovák és a felvidéki magyar dudák formai hasonlóságával, valamint hangzásbeli különbségeivel, továbbá a szerb és horvát dudák változatos típusaival eddig keveset foglalkozott a hazai és külföldi néprajz. Nem maradhatnak ki a rendszerezésből a moldvai dudák sem, hiszen itt mutatható ki a balkáni és a közép-európai típusú dudák együttes használata. Külön

szint jelentenek majd az „ázsiai dudák”, azaz a szárgorgonák, valamint a Földközi-tenger medencéjében található hangszerek is.

A kiállítás a látogatókat egy izgalmas ígérő „pokoljárásra” invitálja, hiszen a Kárpát-medencében szinte minden népcsoport hiedelmeiben megtalálható az a bátorságpróba, ami a dudajáték elsajátításához szükséges legkülönbözőbb ismereteket tartalmazta. Ez is jól jellemzi a Kárpát-medence sokszínű hagyományát, amit a dudával kapcsolatban az itt élő népek szinte napjainkig megőriztek.

A NKÖM Múzeumok Mindenkinek program keretében a kiállítás minden egyes termében a vakok és gyengénlátók Braille-írással tájékoztatást kapnak. (A kiállításról Braille-írással szóróanyag is készült.)

A kiállítás első termében egy rekonstruált, szétszedett hangszert helyezünk el, amelyhez látogatóink hozzányúlhatnak, kezükbe foghatják az egyes alkatrészeket, például a tömlőt, a dudafejet, a sípszárat a sípokkal, a fújtatót, sőt az itt elhelyezett fújtatót, Szeged környéki ördögfejes dudát magukra is csatlakoztatják, és meg is szólaltathatják.

A kiállítás több helyén európai, tömlővel ellátott duda hangja, pokoli dudazene, sőt a mohácsi busójárás hangjai is hallhatóak. A dudások legszívesebben egy dobossal együtt muzsikáltak, ezért kihelyeztünk egy dobot, amelyen a hallható dudazenéket bárki kedve szerint kísérheti.

Az utolsó teremben található az Adorján István által kifejlesztett dudagép, amelyhez több típusú, elektronikus érzékelővel ellátott dudasípszár csatlakoztatható. Így különösebb zenei hozzáértés nélkül is bárki muzsikálhat a magyar, szerb, horvát, bolgár dudahangzású szintetizátorokon.

G. Szabó Zoltán
a kiállítás rendezője

Nagyotótfalu, Baranya megye

Tárgyfotók: Roboz László

A KIÁLLÍTÁSHOZ KAPCSOLÓDÓ RENDEZVÉNYEK

június 24. • 19.00
Szent Iván-napi koncert a Kolo együttesel

június 26. • 19.00
Múzeumok éjszakája

augusztus 21. • 14.00–20.00
III. World Folkloriada – Dudás Találkozó

A KIÁLLÍTÁSHOZ KAPCSOLÓDÓ ELŐADÁSOK

október 7. • 17.00
A dudu szerepe az európai zenetörténetben
Előadó: *Falvy Zoltán zenetörténész*

december 18. • 17.00
Karácsonyi dudások – előadó: Szabó Zoltán

– NÉPRAJZI MÚZEUM –

Nyitva tartás: 10–18 óráig. Hétfőn zárva.
Az állandó kiállításunk díjmentesen látogatható.

Az időszaki kiállításokra a belépőjegyek ára:
Felnőtteknek: 500,- Ft

Diákigazolvánnyal rendelkezők számára: 250,- Ft
Pedagógus igazolvánnyal rendelkezők számára: ingyenes
Csoportos kedvezmény diákoknak 10 fő felett: 150,- Ft
Tárlatvezetések díja diákoknak (25 főig): 3.000,- Ft/csoport
Múzeumpedagógiai foglalkozások részvételi díja: 300,- Ft/fő

1055 Budapest, Kossuth Lajos tér 12.

Közösségkapcsolati Osztály
Tel.: 473-2439, 06-30/555-0039
Fax: 473-2441

Honlap: www.neprajz.hu
E-mail: infos@neprajz.hu

*Buják, Nógrád megye, 1933.
fotó: Gönyey (Ébner) Sándor*

Egy középkori hagyomány feltámasztói

Az Igriczek moldvai csángó magyar népzénét, felvidéki és középkori dallamokat játszik. A zenekar minden tagjához közel áll ezeknek a zenei stílusoknak a régies dallamvilága. A moldvai népzene a magyar kultúra ősi rétegeit hordozza magában. Ez a népcsoport elzártsága miatt zenéjében, énekeiben megőrizte a középkor lenyomatát. A középkori, a moldvai és a felvidéki népzene dallamait, ritmikái párhuzamait szeretnénk bemutatni. Az igric a középkori magyar énekmondók egyik elnevezése. A királyi udvartartás köréhez tartoztak. Megénekeltek és megőrkítették a magyar nép nagy tetteit.

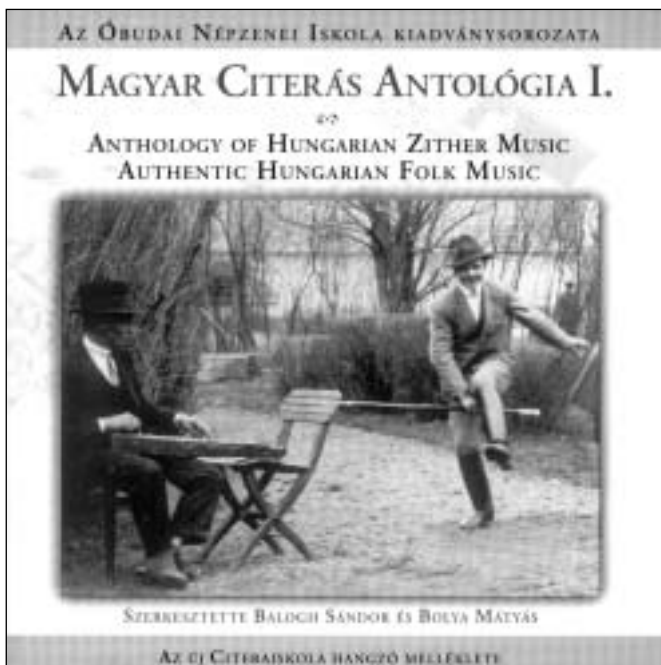
Mi is ezt a hagyományt szeretnénk föleleveníteni, ezért éneklünk szent királyainkról, történelmi nagyjainkról, magyarságunk és kereszténységünk példaképeiről. Lemezbemutató koncertünket május 30-án pünkösdvasárnap, a hollókői várban tartottuk.

Elérhetőség: Kása Béla

Tel./fax: 06-22/467-603; 06-20/541-8216

E-mail: kasabela@axelero.hu

– Az Igriczek CD a Fonó Budai Zeneházban kapható –

Megjelent a Magyar Citerás Antológia I.

Abhoz, hogy egy értékes dallam eljusson mindenkhez, hivatalosan kiadott hanghordozón vagy lejegyzett formában, igen hosszú utat kell végigjárnia: a gyűjtés-feldolgozás-publikálás mindhárom lépcsőfokát. Az utolsó kettő a legnehezebb. Ez a két lépés a táncházmozgalom mai feladatai közül talán a legfontosabb, így lesz a helyszíni gyűjtésből mindenki számára – legyen az táncmuzikus vagy zenetudós – hozzáférhető és használható közkinccs, amely hozzásegíthet minket a folklór folyamatának teljesebb megértéséhez. Ilyen munka a Balogh Sándor és Bolya Mátyás által szerkesztett Magyar Citerás Antológia is, mely az MTA Zenetudományi Intézetének Népzenei Archivumából válogat.

ÓBUDAI NÉPZENEI ISKOLA

1034 Budapest, Nagyszombat u. 27.

Tel./fax: 388-6381 • E-mail: oni@axelero.hu

Az Óbudai Népzenei Iskola kiadványsorozatának lemezeként megjelent Antológia elsőként vállalkozik arra, hogy a teljes Kárpát-medencét felölelő, eredeti citeramuzsikát tartalmazó válogatást adjon közre úgy, hogy hangzó mellékletként szervesen illeszkedjen az új, három kötetesre tervezett citerás tankönyvhöz. A hangzóanyag, a kotta és a szöveges magyarázatok együttesen olyan ismeretanyaggá állnak össze, amely nem csak a citera iránt komolyan érdeklődőknek, hanem tananyagként a zene- és művészeti iskolák számára is ajánlott. Ezt a hiánypótló munkát – az 1999-ben kiadott alapfokú művészeti oktatási tantervben szereplő, a citera tárgy tanítására vonatkozó irányelvek mellett – a citera országos elterjedése és népszerűsége is szükségessé tették.

A megjelenést hosszú, átfogó kutatómunka előzte meg. A több mint ezer dallam válogatása során elsődleges szempont volt a megfelelő előadásmód – tiszta hangolás, pontos játék, kettősfogás (tercelés) mellőzése –, a stílus értékelése – régi stílusú dallamok kiemelése, népies műdalok és nóták mellőzése –, valamint a tájegységekre jellemző dallamanyag mellett eddig ki nem adott citerás dallamok, különleges, ritka vagy egyedi játéktechnikák bemutatása is. Ennek eredményeként az elmúlt közel ötven év legértékesebb gyűjtései és igen sok régi stílusú dallam került a lemezre. Ha a gyűjtés során rögzítették az énekes változatot is, az szintén bekerült a válogatásba. Az azonos előadó által énekelt és hangszeren játszott változat lehetőséget ad e két előadásmód kapcsolatának megértéséhez.

A műfaj sok neves képviselőjét találjuk mind a gyűjtők, mind a muzikusok között, így például Rajeczky Benjamin, Martin György, Pesovár Ferenc, Kallós Zoltán, Olsvai Imre, Tari Lujza, Sárosi Bálint, Manga János vagy Magda Imre, Sajti Mihály, Szaszko József, Tuka Zsigmond, Vass Sándor nevét olvashatjuk a borítón.

A Zenetudományi Intézet anyaga a sorozat további részeiben több tájegység dallamaival és más gyűjtők munkáival is kiegészül (Észak-Magyarország, Alföld, Erdély, Gyimes, Moldva).

Az első rész a következő dialektusokat és megyéket öleli fel: Alföld (Pest-Pilis-Solt-Kiskun, Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok, Szatmár és Csongrád megye), Erdély (Kolozs megye), Gyimes (Csík megye), Felöld (Gömör-Kishont megye), valamint Dunántúl (Baranya és Somogy megye). Ajánlom mindazoknak, akik tanítást-tanulást segítő igényes válogatást keresnek, de azoknak is, akik csupán hangulatos zenei élményre vágyanak.

Bolya Mátyás

A bölcs, konokul szerető Börzsöny egykoron a dudás játszótársa volt. Most újra hatalmába kerítette és megszólította régi-új cimboráját.

Kitárulkozott előtte, miközben visszatartott sóhajától sokszor megremegtek mély erdőrengetegeinek dús lombozatú fái. A panasz jogát azóta sem ismeri, csak a panaszosét.

A dudás az egykori cimborának, az örökévalóság oltalmazójának elvitte és megmutatta játékszerét, ami legalább olyan titokzatos, mint a Börzsöny.

TORONYALJA

ISTVÁNFI BALÁZS ÚJ CD-JE

– Kiadó: Mixolyd Bt. –

1151 Bp., Tarpai u. 3. • Tel.: 06-30/402-8477

Megszólt a duda, és mi odasereglettünk menyegzői díszben, s a Toronyalja vigyázta léptünket, kísérve minket ünnepeles csendben az Oltár-kő elé, hogy tisztelegjünk az élők és holtak előtt, konok idők igaz emberei előtt, mert Istvánfi Balázs is ezt teszi, hogy a Kelenyei-laposra érve tudjunk bátran egymás szemébe nézni, majd kimért

komótosággal egyenként táncba kezdeni, s a tánc gyújtotta tűz hevében szép nótákba emelkedni. Dalban elmondani mindenkinek, hogy, *Túl a vizen fénylik a tavasz*, egymásba ölelkeznek a búzavetések, és sokan ülnek körül a hófehér abrosszal terített asztalokat, jókat kortyolva az Árva-kút hajnalpírral kereszttel vízből, amitől úgy érzem, mi is megbabonáztunk.

Panaszunkat, ha volt, tova dőcögtette az Ördögsekér – hála jár ezért a magyar dudás Istvánfi Balázsnak.

Soós János

Egy kései recenzio

Fonó Zenekar: Mixtura Cultivalis

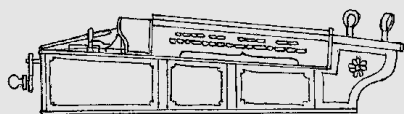
Írhatnék erről a CD-ről pusztán annak okán, hogy rögtön az első számként eljuttassák az egyik legkedvesebb nótámat, de ez meglehetősen szubjektív, akár önző megközelítés lenne. Oka lehetett volna az itthoni méltatásnak a zenekar és a CD zajos franciaországi sikere, de a párizsi tapsvihar nem hallatszik el Budapestig. Ráadásul zenészeknek csak műkedvelő vagyok, zenei kritikára nem mernék vállalkozni.

A Fonó CD-je azonban olyan gondolatokat közvetít, amelyeket mindenképp példaértékűnek tartok, méltónak a szélesebb hazai közönség érdeklődésére.

MINŐSÉGI TEKERŐLANTOK

NÉPI TEKERŐK, TÖRTÉNETI HANGSZEREK

GARANCIÁVAL

NAGY BALÁZS

Tekerőlantkészítő · Hurdy-Gurdy Maker

Tel.: 319-8459, 06-30/ 398-0530

nb@musicart.hu · www.musicart.hu

A táncmuzika zenélés nagy dilemmája a hagyományhű, pontos (autentikus) zenei tolmácsolás és a változtathatóság, stilizálás, újraértelmezés kérdése. A Fonó Zenekar CD-je megad egy lehetséges, érvényes választ e tekintetben: magas színvonalú, hagyományhű, kvalitásos muzikálást, amely képes többletjelentéseket hordozni.

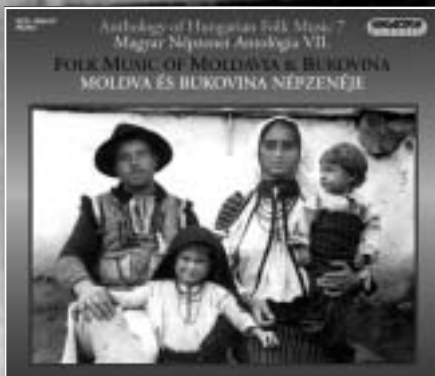
A művészet válogat a valóság elemeiből és azt szűrve, a maga képére formálva adja át közönségének. A népzenei előadó törekszik a népzene autentikus (hiteles) tolmácsolására, e tekintetben tökélyre is juthat, de pusztán azzal, hogy megválogatja, mit játszik el és mit nem, milyen sorrendbe rakja a műveket, már felelősségteljes művészeti munkát végez: komponál, gondolatokat, érzelmeket közvetít.

A Mixtura zenei válogatásában ott a tudatosság, a néprajzi látásmód. Nyoma sincs itt a széles körben jellemző Erdély-dominanciának, a legtöbb eljátszott dallam – a zenekar személyes kötődéseit is jelezve – a Kárpát-medence északi régiójából származik.

Csaplovics János, a magyar(!) néprajzkutatás egyik legrangosabb előfutára szerint Magyarország: „Európa kitsinyben”. Ezt tükrözi a Fonó zenei válogatásában megnyilvánuló „kárpátmedenceiség”, a magyar anyag mellett hallható cigány és ruszin zene révén.

A magyar néphagyomány mai tolmácsolói ritkán kezdeményeznek párbeszédet a társművészetekkel, alkotómunkájuk keretében csak elvéve fogalmazzák meg más mai művészeti ágakhoz való viszonyulásukat. Az In memoriam Bohumil Hrabal útmutató lehet e tekintetben. Azért is kedvemre való a CD utolsó száma és a Hrabalra való hivatkozás, mert mindkettőben ott az európaiság egy fajtája: a közép-európaiság. Hrabal művei és a Kárpát-medencei hagyományos zenei kultúra egyaránt ennek művészi megfogalmazásai. (Sándor Ildikó)

Magyar feliratú kereszt Ploszkucényban.
Domokos Pál Péter felvétele, 1932.

MOLDVA ÉS BUKOVINA NÉPZENÉJE

A Magyar Népzenei Antológia sorozat VII. darabja

A Martin György elgondolása alapján útjára indított Magyar Népzenei Antológia sorozat lezárásaként elkészült a Moldva és Bukovina magyar népzenejét bemutató album.

Ezzel teljessé válik a magyar népzenei dialektusok hangzó bemutatása. A sorozat elődje az UNESCO támogatásával, Rajeczky Benjamin szerkesztésében napvilágot látott Hungarian Folk Music háromszor négy lemezes albuma. Ez elsősorban stílusok és történeti rétegek mentén haladt, mindhárom albumban egyforma rendben: egy lemez a régi réteg dalainak; egy lemez az európai örökségnek; egy lemezoldal az új stílusnak; egy lemezoldal a hangszeres zenének; s végül egy lemez a népszokások dalainak szentelve.

A Magyar Népzenei Antológia felépítésének alapelve zene-földrajzi, azaz a magyar népzenei dialektusokon halad végig, bemutatva az adott terület jellemző műfajait, daltípusait, szokásait a legjobb énekesek, hangszerjátékosok előadásában. Az eredeti elgondolás szerint az albumok mindegyike öt-öt lemeznyi, mintegy négyórányi anyagra terjedt volna ki.

Az első album (megjelent 1985-ben) a *néptáncok kísérőzenéit* mutatja be. Az öt lemez a nyelvterület 73 pontjáról 246 dalt hoz táncdialektusok szerint, tehát: Nyugati, Tiszai és Erdélyi területi beosztással. Szerkesztette Martin György, Pesovár Ernő, Németh István, a szerkesztésben közreműködött Halmos Béla, Halmos István és Vavrincez András.

A második albummal (megjelent 1986-ban) kezdődik a népzenei dialektusok bemutatása. Az *Északi* (felföldi) dialektust Tari Lujza és Vikár László dolgozta fel. Az összeállítás 93 község 209 dalát tartalmazza.

Az *Alföldi* album (megjelent 1989-ben) Paksa Katalin és Németh István munkája. Ez 109 helyről 243 dalt közöl.

A *Dunántúli* lemezsorozatot (megjelent 1992-ben) Olsvai Imre állította össze, a 130 dallamtípus 262 változata 132 helységből való.

A négy ötlemezes, szép kiállítású, igényes kísérőfüzettel ellátott doboz után megszakadt a sorozat folyamatossága. Mint-hogy a Hungaroton nem tudta vállalni a továbbvitelt, a folytatást a Zenetudományi Intézet adta ki, nem lemezen, hanem hangkazettákon. 1993-ban és 1995-ben jelent meg a sorozat két következő darabja. A 2x3 hangkazettán Sárosi Bálint és Németh István az *Erdélyi* népzenei dialektust mutatja

HUNGAROTON CLASSIC
MTA Zenetudományi Intézet
HCD 18264-67 • Budapest, 2004

Szerkesztette:
Domokos Mária – Németh István

be Kelet I. és Kelet II. címmel. A kazettákon 304 dallam hallható 74 helységből.

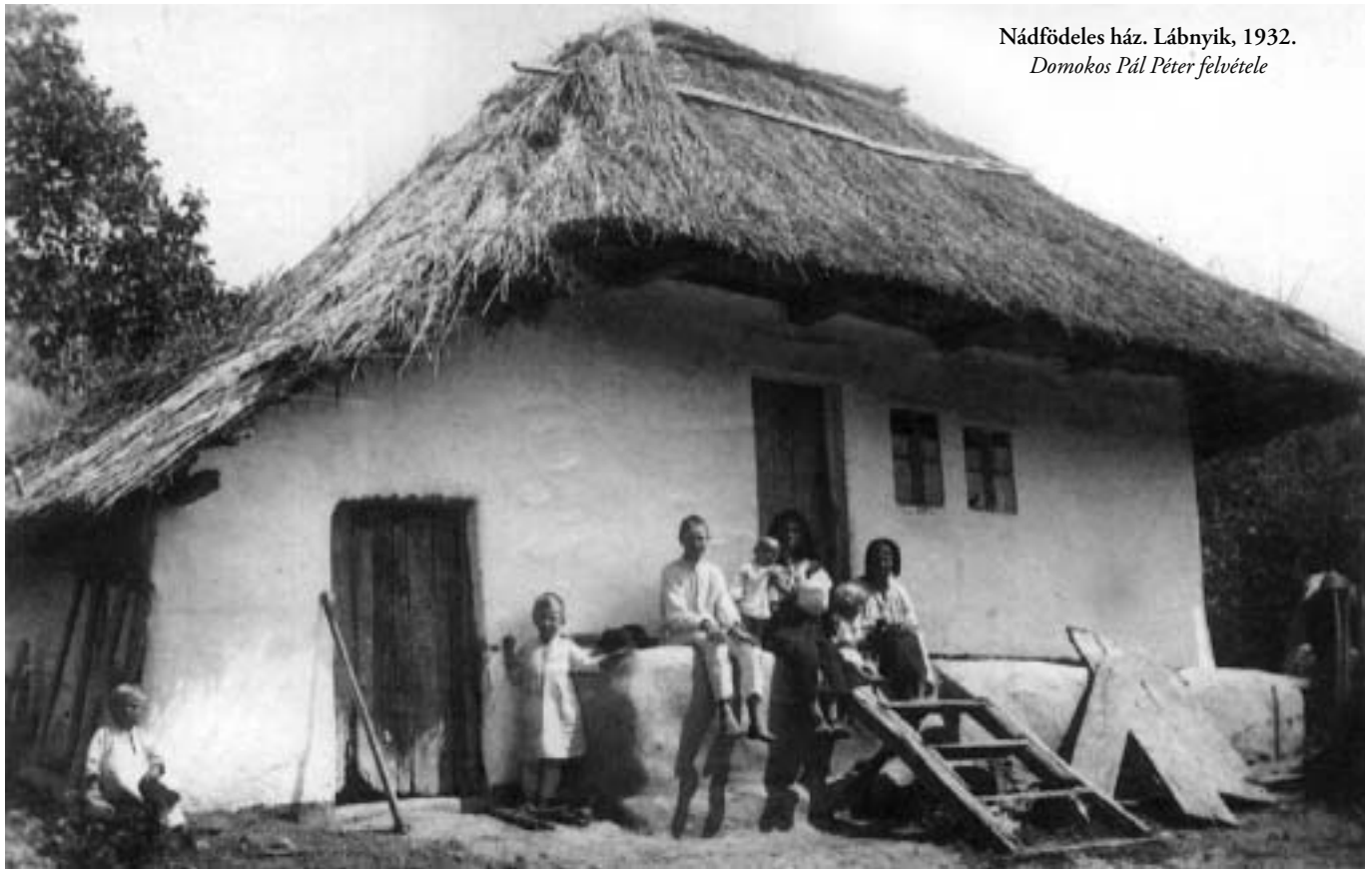
A tervek közt szerepelt az albumok könyv formában való megjelentetése is. Ebből a tervből eddig csak egy, az *Alföldi kötet* valósult meg. (Magyar Népzenei Antológia. Alföld. A Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézetének gyűjteményéből szerkesztette Paksa Katalin és Németh István. Budapest, 1994. Az öt lemez teljes anyagának kottái kísérő tanulmányokkal, fotókkal, mutatókkal.)

A sorozat VII. darabja a záróalbum, immár CD-re készült. A négy CD *Moldva és Bukovina* magyar népzenejét mutatja be. A moldvai anyagot Domokos Mária, a bukovinait Németh István válogatta, a végső szerkesztés kettejük közös munkája. A lemezeken 182 dal (110 moldvai, 72 bukovinai) hallható 38 helységből 87 előadótól. A Moldva-Bukovina albummal együtt tehát *a teljes sorozat 1446 dallamot ad közre*.

A négy CD-ből kettő moldvai, egy bukovinai világi népzenei anyagot tartalmaz, a negyedik népelekek szerepelnek vegyesen. Megjegyzendő, hogy mindkét népcsoport vallásához ragaszkodó, azt buzgón gyakorló római katolikus, vallási hovatartozásuk sokáig magyar mivoltuknak is döntő tényezője volt. A moldvai anyag zöme az eredeti helyszínről való, de szerepelnek az át-

Szabó Ferenc és családja.
Domokos Pál Péter felvétele, Trunk, 1929.

Nádfődeles ház. Lábnyik, 1932.
Domokos Pál Péter felvétele

települtek kiváló énekesei is. A bukovinai anyag nagy része természetesen áttelepültektől származik, de az eredeti bukovinai helyszínen Kodály Zoltán által készített 1914-es fonográffelvételek is kerültek az összeállításba.

A moldvai és bukovinai magyarok történelme és sorsa ugyan különböző, de közös bennük az, hogy mindkét terület kívül esett még a történelmi Magyarország határain is. (Kétszeresen határon túli magyarok.) Így az ott élő, vagy oda telepített-menekült-sodródott magyar népcsoportok idegen, más nyelvű népek közé ékelődve éltek és tartották fenn anyanyelvüket, vallásukat és kultúrájukat.

A moldvai magyar népzeneát a Bartók által megállapított négy magyar népzenei dialektusterület (Dunántúl, Felföld, Alföld, Erdély) mellett az ötödikként tartjuk számon Domokos Pál Péter és Jagamas János kutatásai nyomán.

Ami a bukovinai magyarok népzenejét illeti: ez szerves része ugyan az erdélyi dialektusnak, bemutatását mégis helyesebbnek látszott inkább ide helyezni (és nem az amúgy is igen gazdag Kelet I. és Kelet II. albumba), hogy elnyerhesse méltó helyét és rangját a magyar népzene egészen belül. Hiszen ez a mindössze öt község (majd a telepítések során belőlük kirajzott többi település) lakóinak számarányához képest csodálatra méltóan gazdag népzenei anyagot produkált. (A bukovinai népdalokból

a laikus is viszonylag többet ismer, főként Kodály *Székelyfőnö* c. dalműve nyomán.)

A korábbi albumokban természetes megoldásként kínálkozott a földrajzi-zenei nagytáj aldialektusokra, kisebb tájegységekre bontása, majd ezek egymás utáni megjelenítése. Ezt anyagunkban nem lehetett megvalósítani. Még a legegyszerűbb északi, déli, székelyes csángó anyag elkülönített bemutatása sem volt lehetséges az adott felvételekből. Elsősorban azért, mert a legrégebbi *északi csángók* népzenejének már a korai gyűjtések is csak törmelékeit találták. Itt valóban végzetesen, helyrehozhatatlanul elkésett a tudomány és technika. Az a néhány világi és egyházi ének, imádság, amit sikerült tőlük fölvenni, nem tükrözi már azt a különleges ragyogású, gazdag népi kultúrát, aminek létezéséről egykorú leírások, publikációk és fényképek adnak hírt, és ami Jugán, Kelgyeszt, Ploszkucén és a sokezes Szabófalva lakóinak fokozatos nyelvvesztésével végképp elmerült. Hogy egy moldvai összeállításból mégse hiányozzanak teljesen az északi csángók, akik pedig a történelmi forrásokban is a legnagyobb súllyal vannak jelen, kivételesen gyenge minőségű hangfelvételt is közlünk: egy Mária-ének és egy halottas ének 1934-es, Balla Péter által készített fonográf felvételét és mellette egy 1962-ben fölvert énekelt archaikus imát. (CD 4. 23-25)

Noha a moldvai és bukovinai magyarok mindig is élesen és határozottan megkü-

lönböltették magukat egymástól, gyakran összekeverik vagy egynek tekintik őket, és mindkét népcsoportra használják a csángó elnevezést. (Az 1880-as évek nagy nyilvánosságot kapott telepítési akciója idején például a hivatalos helyeken és a sajtóban is csángóknak nevezték a bukovinaiakat. A telepítést a *Csángó Bizottság* intézte.)

A *csángó* elnevezés szűkebb értelemben, eredeti jelentése szerint a moldvai magyaroknak csak a Román környéki és Bákó környéki településeire vonatkozott (a Román környékiek az északi, a Bákó környékiek a déli csángók), a később betelepülő székelyekre nem. Az idők során azonban egyre inkább elmosódott e különbségtétel; a mai közönséges szóhasználat a *moldvai* magyarok egészét *csángónak* mondja. A bukovinai falvak egykori lakóit pedig ma egységesen *bukovinai székelyeknek* hívjuk. A „csángó” szó eredete és jelentése nyelvészeti szempontból egyértelmű és bizonyított: „igenévi származéka a csang-csáng ige-nek, mely egy »kószál, csavarog, vándorol, elkóborol, elmegy stb.« jelentésű, a régiségben és a nyelvjárásokban igen kiterjedt igei-igenévi szócsaládnak szerves tagja.” (Lásd: *Benkő Loránd: A csángók eredete és települése a nyelvtudomány szemszögéből*. Budapest, 1990.) A szó jelentése így megmagyarázza, hogyan jutott nevéhez a moldvain kívül a többi csángónak mondott népcsoport is: „gyimesi csángók”, „hétfalusi csángók”.

(Részlet az *Antológia* kísérfüzetéből.)

SALAMON BEÁTA

MAGYAR NÉPZENEI DALLAMGYŰJTEMÉNY

Ebben a kiadványban összefoglalva kívántuk bemutatni a magyar népi hegedülés azon válogatott példáit, amelyek tükrözik a magyar nyelvterület falusi primásainak sokszínű repertoárját, játéktechnikáját. Ez az anyag a már összegyűjtött és feldolgozott zenékhez képest csak szűk keresztmetszetet tud adni, a teljes nyelvterület részletes képének bemutatására nem vállalkozott. Ez az összegző munka az immár több mint tíz éve elkezdett Magyar Népzenei Füzetek című sorozat folytatásaként jelenik meg, és meggyőződésem szerint akkor éri el igazán a célját, ha más zenei-művészeti ágak képviselőihez is eljut.

A vonós-hangszeres népzene első nagyszabású gyűjtése és lejegyzése Lajtha László nevéhez fűződik, aki mikroszkopikus pontosságú kottaképet adta a széki zenekar szövevényes, díszítéseiben és sokszor nehezen értelmezhető, aszimmetrikus ritmusokban bővelkedő játékának, amely munka a hangszeres népzene kutatás egyik alapkövévé vált. Később a hetvenes évek elején a városi, „táncházás” fiatalok vonzalma a „falusi” népzene iránt azt eredményezte, hogy a gyűjtések és lejegyzések száma ugrásszerűen megnőtt, azzal az igénnyel, hogy a kottában lejegyzett játék tanulható és játszható legyen. A különböző díszítésmódokra egyszerűsített, könnyen átlátható jelrendszert alkalmaztak, a bal kéz ujjrendhasználatát és a vonózás rendjét pontosan papírra vették. Virágvolgyi Márta 2002-ben átdolgozta és hegedülés-technikai jelölésekkel látta el Lajtha László Széki gyűjtését úgy, hogy a népzene tanul hegedűsök számára átláthatóbb és játszhatóbb legyen.

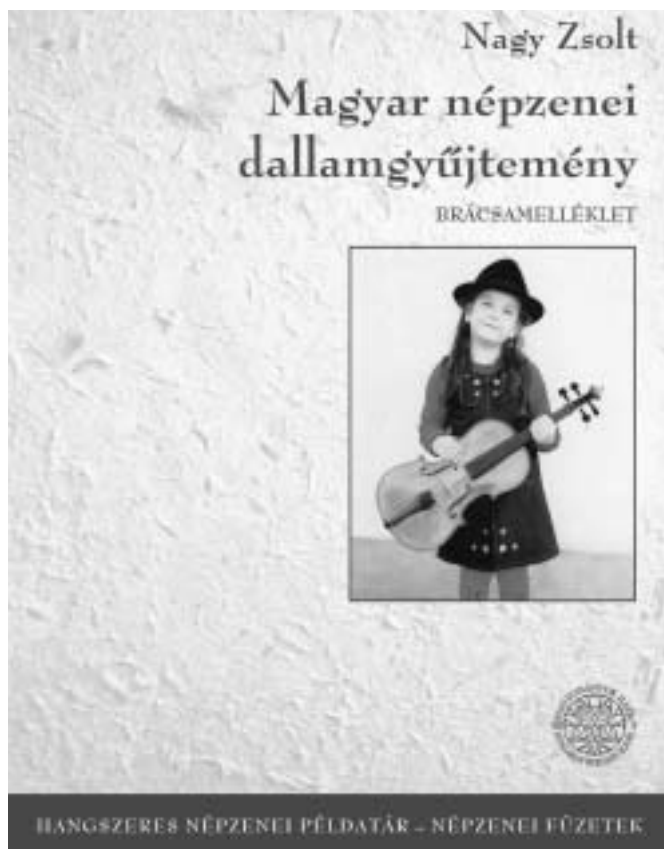
Jelen kötetünk szintén pedagógiai céllal készült, a mára már bővülő létszámú népzenei tanítók, illetve tanulók közös munkáját szolgálja. Olyan falusi primások játékát is tartalmazza, akiket a szerző nem csak hangfelvételeken keresztül, hanem a személyes élmények, a sok együttműködés során ismert meg. Többen nemrég távoztak el közülünk, tisztelegjen e gyűjtemény az ő emlékükhöz is.

A magyar hegedűs iskola Hubay Jenő tanítási eredményeinek köszönhetően már a múlt század második felétől világhírt szerzett a magyar

zenének, szintúgy a magyar népies műzene tolmácsolói, a virtuóz cigányzenekarok. A Kárpát-medencében jelen lévő tradicionális hangszeres zenekarok, illetve a mintájukra alakult városi zenekarok képviselőinek játékára az utóbbi évtizedekben figyeltek fel bel- és külföldön egyaránt. Reményeink szerint e kötet hatékony eszköz új hívek toborzására kicsik és nagyok, muzikusok és zenét szeretők köréből egyaránt.

Gombai Tamás

Vikár László: Dunán innen, Dunán túl
Gyűjtőnapló • 1952. január 17. – 1964. május 1.

„Négyéves főiskolai tanulmány után, 1951 júniusában jeles eredménnyel végeztem a budapesti Zeneakadémián, a középiskolai ének- és zenetanári valamint karvezető szakon. Mikor ezután munkát kerestem, mert szerettem volna elhelyezkedni, három helyen is közölték velem, hogy – származásom miatt – állami állást nem kaphatok. 1952 januárjában jelentkeztem a Magyar Tudományos Akadémián működő Magyar Népzene Társaságában, ahol – néhány hetes próbaidő után – hozzájárultak ahhoz, hogy ott fizetés nélküli gyakornok legyek, és a nyomdai előkészítésen kívül vidéki adatgyűjtéssel is foglalkozzam. Ettől kezdve – több-kevesebb rendszerességgel – 14 éven át, kutatótársakkal vagy egymagam, közel 300 napot töltöttem helyszíni kutatással, és ezalatt 17 megyében (beleértve Nyitra, Gömör, Udvarhely és Csík megyéket is), 176 faluban 4471 népdalt gyűjtöttem.”

Vikár László a Magyar Tudományos Akadémián 1953-ban megalakult Népzene-kutató Csoport megbízásából, több mint egy évtizeden keresztül gyűjtött népdalokat. Ezalatt az idő alatt közel 300 napot töltött helyszíni kutatással.

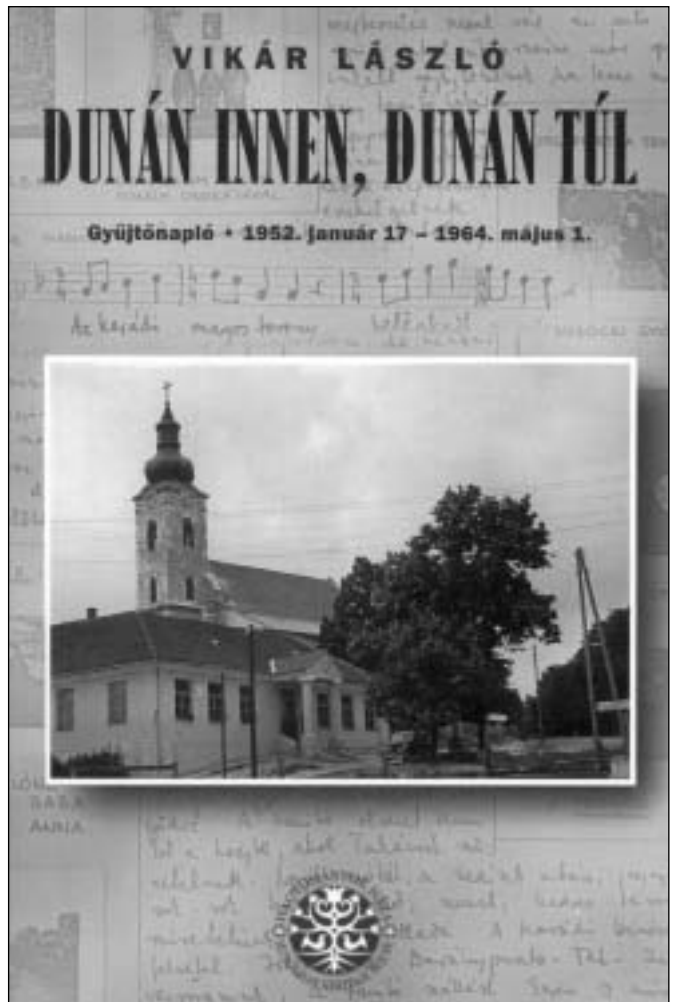
A kötet erről a nagyarányú gyűjtő- és kutatómunkáról számol be, korabeli terepnapló és egyéb helyszíni feljegyzések alapján. Valódi kordokumentum, amely az 1950-es, 60-as évek Magyarországot mutatja be a népzene-kutató naplójegyzetein keresztül. A kötetet a szerző saját lejegyzésű kézírásos kottái, rajzai, fényképfelvételei gazdagítják.

MEGRENDELHETŐ:

HAGYOMÁNYOK HÁZA

1011 BUDAPEST, CORVIN TÉR 8.

TEL./FAX: 06-1/2.12-2883 • WWW.HAGYOMANYOKHAZA.HU

A Hagyományok Háza kiadványaiból

Írott és képi források

Pesovár Ernő: A magyar tánc történet évszázadai

Játék és tánc az iskolában – módszertani videósorozat

Galga-menti játékok és táncok 1-2.

Hagyomány és korszerűség

50 éves a Magyar Állami Népi Együttes

Helyi hagyományok

Herczegh Katalin: Az almabáltól a labdacébig

A Nagykovácsok szokásai és játéka általános iskolában

Aszódi Erzsébet: Szolnok környéki hagyományok...

Népmesetár

Az aranyréce

Mesék Moldvából (MC)

Szőcs Boldizsár meséi (MC)

Hangfelvételek néptáncoktatáshoz

Szék – Téka zenekar (MC)

Sárköz – Méta zenekar (CD)

Bonchida – Méta zenekar (CD)

Bodrogköz – Bekecs zenekar (CD)

Somogy – Egyszólam, Bekecs zenekar (CD)

„MUNDRUC”-KÖTET

Várhatóan júniusban jelenik meg az MTA Zenetudományi Intézet, a Hagyományok Háza és a Mezőgazda Kiadó közös kiadásában Martin György „Mátyás István »Mundruc« (Egy kalotaszegi táncos egyéniség-vizsgálata)” című monográfiája.

»Mundruc« a Kárpát-medencei táncrégió egyik legkiválóbb férfi táncosa volt, aki hallatlan nagy motívumkinccsel, elegáns előadói stílussal és tudatos hagyományörzői-alkotói hozzáállással mintegy szintézisét hozta létre a kalotaszegi legényes tánc kultúrájának. Martin György több mint két évtizeden át gyűjtötte-analizálta »Mundruc« táncalkotásait, fűtyült dallamait és a táncsal kapcsolatos szóbeli megjegyzéseit. Célja egy olyan – a maga nemében egyedülálló – feldolgozás lett volna, melyben egy táncos egyéniség teljes repertoárján keresztül mutatta volna be a kalotaszegi Nádas-mente legrepresentatívabb tánc típusát, a legényest. Sajnos munkáját teljesen nem tudta befejezni, de reméljük, hogy így is hasznos tanulságot szolgál minden tánc iránt érdeklődő olvasónak, különösen a legényest mélyebben megismerni akaró férfitáncosoknak.

Karácsony Zoltán

CSÁNGÓFÖLD EURÓPÁBAN – EURÓPA CSÁNGÓFÖLDÖN

A Moldvahon Csángó Kulturális Egyesület tárlata nyílt meg a Magyar Kultúra Alapítvány székházában (1014 Budapest, Szentháromság tér 6.) „Csángóföld Európában – Európa Csángóföldön” címmel. A május 14-től látogatható időszaki kiállítást Pozsony Ferenc kolozsvári néprajzkutató nyitotta meg. A szervezők fényképeket, eredeti népviseleteket és tárgyakat, valamint csángó népzenei lemezeket és a téma szakirodalmát tárták a nagyközönség elé. A kora délutáni eseményen a média képviselői mellett találkozhattunk ismert kutatókkal, neves szakemberekkel, kedvelt zenetanárokkal, víg népzeneszakkal, táncosokkal és énekesekkel is. A műsorban szereplő csángó vendégek hagyományos moldvai táncokat mutattak be, majd az emlékezetes megnyitó után a rendezők állófogadással kedveskedtek a megjelenteknek. A budai vár központjában méltó helyszínre került ez a szép, értékes és sokszínű kiállítás, amely június 4-ig tekinthető meg, keddtől csütörtökig 14-18 óra között, péntektől vasárnapig pedig 10-től 18 óráig.

Benkő András

Egyszer volt, hol nem volt, a Barátok Völgyében...

Volt egyszer egy „Nyílt nap”, amelyre április 25-én sokan jöttek el. Volt aki azért, hogy „utána járjon”, másokat a program, a helyszín, a Keleti Mecsek eme gyöngyszeme vonzott.

Hívtunk mindenkit, aki ezen a tavaszi vasárnapon a természetbe vágyott. A gyerekek szórakozásáról az Ördögsekér Kompania (Varga Orsi és Rozs Tamás) bábelőadással gondoskodott, majd egy „Területet megszentelő imádság” részesei lehettek az ide látogatók. A délután folyamán Csoóri Sándor és barátai zenéltek, míg a kondérban vadpörkölt főtt mindenki nagy örömeire.

Aki beleszeretett a völgy zenéivel, jókedvvel átítatott hangulatába, s aki szeretné mindezt megtapasztalni, eljöhet ide július 19-e és 25-e között a Hagyománytár Alapítvány által szervezendő népzene- és néptánc táborkba, illetve fesztiválra. A táborba (július 19-től) várunk olyan amatőr néptáncgyűjtéseket és egyéni jelentkezőket, akik szeretnének részt venni népzene- és néptáncoktatáson, népdaltanításon. A tanulási lehetőség adott egész héten át, mellette folyamatosan kézműveskedni is lehet. Éjszakánként a koncertek után táncházakban lehet ropni kifulladásig.

Július 22-től a tábor fesztivállá bővül, amelynek házigazda szerepét a Téka együttes vállalta. Állandó vendégeink lesznek még az erdőszombattelki zenekar (Mezőség) és Pál István tereskei dudás. A „0. Napot” a Boka Színház nyitja meg, majd ellátogatnak hozzánk a Megyer Törzs Déli Gyepűvédői Lovas Hagyományörző Egyesület tagjai. A „Nemzetiségi Napon” (pénteken) az Ando Drom és a Vizin együttesek, Végh Andor, valamint az UnterRock

Fotó: Barabás Zoltán

zenekar muzsikálnak. A különböző nemzetiségeknek felállított sátrakban kiállításoknak, filmvetítéseknek, egyéni fellépőknek biztosítunk helyet. A „Magyar Nap”-on (szombaton) állandó vendégeink mellett a moldvai és gyimesi zenét játszó Mahala Hora együttes lép a színpadra. Délután Várnai Ferenc és Andrásfalvy Bertalan előadását hallgathatjuk meg. Vasárnap délelőtt a Márkus Színház bábelőadásával búcsúzunk a Barátok Völgyétől, ahová reméljük, mindenki visszajár majd a jövőben is.

Minden további információ a www.baratokvolgye.hu oldalon megtalálható. Viszontlátásra! (Péter Judit „Banya”)

Európai folk a FolkEurópa palettáján

Beszélgetés Liber Endre és Lelkes András alapító-tulajdonosokkal

Eredetileg máshol akarták megjelentetni a második lemezőket, de nem tetszett nekik a cég hozzáállása, ezért létrehozták saját kiadójukat, a FolkEurópa Kft.-t. Saját zenekaruk, a Tükrös albumai mellett olyan nevek szerepelnek kiadványaik palettáján, mint például Zerkula János, Kodoba Béla, Kodoba Márton, Balogh Kálmán & The Gipsy Cimbalom Band, a Gázsa zenekar, a Méta együttes vagy Szalóki Ági. S mikor válságba került a népzenei lemezek terjesztése, két másik kiadóval terjesztési szövetséget hoztak létre Hangvető néven.

Lelkes András

– Gyakrabban előfordul, hogy egy zenész vagy együttes maga jelenteti meg a lemezeit, ám párját ritkítja, hogy valamely együttes két tagja a saját bandáján kívül más formációk hanghordozóit is kiadja. Honnan jött az ötlet?

– Liber Endre: A kényszer szülte ezt a megoldást. Amikor az első lemezünk kiadójánál meg szeretnénk volna jelentetni a második albumunkat, a kiadóvezető egy apró formai problémája miatt beleszólt a grafikai megjelenésbe, s mivel ez nem illett volna a borítóhoz, ráadásul a grafikus és a zenei rendezőt is mi hoztuk, a lemez fotóit is magunk válogattuk, gyorsan eldöntöttük, hogy alapítunk egy társaságot, és magunk adjuk ki a lemezeinket. Így jött létre 2000-ben a FolkEurópa Kft.

– Ezek szerint ti is saját hanghordozó kiadása érdekében hoztatok létre céget...

– Lelkes András: Igen, de úgy gondoltuk, hogy ha már megvan a kiadó, mások lemezeit is megjelentethetnénk. Kapóra jött, hogy Balogh Kálmán figyelmünkbe ajánlotta az ír zenét játszó Fiannát, amelynek az egyik kiadó visszautasította az első albumának megjelentetését. Meghallgattuk, s nekünk tetszett, profi zenészekből áll a csapat. Ráadásul akkor még az együttest erősítette Lajtai Katalin énekes, aki aztán átment a Crystal-ba. Így még az alapítás évében a Fianna első CD-je is napvilágot látott nálunk. Aztán kezdtek megkeresni bennünket az ismerőseink, barátaink, olyanok is, akikkel alkalmanként együtt zenéltünk, köztük a Méta zenészei. Magunk is elkezdtünk ötletelni, hogy mit lenne érdemes kiadni. Egy-két lemez után kialakult, hogy kikkel tudunk jól együtt dolgozni a kiadási teendő, a gyártás során, s hogy milyen zenéssel szeretnénk foglalkozni. Első pillanattól fontosnak tartjuk, hogy a kiadványoknak nemcsak művészi szempontoknak kell megfelelniük, ugyanolyan fontosak a kereskedelmi szempontok is. Ez ugyanis döntően befolyásolhatja egy lemez utóéletét.

Előnytelen, ha például nagyobb a borító, s a boltokban nem fér be a védőtokba, vagy aránytalanul drága, illetve nincs a beazonosításhoz szükséges felirat a gerincén, nincs cikkszám, vonalkódja. A kereskedők nem szeretik az ilyen albumokat. Ezért mi elsősorban az általánosan elterjedt borítóméretet alkalmazzuk, s hogy ne látszódjon a csúnya műanyag, papírtasakot húzunk rá.

– Fokozatosan beindult tehát a cég...

– Liber Endre: Beindulásról még korai lenne beszélni. Egy-két évnek el kell telnie ehhez. Mint említettük, részben saját ötleteink alapján határoztuk meg, hogy mit szeretnénk a repertoárunkban látni, s persze figyelembe kell venni, hogy létezik egy bizonyos értékesítési darabszám, amely alatt nem szabad belefogni az adott elképzelés megvalósításába. A Puma, azaz Fekete Antal népzenei felvételeit közreadó sorozat ötlete tőlünk származik, s úgy véltük, ez például megfelelhet az említett kritériumoknak. Mivel több kiváló gyűjtést ismertünk Pumától, rögtön sorozatban gondolkodtunk. Számunkra fontos, hogy élet-szerű legyen a hangzóanyag, mi is ezeket hallgattuk és rengeteget tanultunk belőlük. Azért fantasztikusak ezek a felvételek, mert a gyűjtő mindenütt ott van, ahol és amikor ott kell lennie, ezért képes rögzíteni a felejthetetlen pillanatokot is. Egyébként a sorozat Esküvő Mezőkészüben című, nemrég megjelent első lemezének műsorát a gyűjtő maga válogatta. Hozzáteszem, a rá jellemző, kiváló érzékkel.

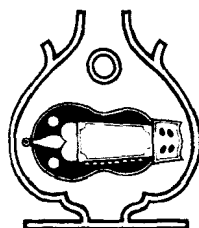
– Lelkes András: A Zerkula Jánossal megjelentetett korongjaink ugyancsak beleillenek ebbe a koncepcióba. A híres gyimesi primás ott van a bulikon akkor is, amikor nincs mellette a felesége, nem kíséri őt gardonon. Nagyszerűen muzsikál akár a szászcávásiakkal, akár Balogh Kálmánnal és Vizeli Balázssal vagy a Szegény zenekarral.

– Gyermekek számára is megjelent már két album a kiadónál...

– Lelkes András: A Vigan legyünk címűt Liber Bandi válogatta és szerkesztette, s meghívta rá muzsikálni a Tükrös mellett Kerényi Róbertet és zenekarát, Petrás Máriát, Balogh Kálmán cimbalmost, Adorján István dudást és Lakatos Róbert hegedűst is. A másik albumot Szalóki Ági hozta kiadónkhöz, s az idei tánccháztalálkozóra jelent meg. Különlegessége, hogy a zenei részek népzenei ihletésűek, de a hangszerelés egyedi.

– Liber Endre: Régóta foglalkozunk gyerekekkel a Tükrös táborban, s érzékeljük, hogy hiány van gyermekeknek szóló népzenei lemezekből, pedig lenne rájuk igény. No és itt is fontos szempont volt, hogy ha már megvan az ötlet, sikeres kiadvány szülessen. A csodálatos borítót a Tükrös-tag Árendás Péter felesége, Bíró Éva alkotta. A jó borítónak egyébként elsősorban figyelemfelkeltő szerepe van, továbbá szerencsés esetben harmonizál a CD zenei tartalmával is, nem beszélve arról, hogy mindenki szívesebben vásárol szép kiadványt.

– A lemezek zömén támogatókat is feltüntettek. Egy népzenei kiadó nem tud önállóan megélni?

**KIVÁLÓ MINŐSÉGŰ
TEKERŐK
RÖVID HATÁRIDŐRE!**

**1039 Budapest, Barátpatak u. 6/B.
T: 06-20/438-9145; T/F: 250-7988**

SZERÉNYI BÉLA

**hangszerkészítő népi iparművész, a Népművészet Ifjú Mestere,
a Magyar Hangszerész Szövetség elnöke**

Liber Endre

A Tükrös zenekarról és a FolkEurópa Kiadóról további információk az alábbi címeken találhatóak:
www.folkeuropa.com • www.tukros.hu
 Tel./fax: (1) 365-1611

– *Liber Endre: Jó néhány kiadványt csak úgy tudunk megjelentetni, ha támogatást kapunk, különben képtelenek lennénk megoldani a finanszírozást. Jellemző, hogy Andrással mind ez idáig nem osztottunk magunknak fizetést. A Nemzeti Kulturális Alapprogram, főként annak Népművészeti Kollégiuma sokat segített már nekünk, amit ezúton is köszönünk. Az NKA Zenei Kollégiuma azonban idén sajnos egyetlen forinttal sem támogatta egész évre szóló kiadói tervünket, de információink szerint más népzenei kiadványokat sem igen karol fel. Annak ellenére nem, hogy elvileg ez a kollégium hivatott kiadói koncepciók, tervek támogatására. A kortárs zenét, a komolyzenét és a dzsesszt részesíti előnyben. Ez évben eddig a kiadásra váró lemezeink közül csak a Puma-sorozatra kaptunk pénzt, azt is a Népművészeti Kollégiumtól.*

– *Mint arról többször beszámoltunk, a népzenei hanghordozók terjesztésére tavaly év vége felé az Etnofon Records és az X-Produkcio kiadókkal közösen terjesztési szövetséget hoztak létre Hangvető Zenei Terjesztő Társulás néven, melyet az értékálló zene terjesztőjének neveztek. Mennyire látszanak igazolódni a hozzá fűzött remények?*

– *Lelkes András: Miután tavaly válságba került a népzenei hanghordozók terjesztése, a múlt esztendő októberében alapított Hangvetőnek köszönhetően folyamatosan növekednek az eladásaink, s mivel lemezeink most már eljutnak a fogyasztóhoz, úgy érezzük, a kiadóknak újra érdemes folytatniuk a hanghordozók megjelentetését. A Hangvető alapítói egyébként nem vesznek ki pénzt a terjesztésből. Ráadásul Cserba Miklós személyében sikerült ezen a területen a legjobb szakembert megtalálnunk, sikereink neki is köszönhetőek. Persze a terjesztéssel is az a helyzet, hogy addig nem működik rendesen, amíg nem megoldott véglegesen a finanszírozása, mert ez is sokba kerül. Ám ennek ellenére elmondhatjuk, hogy a leglényegesebb kiadványok a Hangvetőnél vannak, s el tudja látni a terjesztéssel járó feladatokat, ráadásul lassan az export is beindul.*

– *A terveitekről hallhatnánk néhány szót?*

– *Liber Endre: Folytatjuk a Puma-sorozatot, a Tükrös tábori gyermekprogramokat vezető Bíró Évi pedig már összeállított két lemezre való anyagot a gyerekek számára. Az úgynevezett táncbúza zenészekkel is adunk ki lemezeket, hogy kikkel, az legyen meglepetés, de az etno-dzsessz felé is nyitni szeretnénk.*

K. Tóth László

Bodrogközi gyermekjáték-tár

A Bodrogköz játékkincséről mind ez idáig keveset tudhatunk. Nem adtak ki gyűjteményeket, területi összefoglalásokat, s a magyar gyermekjátékokkal foglalkozó jelentős munkák is elvétele közölnek e területéről felgyűjtött játékokat, pedig levéltárakban, kis példányszámú szakmai kiadványokban jelentős anyagot találhatunk.

Ez a könyv ezt a hiányt hivatott pótolni. Mintegy 100 oldalon 27 mondóka és 115 játék található benne, labdázók, hintáztatók, kiszámolók, kisorsolók, eszközös játékok, hidas-kapus játékok, sportszerű csapatjátékok, párválasztók és kitalálósok. A játékok közlése mellett külön fejezet foglalkozik a gyermekvilág ismertetésével. Megtudhatja az olvasó, milyen szerepe, helye volt a bodrogközi gyermeknek a családban, faluközösségben, hány éves kortól kellett belekóstolnia a munka világába, mikor és hol nyílt lehetősége arra, hogy társaival együtt játékkal töltse idejét. A Bodrogköz az egyik olyan terület, amelyen a játészó a XX. század közepéig fennmaradt. Az említett fejezet ennek vázlatos bemutatásával is foglalkozik.

Ezt a könyvet első résznek szánom, szeretném folytatni az általam gyűjtött játékok, s más forrásból előkerülő anyagok kötetbe rendezésével. Igyekeztem olyan könyvet létrehozni, amely jól használható a művészeti- és általános iskolai oktatásban, gyermektáncsoportokban.

Darnos István

A *Hóc, hóc Kassára...* című könyv ára 1500,- Ft/db, postai szállítás esetén + postaköltség. Megrendelhető az alábbi címen:

DARNOS ISTVÁN, 3950 SÁROSPATAK, ÁCHIM U. 7.

TEL.: 20/4342-051, E-MAIL: DARNOSPISTI@FREEMAIL.HU

Ugyanitt megrendelhető *Darnos István: A cigánytáncok megjelenése a magyar néptánc-szakirodalomban* című könyve 600,- Ft/db áron.

Tizenöt év kölcsönös tanulás

Kőketánc gyerektáncház a Marczibányi téren

A „Kőketánc” nem egy zenekar neve. Többen is zenélnek itt egymást váltva, a foglalkozásvezető sem mindig ugyanaz a személy, mert a vasárnap délelőtt különösen drága idő. Egy rendes zenész épp akkor alussza ki az előző éjjeli muzsikálást, egy háziasszony (aki inkognitóban gyerektáncház vezető) pedig vasárnapi ebédet készít, vagy éppen korcsolyázik, esetleg állatkertben sétál a családjával.

A vasárnapok nehezen indulnak. Nehéz fölkelni, mert az ágy marasztalna még egy kis lustálkodásra. Még nehezebb elindulni, amikor arra gondolok, hogy a fél várost át kell utaznom számtalan átszállással és várakozással. A Lövház utcába érve kezd oszladozni reggeli mogorvaságom. Szerencsére jó hosszú ez az utca, majd' tíz percet kell gyalogolnom, mire a Marczibányi Téri Művelődési Házba megérkezem – addigra nyoma sincs bennem a rosszkedvnek. A gyerektáncházat úgy kezdtük, hogy az intézményben dolgozó szakemberek megmondták: a felnőtt moldvai táncház mellett szükség van erre is. Neve sem volt akkor még annak, amit csinálunk. (Ez meglehetősen prózaian hangzik, de kár volna elfeledkezni róla.) Belevágtunk hát, eleinte a hónap első és harmadik vasárnap délelőttjén. Hamarosan megszerettük és arra is vállalkoztunk, hogy minden héten megtartsuk ezt a programot.

Az első leckét a gyerekek adták.

Mivel lehet két órán át ébren tartani a gyerekközönség figyelmét? Mit és mennyit bírnak a táncból? Mi tehető ezen kívül a játszóház részévé? Hozzá lehet-e nyúlni az eredeti hagyományhoz? Mi és mennyire változtatható meg annak érdekében, hogy közvetíteni tudjuk a mai, városi, jellemzően 3-6 esztendőes gyerekek számára, úgy, hogy közben a hitelesség se szenvedjen csorbát?

A válaszokat természetesen azóta is folyamatosan keressük, de az évek során találtunk már jó megoldásokat. A gyimesi és moldvai táncok rendkívül alkalmasak arra, hogy egészen kicsi gyerekek számára közvetítsük őket (természetesen nem egy az egyben), s ahhoz is hozzásegítenek, hogy a táncolás örömeit megízleljék az aprócska résztvevők.

A foglalkozás táncos része nagyon tudatosan épül fel. A zene és a táncok periódus-jellegét mindig megtartjuk: azok a mozdulatok, motívumok amelyeket alkalmazunk, szervesen kapcsolódnak az eredeti tánc motívumaihoz, valamilyen formában azok előkészítését szolgálják. Szeretnénk azonban mindvégig megőrizni a tánc egyik leglényegesebb tulajdonságát: mozdulatok által érzelmeket (leginkább az örömet) kifejezni, érzelmeket kelteni. Ne silányuljon mechanikus mozgásos gyakorlattá mindaz, amit teszünk.

Ezért szerepel a tánc mellett azonos hangsúllyal a népi játék a játszóházban. Van néhány „sikerlistás” darab, amelyek nélkül nem múlhat el a vasárnap délelőtt (Érik, érik a dinnye..., Egy ember jött Párizsból..., Gyerekek haza, ludaim). Mások az esztendő egy-egy időszakában kerülnek elő (összel a Dombon törik a diót, tavasszal a zöldágazós-kapuzósok, húsvét után a komatálás játék). Minden évben keresünk új játékokat, nehogy belefásuljunk, unottan játszunk, mert az a gyerekekre is hatással van.

Ügyesedik a kéz is. A kézműveskedés keretében minden alkalommal olyasmi készül, ami természetes anyagból van – rongyba, gyékény lovacska –, kis segítséggel maga készíti el a gyermek, és hazavéve majd játszani is tud vele.

Ha a sok táncolásban-szaladozásban elfáradunk, leülve énekelünk, mondókázunk, zenét vagy épp mesét hallgatunk. Ekkor pihen a test és épül a lélek.

Olykor-olykor az esztendő jeles napjai is helyet kapnak a programban: bábos betlehemes táncunk, farsangolunk, mátkaváltó vasárnapot tartunk.

A néphagyomány számos lehetőséget kínál, miénk a felelősség, hogy ebből mit válogatunk ki (feltétlenül olyat, ami gyerekközönség számára befogadható) és azt hogyan közvetítjük. Akkor nyújt maradandó élményt, ha a gyerekek nem kiselőadás formájában találkoznak a néprajzzal, hanem „börkötésben”, hús-vér valóságként, közösen megelevenítjük, s így ők maguk is tevékeny részeseivé válnak. A hároméves Eszter, aki az apja háta mögé bújva pislogott és szólani sem mert a krampusz láttán, csak a következő vasárnap súgta meg: „Nagyon kellett félni attól a feketétől!”. Vagy Lilla, aki a téli báránymimó pöttyeit mondta a bábu fülébe, hogy vinné el a téllal és minden más rosszal együtt.

A második leckét saját gyerekeim adták.

Azóta tudom mire való az altatódal, azóta ölbeli játékokat is játszunk a kisebbekkel és szüleikkel: tenyeresdit, arcsimogatót, höcögtetőt. Ők segítettek abban, hogy nyomon kövessem a táncművészi hatások utóéletét, hiszen egy óvodás korú gyerek esetleg csak néhány nap elteltével dúdolja el a táncművészetben hallott dalt, mozdítja kezét-lábát úgy, ahogyan azt tőlünk látta. Olyan kislány is akadt, aki hónapokon át a falnak támaszkodva nézte mi történik, de be nem állt volna semmi pénzért, otthon pedig egész héten ő volt a „táncművészi néni”, aki anyának, apának, a mackóknak és a babáknak táncművészetet tart. Akkor végigjátsszuk és eltáncol mindent.

A harmadik leckét a felnőttektől kaptuk.

A szülők más és más indíttatással érkeznek hozzánk. Nem mindegyiküket lehet bevonni a foglalkozásba, sőt, van, akiben azt is tudatosítani kell, hogy ez nem gyerekmegőrző. De jönnek szép számmal olyanok, akik maguk is tisztelői, továbbélítői a hagyományos kultúrának. Mások a bábszínház és gyerekkoncertek mellett keresnek – és találnak – más típusú színvonalas szabadidős programot nálunk.

Két-három éve neve is lett a gyerektáncháznak. A Marczibányi Téri Művelődési Házban „Kőketáncnak” hívják minden vasárnapnak azt a szeletkétjét, ami a játék, a tánc, a zene ideje a gyerekek számára. Nekünk pedig lehetőség, hogy mindazt, amit eleink hagytak ránk, továbbadjuk az utánunk jövőeknek.

Sándor Ildikó

Néptáncosok kellékboltja nyílik 2004 májusában

Cím: Budapest, XIII. ker., Radnóti Miklós utca 27.

Szeretettel várunk minden néptáncost, táncművészt, táncpedagógust, oktatót!

Karaktercipő, bakancs, szegedi papucs, kalap, fejkendő, szalag, ruhazsák, harisnya, csat, kozmetikum, szakkönyv, CD, gyöngy, táncpalack, keszkenő és egyéb kiegészítők nagy választékban.

Információ: 06-70/592-5955
e-mail: fsharika@axelero.hu

„Kende” néprajzi képeslap-sorozat

Az ötletgazda országos hálózatban szeretné megoldani a kiadást

*Mint a jó mag szétszóródunk,
mint a szent kéve megoldódunk.*

De nem hullunk pusztulásra:

Szétszóródunk újulásra.

Újulásra, új vetésre.

(Sinka István: A búcsú-szertartás ritmusai)

Őseink iránti tisztelet, büség és az általuk képviselt emberi tartás iránti csodálat keltezte életre ezt a sorozatot. Szeretném, ha ezek az életképek használatba kerülnének. Ajándékként elküldve, majd lakásainkat díszítve, megélt vagy elmesélt régi szép emlékeket felidézve erősítené bennünk identitásunkat. Emlékeztessenek bennünket arra, hogy van mit továbbadnunk az utókor számára.

Őseim hajdúkatónak voltak, majd a nemesi kiváltságok elvesztése után gulyások és népzeneészek lettek.

A gyűjtés kapcsán több vidéki múzeumban, helytörténeti gyűjteményben is megfordultam. Azt tapasztaltam, hogy nagyon szűkös az „eklézsia”. Saját kiadványok szinte nincsenek, vagy ha van, az is kevés. Kitaláltam egy képeslap-sorozatot, ami részben megoldhatja ezt a problémát. Abhoz, hogy a múzeum vagy gyűjtemény belépjen a sorozatba, csupán egyetlen fotóra van szükség. Ez témáját tekintve legyen a településre jellemző néprajzi kép, 1950 előtti és nem publikált. Erről a fotóról 500 db képeslap készül, amiből a megrendelő 300 darabot kap, illetve még tíz település lapjaiból 20-20 darabot. A sorozatba belépők rögtön 11-féle képeslappal rendelkeznek, ami már választéknak nevezhető, s ezáltal eladhatóságuk is megnő, ugyanakkor így egymást is reklámozzák a különböző kiállítóhelyek.

Kádár Gyula számadó gulyás
Nagy-Sárrét, Dévaványa, Békés m., 1938.

séggel. Szeretném a sorozatot tovább bővíteni – hiszen országos hálózatra terveztem –, ezért más megyékből is várom a csatlakozni vágyókat! Vannak olyan települések, ahol nincs se múzeum, se helytörténeti gyűjtemény, amely kiadhatná a képeslapot, így ott olyan emberek segítenek, akiknek fontos a kisebb-nagyobb közösségük múltja és jövője. Alapítványok, egyesületek, más szervezetek vagy akár magánszemélyek jelentkezését is várom.

Padlásainkat a régiségkereskedők már rég letakarították, így nem sok tárgyi emlék maradt. A nagymamák szublótfiókjaiban még ott lapulhatnak őseink arcképei, fotón örözött család-történeteink, egy szelet a múltunkból. Ha a család tárgyi emlékei már hiányosak, vagy nincsenek is, ezek a képek is képviselhetnek, képviselnek egyfajta örökséget.

Nagyon fontos, hogy e fotók a nagyszülők temetését követő másnap ne végezzék az udvar közepén meggyújtott „feleslegessé vált kacsatok, ócskaságok” között!

Hiszem, hogy aki ezekből a lapokból vásárol, vagy netalán ajándékba kap, az nem vetemedik ilyesmire! Ezek a képek őseinkről, illetve rólunk szólnak, nekünk és gyermekeinknek!

Kádár Ferenc

Kende sorozat: www.naput.hulkende

Kiadó és terjesztő:

Kádár Ferenc,

5600 Békéscsaba, Leiningen u. 7.

Tel.: 06-30/367-6655

*

Ugyanitt megrendelhető a Teka Alapítvány

„mestereink” sorozatában megjelent

Kádár Ferenc: *Elszaladt az aranygulya...*

című CD és kazetta is.

Kádár Ferenc és Kádár Zsigmond

Országos Mezőgazdasági Kiállítás, Budapest, 1944.

A családom tagjai Dévaványán és környékén több generáción keresztül elismert népzeneészek voltak. Dédapám, néhai Kádár Ferenc 1957-ben az elsők között kapta meg a Népművészet Mestere címet.

Sajnos, én nem örököltem ezt a tehetséget, hogy tovább folytassam e családi tradíciót. Úgy látszik, az Égiek mást szántak nekem. Életem felét – azaz másfél évtizedet – azzal töltöttem, hogy összegyűjtsem a róla készült fotókat, publikációkat és zenei felvételeket.

2002-ben hangfelvételeiből CD-lemezt és kazettát jelentettünk meg Havasréti Pali barátommal és a Teka Alapítvánnyal közösen. Ez szolgált apóúrol egy képeslap – Dédapám, 1938-ból – megjelentetéséhez, ami azóta a „Kende” néprajzi képeslap-sorozat első tagja lett.

A sorozatban résztvevők önköltési áron jutnak hozzá a lapokhoz. Az 500 darab ára 13.000 Ft,-, azaz 26 Ft,-/db. Nem a haszon-szerzés motivál, hanem az, hogy minél többen hozzájuthassanak e lapokhoz, s ez megmozgasson valamit az emberekben.

A képeslap hátoldalán olvasható a megrendelő címe és elérhetőségei, ezen kívül a kép témája, a település neve, a fotó készítésének évszáma, a tájegység és a megye neve. A képeslapok megfelelnek az európai szabványnak: mindegyik vonalkóddal ellátott, s a magyar szöveg mellett angol és német felirat is olvasható rajtuk.

Békés megyében eddig 24 település 36 lapja készült el. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében még csak két települést tudtam megkeresni az ajánlatommal, mindketten éltek a lehető-

CSOMA GERGELY – ELVESZETT SZAVAK
A MOLDVAI MAGYARSÁG ÍROTT NYELVEMLEKEI

Petrás Ferenc emlék-keresztje Nagypatakon (Csona Gergely, 1992)

1977 óta járom Moldvát. A torokszorító megrendüléstől azóta sem szabadultam. Az erőszakos asszimiláció, az önkéntes beolvadás és a szelíd ellenszegülés számtalan esetére emlékszem. A moldvai katolikuság magyar származása számomra kezdettől fogva elfogadott tény volt. Mindeniütt magyarul beszéltem velük, énekeltem dalaikat, hallgattam ősi „bájló” ráolvasásaikat Aknavásár, Bákó (régiesen Bakó) és Románvásár környékén.

A beolvasásra ítélték miatti fájdalom késztetett fényképezésre, előtte sosem fotóztam. Emléküket akartam megőrizni képekben: a világnak, a magyaroknak és azon toleránsabb románoknak egyaránt, akik nem a moldvai magyarságot tekintik Románia területi egységére nézve a legfőbb veszedelemnek.

A még fellelhető írásos emlékeket kutattam. Temetők dülő keresztjeit, templomtornyok pókhálós, galambmocskos barangjait. Énekes asszonyokkal ismerkedtem meg és „diákokkal” (kántorokkal), akik az üldözött és megvetett magyar nyelv őrzői voltak. Láttam és láttatom a talán utolsó magyar nyelvű búcsúvezetőket Csiksomlyón, a halottbúcsúztatókat virrasztáskor, s az életre elindítókat a harsány esküvők során, sok faluban. Mindezek alapján meggyőződéssel kijelentem: tévhit, hogy a moldvai magyarság írás nélküli, analfabéta népcsoport.

Fényképeztem, mert azonnal tudtam, hogy képeim fontosak lehetnek egyszer. Akár csak emlékként, de a vád bizonyoságaiként is. Mert hitem szerint vádolnak ezek a képek: agresszív beolvasztót és

azt gyáván eltűrőt egyaránt. Talán sokan nem tudják, de Klézsén még 1994-ben is égettek magyar könyvet!

Bolyongásaim során kincsekre leltem Moldvában. Papírra rótt, fába vésett, fémbe öntött magyar nyelvemlékekre. Ezek a tárgyak túléltek háborút, könyvégetést, mindennemű pusztítást. Gyakran izgalmas „nyomozómunkát” kellett végeznem, hogy felleljem őket, legyűrve félelmet, bizalmatlanságot, ellenszegülést. Sokszor csalódtam, de időnként örülhettem is.

A félelem légköre sajnos máig meghatározó ezen a tájon. Magam is megtapasztalhattam, amikor magyar nyelvtanárként egyedül éltem egy csángó faluban, bekapcsolódva a nem egészen legális, háznál tanító programba. Naponta kellett megküzdennem egy hamis, kártékony ideológia fenekedő öreivel: gyűlölködő katolikus pappal, helyi iskolaigazgatóval és tanárokkal. Tevékenységük révén mindenüvé befészkelte magát a megalázó félelem.

Kutatómunkámban sarkallt a pusztulás tempóját örökösen gyorsító idő, valamint a hűség Domokos Pál Péter, hajdani mesterem emlékéhez.

Csona Gergely

ETNOFON NÉPZENEI KIADÓ • 2004
 LEVÉLCÍM: H-1055 BUDAPEST, FALK MIKSA U. 16.
 TELEFON: (36.1) 266-5091; FAX: (36.1) 429-0324
 E-MAIL: ORDER@ETNOFON.HU • WEB: WWW.ETNOFON.HU

Lujzikalagori harang (Csoma Gergely, 1991)

Gorzafalva 1568-ból való öreg harangja (Csoma Gergely, 1992)

Gorzafalva harangja (Csoma Gergely, 1992)

NYÁRI NÉPMŰVÉSZETI TÁBOROK 2004-BEN

Az alábbiakban új tábori információkat közlünk. Felhívjuk olvasóink figyelmét, hogy előző számunkban még további aktuális táborozási lehetőségeket találhatnak.

Nyári Néptánc és Kézműves Tábor

Lovaglási lehetőséggel, 7-16 éves gyermekeknek június 20-27., július 4-11., július 18-25.

Délegyháza – Cserna tanya (Budapesttől 20 km-re)

Programok: néptánc- és népdaltanulás, népi gyermekjátékok, kézműves foglalkozás, lovaglás, kocnikázás lovas hintón, kirándulás, bográcsozás, tábor tüz, fürdés a tóban, vetélkedők és sok-sok játék. Költség: 25.000,- Ft (napi ötszöri étkezés, szállás, programok díja).

Befizetési lehetőségek: jelentkezési díj: 5.000,- Ft A fennmaradó összeget részletekben vagy egyben június 10-ig lehet befizetni.

Bővebb információ:

Poszuk József és Dénes Annamária

Tel.: 06-24/212-220, 06-20/476-32-33

Kóketánc gyermektáncmuzsika napközis tábor

Marczibányi Téri Művelődési Központ,

június 21-25-ig és június 28. - július 2-ig,

naponta 9-13 óráig

Néprajzi ismeretterjesztő foglalkozás kisiskolásoknak.

A Kóketánc táborban moldvai és dunántúli muzsikával, népi játékokkal, népdalokkal, mondókákkal, kézműveskedéssel és sok kedves emberrel találkozhatnak a 4-8 éves gyerekek.

A tábort vezetik: Sándor Ildikó és tanítványai

Részvételi díj: 11.000,- Ft + étkezés

Információ:

Marczibányi Téri Művelődési Központ

1022 Marczibányi tér 5/a.

Tel.: 212-2820, fax: 212-4885

E-mail: marczy@marczy.hu; honlap: www.marczy.hu

XII. Kárpát-medencei népzenei tábor

Szigliget, június 26. - július 2.

A Vass Lajos Népzenei Szövetség szervezésében.

Részvételi díj:

Tagoknak: 26.000,- Ft, nem tagoknak: 28.000,- Ft

Információ:

Bakos Ilona: 06-30/271-9470

Borsi Ferenc: 06-20/316-0812

Farkas Márta: 06-20/483-0186

Szlovák Nemzetiségi

Gyermek- és Ifjúsági Citeratábor

Békéscsaba, július 2-8.

A Vass Lajos Népzenei Szövetség társzervezésében

Információ: Bakos Ilona: 06-30/271-9470

Suvadás Kézműves- és folklórtalálkozó

Arló, július 4-10.

XIV. alkalommal kerül megrendezésre a „Suvadás”

kézműves tábor és folklórtalálkozó az Arlói tó kempingjében. A résztvevők gazdag kínálatból választhatnak mesterséget – lehet többet is –, amelyben tevékenykedni szeretnének. A különféle tájegységek táncainak elsajátítására napközben is lehetőséget biztosítunk. Az esték hangulatos eltöltéséről a tábor zenei házigazdája, a Dűvő zenekar gondoskodik. Táncházt minden este kifulladásig.

Koncertek este 8 órától:

július 4. vasárnap - Dűvő

július 5. hétfő - Fonó

július 8. csütörtök - Botos Banda

július 10. szombat - Csík

július 10.: A magyarság honfoglalás kori élete – jurtaépítés, bemutatók egész nap

Mesterségek:

bőrözés - Szloboda István, Székely Csaba

batik - Mezei Boglárka

nemezelés - Balaskó Attila

lőszőrfontás - Libisch Andrea

kosárfonás - Horváth Zoltán, Kerényi Gábor

bábkészítés - Kiszely Melinda

tánc - Varró Petra, Almási Zoltán

szövés - B. Nagy Judit

kerámia - Gabányi Melinda

fafaragás - Erdélyi László

gyöngyözés - Lukács Ágnes, Laluska Erzsébet

tűzzománc - Szabó Tibor

Téritési díjak:

sátorhely, oktatási díj, anyagköltség, koncertjegy:

1600,- Ft/nap

oktatási díj, anyagköltség, koncertjegy: 800,- Ft/nap

oktatási díj, anyagköltség: 500,- Ft/nap

koncertbelépő táncházzal: 500,- Ft/nap

étkezés (reggeli, ebéd, vacsora): 1200,- Ft/nap/fő

Kedvezmények: 6 éves kor alatt a részvétel ingyenes.

Csoportos kedvezmény: 10 fő esetén a szervező

részvétele ingyenes (csoport-névsort kérünk).

Sátrat nem áll módunkban biztosítani.

További információk:

Polgármesteri Hivatal – Nagy Gyöngyi

3663 Arló, Ady Endre út 162.

Tel.: 48/544-000, 30/338-2710; fax: 48/544-540

E-mail: arlokvrtar@freemail.hu; honlap: www.arlo.hu

VI. Marosszéki népzene és néptánc tábor

Jobbágytelke (Sâmbrias), Maros megye, Románia,

július 11-18.

Megközelíthető Marosvásárhelyről (33 km),

Szovátáról (36 km), Régenből (44 km)

Szervező: Folk Center Alapítvány

Társzervező: Helyi Önkormányzat

Házigazda: Balla Antal

Programok:

– Tánccoktatás: (nyáradselyei és marossárpataki

táncok) naponta kezdőknek és haladóknak

Oktatók: László Csaba, László Zsolt, Kádár Elemér

– Tánccoktatás gyerekeknek: Imre Béla

– Népdaloktatás: Kásler Magda

– Zeneoktatás: adatközlő zenészek, szakirányító:

Vavrinecz András

– Zenélnek: Péterlaki zenészek, Csalóka együttes,

Öves együttes, adatközlők

– Táncházt minden este, fellépnek hagyományörző

együttesek, adatközlő zenészek, táncosok és énekesek

– Meghívottak: adatközlő táncosok

– Néprajzi előadások: Barabás László, Tánczos

Vilmos, Keszegh Vilmos, Pozsony Ferenc, Balázs

Lajos, Bálint István

– Hagyományos népi mesterségek és falusi

tevékenységek bemutatása

– Állandó kézműves műhely: Papp Emese

– Fotókiállítás régi jobbágytelki képekből

– Videóvetítések

– Szórakoztató programok

– Kirándulás az „Esztenára”

– Folkkocsmá – muzsikával hajnalig

– Meglepetések

Szolgáltatások:

– Napi háromszori étkezés (igény esetén vegetáriánus étrend)

– Elszállás sátorban (ha hozol magaddal), kérésre

családoknál (díjszabás ellenében)

– Melegvíz-szolgáltatás

– Gyermekfelügyelet, játszóház

– Orvosi felügyelet

Részvételi díj: 160 euro/fő a tábor teljes

időtartamára, mely tartalmaz minden szolgáltatást és az összes programban való részvételt

A magyarországi, vajdasági, felvidéki résztvevők számára 50 %-os, a romániai, kárpátaljai résztvevők számára 85 %-os kedvezményt nyújtunk.

Tíz éven aluli gyermekek 10%-os kedvezményben részesülnek. 20 fős csoport jelentkezése esetén kedvezményt biztosítunk. A „pihenésre” vágyók tartózkodjanak a táborban való részvételtől!

Részvételi szándékát kérjük jelezze!

Levélcím: Folk Center Alapítvány

OP. 2., CP. 279. RO-540610, Tg. Mures

Telefon: 00-40-722-318035, 00-40-723-185718,

00-40-744-699915

E-mail: folkc@fx.ro; honlap: www.hhrf.org/folkc

VII. Maros- és Kisküküllő-menti

Népzene- és Néptánc tábor

Magyarlapád, július 18-25.

Tánccoktatás Kiss Istvánnal és csapatával.

Kisküküllő-menti magyar, román, cigány táncok

haladóknak, magyarlapádi, magyarózdai (magyar)

táncok kezdőknek és gyerekeknek.

A talpalávalót egy hétig a szászcsávási Mezei

cigányzenekar, a Háromszék táncgyűttes zenekara és

a lapádi Pirospántlikás húzza!

Táncházt, mulatság reggelig! Záró Gálaműsor!

Küküllő-menti népdalokat tanít Szilágyi Hajnalka.

Népi hangszeroktatás (hegedű, brácsa, bőgő,

furulya): Szakirányító: Szócs Levente.

Adatközlő zenészek: Szántó Ferenc – Magyarbece,

Mezei Levente – Szászcsávás, Szabó Dénes –

Magyarpéterfalva, Varga Viorel – Felenyed

Küküllő-menti borkóstoló; kézműves foglalkozások

(szövés, üvegfestés, fafaragás).

Népi játékok: gulya, picke, kamfer Kiss Csongorral

és a lapádi gyerekekkel.

Kirándulás, szalonnasütés Gizella királyné erdejében.

A tábor költsége 100,- euro a nyugati vendégeknek,

17.000,- Ft a Kárpát-medencéből érkezőknek. A

sátorozási lehetőség ingyenes, családoknál további 3,-

euro/éjszaka.

Napi háromszori étkezés, repetával (vegetáriánus is!)

Megközelíthető vonattal Nagyenyedig,

onnan (10 km) rendszeres autóbusszjáratral, és

gépkocsival (aszfalt úton).

Táncháztalálkozó, 2004.
fotó: Henics Tamás

NYÁRI NÉPMŰVÉSZETI TÁBOROK 2004-BEN

Elérhetőségek, további információk:

Pintér Zsuzsa: 06-1/410-7168, 06-1/380-4559

Szilágyi András: szia@bethlengabor.ro

Tel.: 00-40/25-887-5165

Teszary Miklós: bartoktancegyuttes@yahoo.com

Tel.: 06-30/475-5756

Bánffy Farkas: farkasbanffy@hotmail.com

Tel.: 06-30/610-4572

Kérjük, a szervezés megkönnyítése végett részvételi szándékát július 1-ig jelezze!

Rece-Fice Balkáni Táncháztábor

Balatonföldvár, július 19-25.

Programajánló:

Akik táncokat tanítanak (többek között): Nagy Krisztina Csenge, Lakatos András, Schmidth Anikó, Molnár Olivér, Kristofor Brczan (Deszk), és még az arab hastánc alaplépéseit is el lehet majd sajátítani! A talpalávalót húzzák: Rece-Fice, Csűrrentő (moldvai), Maskarades (görög), Falkafolk (román, bolgár és egyéb csemegék) és a Rece-Fice, koncertet ad a Hilar zenekar (török és arab klasszikus zene). Hogy ne csak a lábunk mozogjon tánc közben, dalokat tanítanak: Deli Piroska (Piros), Mag Tünde (Magci), Nagy Krisztina Csenge. Kézműves foglalkozás keretében telerajzoljuk az aszfaltot az iskola udvarán, papírt öntünk, lehet, hogy kosarat fonunk, és mindenki elkészítheti saját Rece-Fice-s pólóját.

Megyünk hajókirándulásra és közösen strandolni. Szálláslehetőség: ágyon és polifoamon az iskola tantermeiben vagy sátorban a sporttelepen. Étkezést igény szerint biztosítunk a Platán étteremben.

Áraink egész időre, előzetes jelentkezésnél:

17.000,- Ft (ebéd: 610,- Ft, vacsora: 500,- Ft)

A részletes programmal és árlistával, illetve a jelentkezési lapokkal hamarosan találkozhattok a

budapesti balkáni táncháztáborban (Rece-Fice, Kolo, Falkafolk, Sirtos).

Jelentkezni és érdeklődni lehet:

Bonczó Emesénél személyesen Rece-Fice

táncháztáborban; telefonon: 06-30/439-9535;

Tarnai Katalinnál személyesen a Rece-Fice, Kolo és Falkafolk táncháztáborban.

E-mail: rece-fice@freemail.hu

Barátok Völgye

Népművészeti Tábor és Fesztivál

Pécs-Hird (Keleti-Mecsek), július 19-25.

Zene-, tánc- és énektanítás, kézműves foglalkozások, fellépési lehetőség, kirándulások
Elhelyezés hozott sátrakban és a környékbeli falusi turizmusban résztvevő panziókban.

Fesztivál: július 22-25.

Házigazda a Téka Együttes

Állandó résztvevők:

Téka, Erdőszombattelki zenekar (Mezőség),

Pál István dudás (Tereske)

„0. Nap”: helyi zenekarok

„Nemzetiségi Nap”:

Vizin zenekar, Végh Andor, Ando Drom, UnterRock

„Magyar Nap”:

Mahala Hora, Téka és Pista bácsi,

Erdőszombattelki zenekar

Esténként táncház

Boka-színház, Márkus-színház, lovas

hagyományörzők, néprajzi előadások, vetítések,

kiállítások és még rengeteg program!

Nonstop kocsma. Kirándulási lehetőség

a Keleti-Mecsekben, a Dombai tó környékén.

Szervező:

Hagyománytár Alapítvány

Információ: www.baratokvolgye.hu

Péter Judit: babanya@freemail.hu

Tel.: 06-20/3220-272

Népzenei tábor

Tótfalu (Vajdaság), július 24-30.

A Vass Lajos Népzenei Szövetség társszervezésében

Információ: Borsi Ferenc: 06-20/316-0812

XX. Nyári Népzenei- és Néptánc Tábor

Tiszakécske, 2004. július 24-31.

Tisza-Folk Alapítvány

Népi hangszerek oktatása (citera, furulya, tekerőlant, koboz), gyermek és felnőtt néptáncoktatás (kalotaszegi – Méra, bodrogközi táncok), kézműves foglalkozások (hagyományos technikák, népi kismesterségek – fazekasság, szövés, nemezelés, bőrzés, gyöngyfüzés, csuhétárgy készítés, hangszerkészítés) kiscsoportos műhelymunka keretében.

A táncokat Lukács László – Haránt Eszter és Fantoly Gyula – Balogh Ildikó táncospárok oktatják.

Muzsikál a Hírös zenekar és a Legényes együttes.

Esténként néptáncgyűttesek, népi zenekarok (vonós és citerás), hagyományörzők, szólisták előadásai, CD-bemutatók, táncház!

Részvételi díj:

12 év alatt: 23.900,- Ft

12-16 év között: 26.900,- Ft

16 év fölött: 29.900,- Ft

A részvételi díj magában foglalja a szállást, az oktatást, a programok költségét, valamint a napi háromszori étkezést!

Csoportoknak 15 fő fölött 10% kedvezmény!

Jelentkezési határidő: június 16.

Információ:

Dobos Szilvia, 06-30/287-9602,

Agárdi Éva, 06-30/305-9575;

Tisza-Folk Alapítvány

6060 Tiszakécske Szent Imre tér 1.

Honlap: w3.enternet.hu/tiszafolk

E-mail: tiszafolk@enternet.hu

Táncháztalálkozó, 2004.
(Kanyó Béla és Kerekes Emőke sorozatából)

Nemzetközi Folklórtábor

Gyimesközpont, július 25-31.

Sátrat hozz, és meleg ruhát! S ha tudsz hegedülni vagy furulyázni, esetleg gardonyozni, a hangszert se hagyd otthon...

Tánc- és zenetanítás: Zerkula, Timár Viktor, Buhai Misi, Financ Zolti, Mojszi Gábor, Ordasok, setérpatakiak, hidegségiek, görbepatakiak, bükkiek, Tücskök. Szövés, bútorfestés, bundavarrás, kalibázás. Meghívottak: Ordasok, Dél-alföldi Szaxofonzenekar, Szigony Zenekar, Boka Színház, Tökmag Színház, Gólyalásosok, Bábosok, Téka, Turai énekmondók, Zagva Banda, Camera Obscura, Vajdaszentiványi vendégek, Tücsök zenekar, Gyimesi, moldvai és hétfalusi adatközlők, és még sok érdekes program... Részvételi díj: 16.000,- Ft anyaországiaknak, 100,- euro külföldieknek, 1.300.000,- lej román állampolgároknak.

Információk:

Sára Ferenc: 40-(0)266-339-891
Vitos Attila: 40-(0)266-339-683
E-mail: info@gyimesitabor.org
Honlap: www.gyimesitabor.org

Gyermek- és Ifjúsági Népzenei tábor

Balatonszeped, július 30. - augusztus 7.

A Vass Lajos Népzenei Szövetség társ szervezésében
Információ: Nagy László – 06-30/474-3563

XIX. Csutorás Nemzetközi

Népzenei és Néptánc Tábor

Alap- és emeltszintű

Népdalkör- és Zenekarvezetői Tanfolyam
Lajosmizse, augusztus 8-15.

Diákotthon, 6050 Lajosmizse, Ceglédi u. 1.

Rendezők-támogatók:

Lajosmizse Város Önkormányzata,

Városi Művelődési Ház,

Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetsége,

Táborfalvi Közművelődési és Népzenei Egyesület,

Tradíció Alapítvány, Tradíció Stúdió

A tábor kínálatából: népdalok és néptáncok

tanítása, magyar népi hangszerek játékmódjának

oktatása, tánc, néprajzi filmek vetítése, kézműves

foglalkozások, népi mesterségek gyakorlása,

hangszerkészítés

Házigazdák: Csutorás együttes (Táborfalva), Gajdos

együttes (Eger), Flótás együttes (Lajosmizse)

A tábor művészeti vezetője: Birinyi József

népzenekutató, a KÓTA társelnöke

A tábor szervezői: Balogh Mónika, Drabant Béla, Szerző László

A tábor háziasszonyai: Miskolczi Mariska, Dala Sára, Farkas Orsolya

Gazdasági vezetők: Nagy Jánosné, Kékesi Attila

Előadók, szakmai irányítók: Budai Ilona, Polgár

Lilla, Miskolczi Mariska népdalénekesek, Bohus

György és párja – néptáncosok, Pál István

hagyományörző népzene (duda, flóta, furulya,

ének, Tereske), Kovács László népzene (citera,

koboz, tekerőlant, furulya), Gajdos együttes, (Polgár

Lilla ének, Okos Tibor duda, furulya, kontra,

Horváth Attila bőgő, Buborék István hegedű), Széles

András, Bükkí Éva, Hajdú Ágota, Inoka Győző,

Lajtainé Mórlic Ildikó, Szabóné Nagy Annamária,

Sulcz Ferenc citerások, ifj. Birinyi András, Bodnár

Ferenc hangszerkészítők, fafaragók, Babar István

bőrös, Skultéti Jánosné szövő, fonó, Katona Mihály

kosárfonó, Sáranszki Mihály szalmafonó, Szemere

Katalin, Faragó Henriett, Varga Edit, Vidáné Nagy

Ildikó, Vigh Istvánné kézműves tanárok, (agyagozó,

nemezélő, gyöngyfűző, csuhéfonó, bábkészítő,

batikoló, üvegfestő).

Dala Sára, Fehér Zoltán néprajzkutatók, Dr. Kürti

László helytörténész, Bodor Anikó (Zenta), Dr.

Olsvai Imre az MTA Zenetudományi Intézet

főmunkatársa, népzenekutatók, Keresztessy Klára

zeneelmélet oktató.

Részvételi díj:

A tábor költsége (tanfolyam nélkül):

14.000,- Ft/fő+ 25% ÁFA + szállás, étkezés

A tábor költsége (tanfolyammal együtt):

16.000,- Ft/fő+ 25% ÁFA + szállás, étkezés

Jelentkezés:

Előképzettség és korhatár nélkül. Az egyéves zenekar-

vezetői tanfolyamra 16 éves kortól lehet jelentkezni

(a 2004. évi táborban indul, téli és tavaszi három-

három napos képzéssel folytatódik és a 2005. évi

táborban vizsgával zárul).

Levélben: Tradíció Stúdió,

1024 Budapest, Keleti Károly u. 8.

Telefonon: 06-1/315-1322, 06-1/316-0592 vagy

Miskolczi Mariskánál: 06-20/490-1969

Faxon: 06-1/438-0250

E-mailen: csutoras@tradicio.hu

Jelentkezési lap letölthető a www.kota.hu/taborjellap.html honlapról.

Jelentkezési határidő: június 16.

XXIII. Nemzetközi Tánc és Zenésztábor

Jászberény, augusztus 8-15.

Táncitanítás:

mezőkeszűi (Németh Ildikó – Szabó Szilárd)

magyarbördi (Lépes Anikó – Héglí Dusan)

gyimesi (Varga Zsuzsa – Sára Ferenc)

Zenetanítás: vajdaszentiványi és magyarpalatkai a

Téka együttesel

Gyermekjátékok, kézműves foglalkozások

A tábor részvételi díja felnőtteknek:

15.500,- Ft/fő, napijegy: 2.800,- Ft/fő,

6-14 éves korig 8.000,- Ft/fő.

Együtteseknek, baráti társaságoknak 12.900,- Ft/fő

(min. 10 fő, kizárólag előzetes jelentkezést fogadunk

el a megadott jelentkezési határidő betartásával).

6 éves kor alatt térítésmentes, étkezési költség (ebéd,

vacsora): 1.200,- Ft/fő, kollégiumi szálláslehetőség

külön igényre 1.300,- Ft/fő.

XIV. Csángó Fesztivál

Kisebbségek Folklor Fesztiválja

Jászberény, augusztus 13-19.

A III. World Folkloriada Népművészeti

Világtalálkozó hivatalos helyszíne

Információ: Jászág Népi Együttes

5100 Jászberény, Víz u. 1., Pf. 116.

Tel./fax.: 57/503-265, Tel.: 57/411-294

Szűcs Gábor: 06- 20/969-1963;

Kocsán László: 06-30/433-2870

E-mail: jne@jne.hu; honlap: www.jne.hu

Népzenei tábor

Sóstógyógyfürdő, augusztus 9-15.

A Vass Lajos Népzenei Szövetség társ szervezésében

Információ:

Szabó László – 06-30/394-6400

Széles András – 06-30/319-7232

VII. Ördögös népzenei tábor gyermekeknek

Kiskunhalas, augusztus 15-21.

7-15 éves gyerekek számára

Helyszín a kiskunhalasi Szilárd Áron Református

Gimnázium internátusa

Oktatók:

Bakó Katalin - ének, tánc

Borbás Tibor - bőgő, cselló

Rácz András „Bendegúz” - brácsa

Krámlí Kinga - ének

Maruzsenszki Andor - hegedű, klarinét

Maruzsenszki Endre - hegedű, citera

Vladár Károly - ének

Ujvári Gábor - furulya, tánc

A programban énekkutatás és a felsorolt hangszerek

oktatása szerepel kezdők és haladók részére.

Táborunk vendége és egyben oktatója is Hodorog

András furulyás Klézseről (Moldva, Bákó megye,

Románia). Előadást tart dr. Halmos Béla és

Hidán Csaba László kísérleti régész, régi magyar

harcművészetből.

Az oktatás Dél-Alföld, Dunántúl, Szatmár, Mezőség,

Kalotaszeg énekes- és zenei anyagát foglalja

magában. A tábor folyamán a meghívott vendégekkel

előadásokat, tánc, gyermekjátékokat és

kézműves foglalkozást szervezünk.

A részvételi díj (kollégiumi szállás, napi 5 étkezés,

oktatás): 13.000,- Ft

Hangszert hozzáll magaddal!

Bővebb információ:

Maruzsenszki Endre és Maruzsenszki Andor

6400 Kiskunhalas, Harangos tér 11.

Tel.: 77/424-346, 70/387-8441, 30/370-6260

E-mail: maruzsenszki@emitelnet.hu

II. „Szűcs Béla” gyermek- és ifjúsági tánc tábor

Tordas, augusztus 25-29.

Házigazda: a Tordasi Pillikék

Rendező: Petőfi Sándor Művelődési Ház, Tordas

Táncanyag:

mezőföldi és moldvai táncok, játékok, dalok

Táncoktatók:

Hahn-Kakas István, Széles László,

Németh Ildikó és Szabó Szilárd

Éneket tanít: Domak Anikó

Kézműves foglalkozás: Kovács Erika

Muzsikál: az Igriczek és a Marton zenekar,

dr. Salamon Ferenc vezetésével

Egyéb programok: kirándulás a Szent László vize

mentén, a Sebő Együttes koncertje, tánc, metázás

Szálláslehetőség: az iskolában és hozott sátorban

házaknál

Étkezés: 800,- Ft/fő/nap.

A tábor az étkezésen kívül ingyenes!

Információ: Bediné Németh Márta

Tel. /fax: 22/467-530; mobil: 30/523-6299; e-mail:

hangyatordas@axelero.hu

Jelentkezési határidő: tanév vége (június 12.)

Jelentkezési cím:

II. „Szűcs Béla” gyermek- és ifjúsági tánc tábor

Petőfi Sándor Művelődési Ház

2463 Tordas, Szabadság út 55.

**Néptáncsoportok
figyelem!**

**Megkezdjük a női táncpőköket
(karakterpőköket) gyártását
és forgalmazását!**

Felsőbőr anyaga: kecske sevrő

Talp: bőrtalp varrottan

Sarok: rakott bőr sarok

Bélés anyaga: bőr

Korrekt árakkal várjuk megrendeléseiket!

Cím: Dunai Lajos

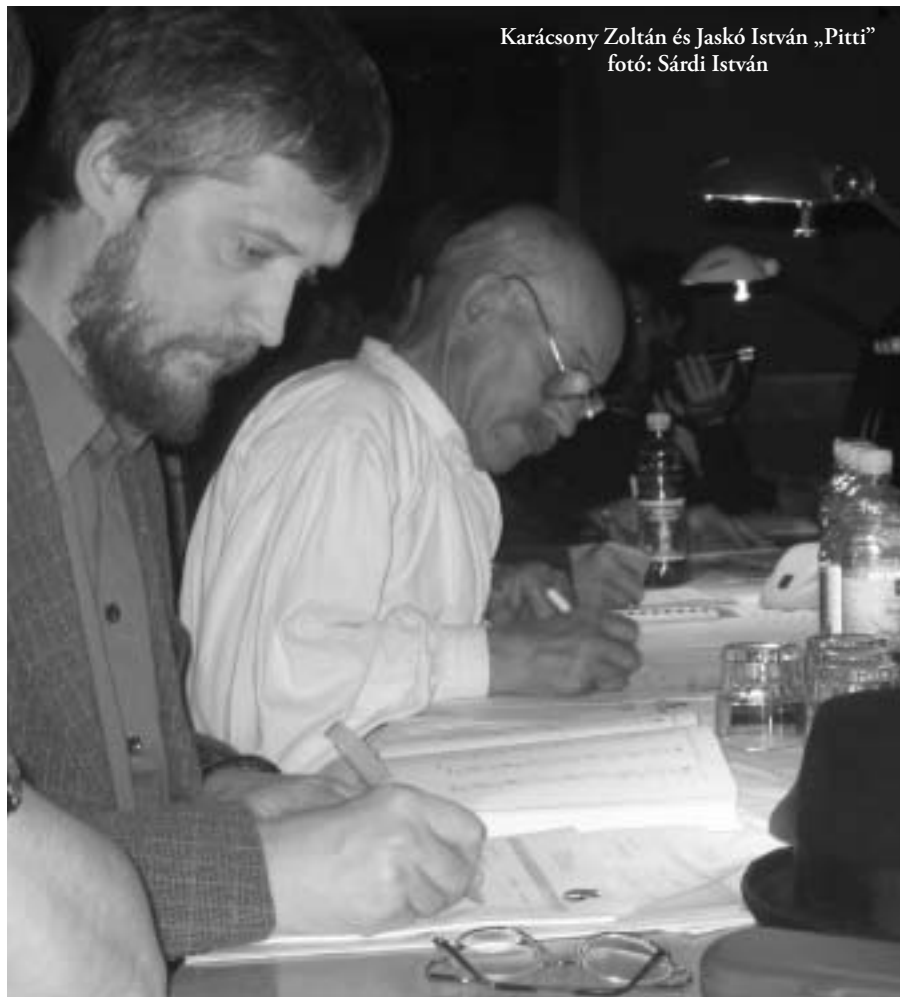
2700 Cegléd, Szárca u. 14.

Tél.: 06-20 / 367-8253

„Tedd ki a pontot!”

VIII. Nemzetközi Legényesverseny

Az idei György-napi legényesverseny a Budapesti Művelődési Központban nem hagyta hidegen a nézőt. Már az is figyelemre méltó, hogy a tavalyi holtponthez képest kétszeresére nőtt a versenyzők száma: huszonheten vállalták a megméretetést. Ha ehhez hozzávesszük a változatos produkciókat, a bennük megnyilvánuló, olykor homlokegyenest ellentétes felfogásokat, érthetővé válik, hogy felkeltette az érdeklődést. A kiegyenlített döntőbeli teljesítmények a zsűrinek is feladták a leckét – a díjak megosztásával végül kompromisszum született. Az alábbiakban egy zsűritag és két versenyző mondja el benyomásait az eseménydús napról.

Karácsony Zoltán és Jaskó István „Pitti”
fotó: Sárdi István

Karácsony Zoltán táncfolklorista 1997-től – három évet leszámítva – végigszűrte a versenysorozatot. Így foglalta össze a célkitűzéseket:

– A közép-erdélyi sűrű legényes tánc típus népszerűsítése érdekében mindig egy-egy tájegységet, falut képviselő jelentős táncos anyagát írják ki kötelező feladatul. Ebből a versenyzők megismerhetik ezen táncos alkotó egyéniségek táncépitkezési metódusát: azt, hogy egyáltalán miként jön létre egy folkloralkotás, a tánc. Nem figuravadászat a cél, hanem a három kijelölt folyamat teljes elsajátítása.

A szabadon választott részben viszont arra nyílik lehetőség, hogy mindezt a saját egyéniségükhöz alkalmazzák, megmutatva, hogyan dolgozható fel, alakítható át a mintakép tánc mai koreográfiává. Ez a két szempont a

pontos elsajátítás, a hitelesség, illetve a kreativitás, az egyéni feldolgozás egyaránt fontos.

– Hogyan alakult a verseny népszerűsége?

– Az elején népesebb volt a mezőny, majd visszaesés következett. A tavalyi tíz-egynéhányhoz képest most ismét javulás figyelhető meg. A jelentkezők száma egyébként mindig meghaladja a ténylegesen színpadra lépőket.

– Az eltelt nyolc év elég nagy idő, szinte egy generációváltás.

– Sok fiatal próbálkozik, ami nagyon jó, nagyon öröndetes dolog. De mi igazán azt szeretnénk volna, olyan tekintély legyen ennek a versenynek, hogy a nagy táncosok, az érett, befitott egyéniségek is elinduljanak rajta. Komoly húzóerő lehetne a fiatalok számára, hogy együtt jelenhetnek meg azokkal, akikre mint példaképekre néznek fel. Mindemellát a legé-

nyes, s különösen a kalotaszegi legényes olyan tánc típus, ami az érett táncosoknak kedvez inkább. Annyira bonyolult a szerkesztés, annyira gazdag a motívumanyag, hogy igazán úgy 30 év fölött kezd beérni egy-egy táncos egyéniség, akkorra válik példaértékűvé, elérésre méltóvá.

– Tulajdonképpen nem is legényes ez, hanem férfitánc.

– Így van. Kutatási tapasztalataim azt mutatják, hogy a bemutatószerű alak már kései fejlemény a tánc típus történetében, valószínűleg a XIX. században Kalotaszegen is csoportosan előadott, kollektív férfitánc volt a legényes, ugyanúgy mint Mezőségen.

Sajátos belső fejlődés következtében vált az a reprezentatív tánc típus, ahogy ma ismerjük, s ebben a formájában egy-egy faluközösségből nem is tudja mindenki elsajátítani. Legfeljebb ötven-hatan, a közepes vagy gyenge képességűek nagyon ritkán táncolják. Nádas-mentén kivételt képez az egykori gyöngyösbokrétás falu, Inaktelke, ahol 30-35 előadója is akadt. A harmincas évekbeli fiatalok, a mozgalom nyújtotta szereplési lehetőségektől ösztönözve, újratanulták a legényest. A csoport hagyománya az ötvenes években is folytatódott, s a hetvenes évekig fennmaradt.

– A most választott anyag, a györgyfalvi Jaskó István „Pitti” tánc milyen jellegű?

– A györgyfalvi legényes a közhiedelemmel ellentétben nem a kalotaszegi, hanem a mezősi típushoz tartozik. Más a zárlati ritmikája, s ennek következtében a szerkezete is megváltozik, a kalotaszegi legényes tömörségéhez, zártabb struktúrájához képest oldottabb, nagyobb ívű lesz. A másik különbség, hogy Györgyfalván kollektívan táncolják a legényest, körben állva, bár előfordulhat, hogy egyénileg állnak ki. A kollektív formából adódik, hogy megjelennek a tánc folyamán tréfás mozzanatok, ilyen adott esetben „Pitti” bácsi játékos szájütögetése. Kalotaszegen viszont a legényes táncolása nagyon komoly dolog, olyan hangulata van, hogy megáll a levegő, mindenki megnézi, ki az, aki föl mer állni. A férfiak komolyak, méltóságteljesek, mintegy belső dühvel táncolják, az egésznek szertartás jellege van. A cigányok oldottabban viselkednek, megengednek maguknak egy-egy tréfás gesztust, fallikus mozdulatot, de a magyarok elhatárolják magukat ettől. Györgyfalván ezek a mozzanatok nem annyira a táncos személyes extrovertáltságának kifejezői, mint inkább az adott hangulattól függnek: lehet, hogy most megcsinálom, de a következő alkalommal már nem.

– Sokan próbálkoztak most a verseny során olyan poénokat elsütögetni, hogy homlokra csókolták a primást, majdnem neki mentek, elsodorták. Van, aki ezt nagyon jól tudta előadni, másoknál viszont inkább

erőltetetten hatott. „Pitti” bácsi tánca milyen jellegű?

– Van egy sajátos, rá jellemző, karakteres és érdekes előadói stílusa. A györgyfalviak közül ismertsége miatt őt választottuk, bár akadnak nála plasztikusabban, elegánsabban, színpadszerűbben, látványosabban mozgó táncosok. Általában az ismert etalonok, a nagy egyéniségek – így az elegánsan és virtuózan táncoló, rendkívül improvizatív „Mundruc” (Mátyás István), a nagyon robusztus, kirobbanó stílusú bogártelki „Poncsa” (ifj. Fekete János), a könnyed, játékos, aprózó lábfigurákat használó, izgalmas táncú inaktelki Gergely Ferenc – határozzák meg a néptáncmozgalom által elfogadott előadásbeli és stíluskaraktert, s ez a nézők és a zsűri véleményét is sokszor befolyásolja.

– Hogyan oldották meg a táncosok a kitűzött feladatokat?

– Két megközelítés figyelhető meg. Egyes táncosok az adatközlő egész gesztusrendszerét megpróbálják átvenni, elsajátítani, s ebben a szinte mechanikus leutáncolásban egy sikerra kerülnek, azonos jelentőségűekké lesznek a lényeges és lényegtelen, az adott csoportra jellemző és a véletlenszerű, a közösség általános vélekedése által elfogadott és nem hitelesített, egyéni elemek. Minden közösségben vannak olyan egyedek, akiknek táncstílusa nem igazán az adott csoport elképzeléseit testesíti meg, bár létjogosultságát senki nem vitatja. Nem igazán szerencsés tehát, ha a versenyzők a szabadon választott táncban éppen ezekből a jelenségekből, egyes adatközlők táncának a csoportvélemény által nem visszaigazolt szélsőségeiből indulnak ki. Szerintem ezeknek a maníroknak, gesztusoknak az átvétele nem követendő példa. El is határozta a zsűri, hogy az elkövetkezendőkben e vadhajtásokat le kell nyesegetni, de a díjak odaítélésakor ez a szempont mégsem tudott teljesen érvényesülni. Ennek köszönhető a sok megosztott díj. A másik lehetőség, amikor a versenyző megpróbálja elvonatkoztatni, a saját egyéniségére átültetni a mintául szolgáló folyamatokat. Ez esetben azonban nagyon óvatosan kell eljárni, hogy bizonyos határokon belül mozogjon az átalakítás, s az adott tánc típusra jellemző pozíció, irány, stílus megmaradjon.

– Kik feleltek meg leginkább a mostani versenyzők közt a te elvárásaidnak?

– Zsűritagként a testület véleményét kell osztanom, magánemberként pedig Babinecz Sándort és Almási Zoltánt emelném ki a díjazottak közül. Babinecz érett táncos, akin látszik, hogy régóta ismeri ezt az anyagot, többször járt Györgyfalván, különbséget tud tenni lényeges és lényegtelen között, Almási pedig fiatal, aki nagyon szépen, stílusosan, visszafogottan táncolt, jól megtanulta az anyagot, de a manírokat nem alkalmazta.

– Ami Almásit illeti, osztom a véleményedet. Mit lehetne elmondania többiekéről?

– Utólag megpróbáljuk mindenkinek eljuttatni az egyéni értékeléseket, így most csak kiragadni tudok néhány példát.

Nyári Baláznak az eredeti anyaghoz való viszonya volt problematikus, túllépett egy határon, nagyon szabadon fogta fel. Lafkó Tibor nem tudta igazán a kötelező folyamatokat. Nem tetszett, hogy annyira ráment a zenészre. Sikentánc Szilveszter igazi profi táncos, nagyon jól, nagyon pontosan táncol, de neki még érne kell egy kicsit a legényeshez. Csóka Bálintnál a túlzó gesztusokkal van baj, amit lemasolt egy adatközlőről.

Ifj. Gazsó Tibor Csókáról jött, a mai Szerbiából. Úgy hallottam, hogy nem táncol semmilyen csoportban, önszorgalomból tanulja meg a folyamatokat. Senki nem segít neki, de elindul minden versenyen. Nagyon dicséretes, amit csinál.

– S a kíséret, a zene?

– Nem volt kontrásuk, a hegedűs ugrott be. Nem megfelelő dallamokat húztak, s a kontrakíséret sem volt igazán györgyfalvias.

*

A megosztott I. díj egyik nyertese, Siken-tánc Szilveszter, 1998-tól táncol a Magyar Állami Népi Együttesben. Siófokon született, a Balaton Táncgyüttes neveltje. Kitartó, sikeres versenyző, trófeái közt ott van a Kőszegi Ifjúsági Fesztivál rézsarkantyúja (1997, 1998), s a békéscsabai felnőtt szólótáncos versenyen elnyert arany-sarkantyú (2001) és az előadói különdíj (2003). Két és fél évet tud maga mögött a Táncművészeti Főiskola szombathelyi tagozatán, emellett az Építők Vadrózsa Táncgyüttesének talpraállításán dolgozik.

– 14-15 éves koromban Siófokon hivatásos táncosok, Papp Károly és felesége vették át az együttes vezetését. Ahogy foglalkoztak velem, ahogy vezették a próbákat, s amit meséltek a hivatásos táncos életéről a maga nehézségeivel és szépségeivel, teljesen magával ragadott.

Bekerülve az „állambíró” varázslatos volt az érzés, hogy ott táncolhatok azok között akikre eddig felnéztem, akiknek fanatikusan gyűjtöttem az anyagait, megnéztem a fellépéseit. Nagyon figyeltem nem csak a hivatásos, de az amatőr együtteseket is, így próbáltam magam fejleszteni, ellesni a jó figurákat, motívumokat. Nagyon érdekel a versenyzés, van benne egy plusz motiváció. Vonz a megtanulandó anyagokkal való foglalkozás, s ha még ennek a megnyilvánulásnak sikere is van, értékeli a zsűri, az remek érzés.

– Mit jelent neked a legényes?

– A legényes nekem is meghatározó dolog. Azt hiszem, ez így van minden férfitáncossal, ha egyszer rákapott az ízére, ha megérezte, milyen az eksztatikusan megnyilvánulni egy le-

gényesben, hogy teljesen kizárja az ember a külvilágot, hogy nem számít semmi. Nekem egy táncházban, egy néptáncos buli alkalmával sikerült megéreznem ezt. Amikor az ember már egy kicsit oldottabb hangulatba kerül, felszabadulnak benne az érzések és egyéb dolgok, táncol egy legényest, meghallja a remek zenét, annak a lüktetését, elkapja a lendület, a hév és viszi. Nem érdekli, hogy közben szétrepedt a keze és vérzik, vagy, hogy alig kap levegőt, amikor befejezi az utolsó pontot, de csinálja, táncolja.

– Milyennek láttad a többi versenyzőt? Ki volt a pozitív, ki a negatív póluson?

– Kovács Leventének nagyon szeretem a táncát, remekül táncolt, az egyik olyan ember volt, akinek az egyénisége átjött a táncban. Hibetetlenül vehemens és kemény ember, óriási visszafogottsággal. Van benne valami komor szikárság. Voltak kevésbé remek táncosok is, akiket a selejtezőben lehetett látni. Természetesen el kell indulni, meg kell nyilvánulni, ahol csak az ember lehetőséget kap rá, de ha nem olyan minőségű az a tánc, akkor lehet, hogy a rosszul vagy kevésbé előkészített fellépésből adódó kudarc, túl nagy törést okoz az illető fiatal embernek.

– Csóka Bálintot hogyan ítélted meg?

– A kötelező tánc nagyon jól megfogta benne azt, ami sokszor bennem is megvan, hogy szét akarom szedni a színpadot. Visszafogta az erős gesztusokat. A szabadon választottban viszont ezek túlságosan kijöttek.

– Milyen volt a zenekar?

– Soós Csaba remek primás, kalotaszegiből nagyon jó, de a györgyfalvi legényes az más, erősebb a lüktetése, keményebb, zúg végig-végig az egyenletes ritmus. Most nem húzott annyira, pedig ez adja meg a táncosnak a húzóerőt.

– Nagyon virtuózan táncoltál, s ezt különösen kiemelte a sarkantyú...

– Nem először táncoltam ezt a györgyfalvi legényest, már Békéscsabán is egyszer kötelező anyag volt, ott is sarkantyúval táncoltam. Előtte való nap találkoztam györgyfalvi táncosokkal, beszélgettem Salgó Mihály bácsival, kérdeztem a viseletről, táncról, s rákérdeztem a sarkantyúra, hogy mikor viselték. Azt mondta, az a táncos vett fel sarkantyút, illetve annak volt sarkantyúja beépítve a csizmába, aki biztos volt a táncban, s pontosan tudta eltáncolni. Arra már más szemmel is néztek: igen, ez már legényes lesz, kemény legényes, mert ott a sarkantyú.

– Nehezebb vele táncolni?

– Felkötött sarkantyúval nehéz, mert mindig ott van a veszélye, hogy összeakad, leesik. Egyébként pedig más, máshogy szól, egy pillanat alatt kiadja, ha nem pontosan táncol az ember, mert ott van az utórezgés. Volt bennem egy kis polgárpukkasztás is, vagy nem is

A Nemzetközi Legényesverseny napján szinte már hagyománnyá vált, hogy a versenyre érkezett hagyományörzők, a Budapest Főváros Bartók Táncgyüttes lépviselői, Borbély Jolán és mindazok akik tisztelték és szerették Martin Györgyöt, ellátogatnak sírjához a Farkasréti temetőbe. Nem volt ez másképp idén sem, amikor „Pitti” egyik jó barátja és adatközlője, Jaskó István látogatott ki hozzá a györgyfalvi táncosokkal.

„Pitti”, ha a fővárosban jár, soha nem felejt el felkeresni a Felső temető I-es parcelláját. Aki igazán jól ismeri a györgyfalvi szabómestert, az azt is tudja róla, hogy a táncolás mellett remekül ért a rímek faragásához is. Minden látogatás alkalmával cédulákat helyez el a sírt körülölelő tiszafa lombjai közé, melyekben tiszteletéről, há-

lájáról és szeretetéről vall Martin Györgynek, a barátjának és tánctudósának. Az április 24-ei látogatásra írt versét ezúttal nem hagyta a sírnál, hiszen ez nem csak emlékezet, de üzenet is. Mindenkinek!

*

A LEGÉNYESVERSENY EREDMÉNYE 2004-BEN:

I.: Babinecz Sándor, Sikentáncz Szilveszter
 II.: Kovács Levente, Nyári Balázs
 III.: Karé Árpád, Csóka Bálint

Junior-díj: Almási Zoltán

A legjobb határon túli versenyző: Varó Huba

Kallós Zoltán különdíja:

íj: Gászó Tibor (Csóka)

A Budapesti Művelődési Központ

küldöndíja és közönségdíj: Lafkó Tibor

A ZSŰRI TAGJAI VOLTAK:

Jaskó István „Pitti”, Zsuráfszki Zoltán,
 Kőnczei Árpád, Karácsony Zoltán,
 Virágvolgyi Márta

tudom hogyan nevezzem: igen, tessék, itt van, én föl merem venni, tessék, itt van nektek!

– Tapasztalt versenyzőként akkor volt a legjobb formád, amikor kellett, – a döntőben.
 – Igen, ezt többen mondták, hogy ment fölfele.
 – Mások viszont, főként a fiatalok kiengedtek, elfáradtak a végére, fellazultak, kevésbé figyeltek oda, jóval esetlegesebben fejezték be. Milyenek találtad a verseny lebonyolítását?

– Nagyon jó, érdekes a kiírás, de az egy-másfél órás üresjáratok széthúzzák, szétördelik a napot. Az ember benne van, felpörgeti magát, eltáncolja a legényesét, majd letikkad, s kezdhetsz az egészet előlről. Összebb kellene húzni.

– Folytatod a versenyzést?

– Békéscsabára megyek januárban, a későbbi-eket majd meglátom.

*

A megosztott III. díjas Csóka Bálint Szegeden született és nőtt fel, 6-7 éves kora óta táncol, bátyjával együtt. Édesanyja vágya volt, hogy lássa majd fiait kemény, férfias táncot járni. A legújabb generációt már erőteljes építészeti-művészeti érdeklődés jellemzi, nem csak ő, de bátyja és unokabátyja is építészetet tanul, nagybátyja pedig festő, grafikus, a Magyar Képzőművészeti Egyetem tanára.

– Mit jelent neked a tánc?

– Nem mernék olyan nagy szavakat használni, hogy életforma, inkább hobbi, szenvedély, ami a tanulás mellett kitölti az életemet. Sajnos egyre kevesebb idő jut rá. Akkor éreztem meg, mit jelent, amikor Szegeden kezdett szétszéledni a Borica, az együttes, ahol táncoltam. Aztán Pestre kerültem, s most két év kiesés után, a Szentendre Táncgyüttes tagja vagyok, bátyámmal együtt. Fantasztikusan jó társaság jött össze, nem csak a tánc szeretete tart együtt bennünket, hanem a feltöltődés is, amit egymástól kapunk.

– A néptáncon belül mi áll hozzád a legközelebb?

– A kalotaszegi anyag, amely olyan gazdag mind párosban és férfitáncban, s viseletben is. Ami a viseletet illeti, most olyan szerencsés helyzetben voltam, hogy kaptam eredeti györgyfalvi ruhát. Györgyfalvi volt a himzett-varrott bunda, az ing, a nyakkendő és a nadrág is. „Pitti” bácsi és lánya odajötték hozzám, megfogták a bundát, kifordították, megnézték a nyakkendőt is, milyen monogram van benne. – K. P., akkor ez biztos a Kun Pistáé volt – mondták, – emlékszel?

Ami még tetszik, csak nem tudom igazán táncolni, az a gyimesi, szívesen a mélyére ásnék.

– Mi ösztönöz a versenyzésre?

– A kíváncsiság hajt, hogy lássam, milyenek a többiek, s én hol tartok.

– Fogsz még indulni?

– Azt hiszem, nem. Úgy érzem, bár az értékelés elmaradt, hogy egészen más a zsűri fel fogása, mint az enyém. Tavaly volt egy nagyon vitatott záró poén a szabadon választott táncomban, de azt a két pontot nyugodtan zárójelbe lehetett volna tenni. A közönségnek szólt, nem a zsűrinek, de a zsűri mellre szívtam, nem is kaptam semmit. A mostani döntés még furcsább, mert a táncom a tavalyi tapasztalatokból okulva, teljesen visszafogott volt. Van annak egy határa, hogy meddig érdemes a filmekben látható gesztusokat lemásolni, de én úgy láttam, hogy a táncosok inkább az ellenkező végletbe estek. Zsuráfszki Zoltán, a zsűri elnöke mondta a döntés bejelentésekor, hogy ők inkább a legényes szimbolikáját, szellemiségét, rendszerét tartják fontosnak. Akkor miért adnak ki konkrét filmeket, miért nem mondják azt – györgyfalvi legényes, és miért baj az, ha én leveszem annak az embernek a gesztusait, a már említett határon belül.

– Kik tetszettek neked a mezőnyben és kik nem?

– Sikentáncz Szilveszter szépen és pontosan, „profin” megcsinálta a dolgokat, de hiányzott belőle valami. Babinecz Sándor szépen táncolt, úgy, ahogy a kora diktálta, lehúzatta a tempót. Az már szervezési kérdés, hogy összekerül egymással a 19 éves és a 40 éves, ami nem ugyanaz a kategória. Nyári Balázs nagyon nem tetszett, olyan vadságot és technikát tett a táncba, ami indokolatlannak tűnt. Varó Huba elég technikásan táncolt, de nem volt igazán stílusos a tánca. Sokan túl színpadiasra vették a figurát. Nagyon szívesen láttam volna a díjazottak közt Vojtek Attilát.

– Mit szólnál a sarkantyúhoz Sikentáncz szabadon választott számában?

– Szerintem szükségtelen plusz, nem tesz hozzá annyit, mint amennyire színpadias elemnek tartom.

– A zenekar?

– Nem voltak profik. A szemkontaktus viszont működött. Ez nagyon fontos a hagyományban is. A versenyeken inkább kifelé táncolnak, a zsűrinek.

– Mit jelentett neked „Pitti” bácsi, mint táncos egyéniség?

– Nagyon technikás táncos. A györgyfalvi tánc nagyon igényli a technikai tudást, s ő kitűnően példázta ezt, mind fiatal, mind öreg korában. Mint ember, abszolút őszinte minden megnyilvánulásában, így a táncban is, ami abból ered, hogy ők ott mind ilyenek. Olyan őszinteséggel éltek meg a táncot, amilyen nálunk, ebben a világban nem tudna működni, mint életstílus. A hivatásos együttesek munkaviszonyban üzik a táncolást, mi amatőrök meg csak hobbi-szinten, kevésbé elmélyülten tudjuk művelni.

dr. Nagy Zoltán

Egy zsűritag így tudja – így mondja...

fotó: Gorács József

Martin György neve napján rendezték meg a VIII. Nemzetközi Legényesversenyt, amelynek kötelező táncanyaga a györgyfalvi Jaskó István „Pitti” három filmen rögzített táncból állt. A versenyen, a közönség sorai között – sokadmagammal együtt – én is jelen voltam. A látottakról mindenkinek különböző véleménye volt, ezzel a zsűri is így lehetett, hiszen a díjakat duplán adták ki. A bíráló bizottságban, a neves zenei és táncos szakemberek között „Pitti” bácsi is ott ült. Figyeltem, hogy minden produkció után elgondolkodva a papírjai fölé hajolt, s kisvártatva egy-két sort a lapra írt. Kíváncsi voltam, mi a véleménye a színpadon látottakról és az egész napos rendezvényről, de ezt nem tudhattam meg, hiszen oly sűrűre tervezték a vendégek napját, hogy hosszabb diskurálásra nem jutott idő. Annyit azért meg tudtunk beszélni, hogy amennyiben érdekel bennünket, május 2-án szívesen lát szülőfalujában, hiszen neves esemény lesz: konfirmálás. A régieknek fontos esemény volt ez az alkalom, hiszen ez jelentette a vízválasztót gyermek és felnőtt létük között. Ezután már elmehettek mulatni a „nagy tánca.” Visszakanyarodva írni valómhoz: e nap délutánján fény derült arra, hogy mi motoszkált „Pitti” bácsi fejében, s ebből mit vetett papírra.

A zsűrizésről: *Nem tudom mi is az a zsűri, mit kell ott celtézni, vagy mit kell ott összefirkálni. Karácsony Zolinál láttam ott a füzetit, mind kottázva vót, a pontokat, a jegyeket, a tévedéseket, vagy a hiányokat, azokat mind ő értette! A Zsura pedig, az most már az igazgatónk volt! A Könczei az most már onnat jár ide haza nálunk, Romániába tanítani.*

Az alábbiakban a díjazottakról írt véleményeket olvashatjuk:

Káré Árpád – *Nagyon szép volt, hibák nélkül. Erőssen kitettél magadért, és így tovább! Szuper pontokat használtál.*

Kovács Levente – *Fürge, csomó pontjaidat mindet oda tetted, jó pontokat és jó volt a megjelenés!*

Babinecz Sándor – *Üde mosoly, no meg a figurák, aranyakat érnek. Vastag szerepbe volt részed!*

Nyári Balázs – *A szép táncod megérdemli a szép ruhát! Sűrűk a pontok és szépek!*

Csóka Bálint – *Ha így csinálod tovább, engem megelőző! Szép lábcavarások!*

Sikentáncz Szilveszter – *Igen-igen kitettél magadért, szép pontokat elloptál. Minden benne! Mindenkiről csak szépet tudtam mondani!*

Egy versenyzővel való találkozását így mesélte el: *Egy fiatal valaki, bé jütt oda, hogy mutassa meg, hogy ű is táncolja. Betéttette a filmet. Mutatta a Pitti filméit. S ő ugyanúgy, ahogy a film, csinálta. Ott előtte. Voltunk többen, néztünk, hogy milyen szép a valami! Cso-dálkoztam magamon, hogy, hogy tudtam olyan sokat táncolni akkor. Nem tudom, mit csináltam, de a sokat, hogy bírtam! Most annyira nem bírom, de még szégyellem is, alig lépek fel, és már hull ki a belem. Hetvenöt esztendő, mindjárt telik el júliusba.*

A táncát továbbvivő versenyzőknek ezeket a sorokat üzenté, kívánta: *Az Istennek az áldása kísérfje és hordozza őket, és úgy szorgoskodjanak, vagy úgy igyekezzenek, hogy még másokat is, s még másokat is, s még másokat is igyekezzenek abba, hogy tanítsanak, vagy mutogassák és ne restőjenek. Mindenekbe gazdag eredményeket, a tapsokból sok-sok jusson. Mindenkinek, minden felülről. Szeretnék még velük találkozni, ha jó Isten megsegít, találkozunk! Szerencsét, békét, örömet az életbe. Úgy legyen! Jó az a jó Isten, és megadja. Úgy lesz!*

A verseny napja Martin György sírhelyének megkoszorúzásával indult, ahol a búcsúztató-versíró „Pitti” bácsi is felolvasott egy-néhány „összerendezett” szót.

...Én három órákkor megébredtem, felkelek s lemegyek a kapus szobához. Nem lesz szíves kiszolgálni egy papírral és egy pasztás tollal, mert nem vagyok rákészülve! Ültem le, s reggelre meg vót írva! S reggel ültünk kocsiba és mentünk ki a temetőbe...

*„Már csak néhai, Doktor Martin György,
Akik ösmertétek, sajnos örökre itt hagyott,
De vannak szép emlékek.*

*Valahányan, akik máma sírod körül állunk,
Hosszú álmodra mindnyájan nyugalmat kívánunk.*

*Aszt, hogy máma valahányan itt a temetőbe,
Virágokat szórunk elhunyt portestedre.
Csak ennyiket tehetünk, többet érdemelnél,
A jussodat majd megkapod, fenn a jó Istennél.*

*Oly sokat küszködöttél, sokat fáradoztál,
Sok verejtéket törültél, oly sokat áldoztál.
De a tettek, s az eredmény mikéért fáradoztál,
Őrzi egész Európa, s mind amerre jártál.*

*Sírod körül állunk, könnyeket törölünk,
Özvegyen maradt hitvesed, itt van most mellettünk.
A te munkád nyoma, nincsen pusztulóba,
Igyekszik, hogy tetteidet tegye színpadokra.*

*Táncmesterek, táncitanítók, szereplők, vendégek,
Fiúk, lányok, ifjak, vénék, sokat igyekeznek.
Eredményes munkád nyoma nincsen feledőbe,
Viszi a nép és küszködik és van eredménye.*

*Neved napján porszemedre nyugalmat kívánva,
Csendbe legyen elhunyt tested, s minden hajad szála.
Elmegyünk mellőled, gazdag az emléked,
Megőrizzük, amíg élünk, hiszen megérdemled.*

*Egy hangon, egy szóba neked azt kívánva,
Sír-álmod aludd csendbe, ott a másvilágba!”*

Tisztelettel lejegyezte: Busai Norbert

„Míg egy gyufaszál lángja ellobban...”

Emlékek, emberek moldvai gyűjtőútjaimról – II. rész

„Ha minden hallgatóm naponta csak annyit gondolna rájuk,
amíg egy gyufaszál lángja ellobban, már nem éltem hiába...”

Domokos Pál Péter

Nem volt rendes térképem, csak egy Lükő Gábor könyvéből, képeslapnyi zsírpapírra kimásolt térképvázlat a csángó falvakról, meg egy román térképről esz-kábált útvonalrajz. A határon akkoriban különösen allergiásak voltak a térképekre, ezért nem mertem magammal vinni. Itthon alaposan tanulmányoztam, hogyan is juthatok el Gajcsánából Lészpedre, s azt gondoltam, hogy ezzel a kis vázlatocskával könnyen elboldogulok. Igaz, figyelmeztettek, hogy vigyázzak, mert Bákó környékén két Lészped található: az egyik román falu, a másikban élnek a csángó magyarok. Ahogy zötyögött a vonat, egyszer csak megálltunk egy Lespez feliratú állomáson. Mindjárt kérdezősködtem, s megállapítottam, hogy ez a román település, így hát ültem tovább nyugodtan. Egy szabófalvi asszonnyal összebarátkoztam, felírtam a címét is és mondtam neki, hogy egyszer meglátogatom. Bákóban átszálltunk, az asszony Románban leszállt, engem csak vitt a vonat, vitt, majd Pascaniban újra átszálltam. Egy állomáson magyar szót hallottam. Három magyar férfi telepedett be a kupéba. Nagyon megörültem nekik, s már éppen meg akartam szólítani őket, amikor nagy feszelenül beszélgetni kezdtek. Amióta élek, olyan ocsmány, durva röhögésekkel megtüzdelt beszélgetést nem hallottam. Szavaikból kivettem, hogy kolozsvári nyomdászok, méghozzá egy család férfitagjai, nagypapa, apa és unoka. Így hát nem szólaltam meg, ha olykor rám-rám pillantottak, rezzentelen arccal tekintettem rájuk, mint aki semmit nem ért.

Már esteledett, amikor ismét elérkeztünk egy Lespez nevű állomásra. Lekászálódtam a vonatról, leszálltak a nyomdászok is és néhány román utas. Szememmel kerestem a katolikus templomot, abban a reményben, hogy percekben belül a szomszédságában lakó Jakab István János házában leszek.

A falu két kilométernyire volt az állomástól. Mít tehettem, megmarkoltam a csomagjaimat, s elindultam a falu felé. Jöttek a nyomdászok is. Már messziről látszott, hogy a faluban két templom van egymástól viszonylag távol. Megkérdeztem egy asszonytól, persze csak úgy egymás mellé rakott román szavakkal, hogy melyik a katolikus templom? Az asszony csóválta a fejét. Egyik se. Az a lipoványoké (*fehéroroszké*), az ortodox, nem katolikus! A folyón túlra mutogatott, a vállát vonogatta. Mások is megálltak, nagy csödület támadt körülöttem. Mindenki segíteni akart. A nyomdászok is odaértek, s kiderült, hogy én is magyar vagyok. Ők sem találták meg, amit kerestek, ezért együtt visszaindultunk az állomásra. Már egészen besötétedett. Előttünk hömpölygött a megáradt Szeret. A híd tetején át-át csaptak a szennyes hullámok. A túlsó parton két templom tornyai magasodtak. Népes, hangos cigánykaraván közeledett. Kóboros szekereiket döglénivaló, pókoslábú tarka lovacskák vonszolták. Minden szekérderekből egy sereg gyerekfej kandikált kifelé. A nyomdászok valamit tárgyaltak a főemberrel. A csomagomat s engem felhajítottak egy szekér hátuljába, hamarosan nagy lárma, ijedt lónyerítések közepette átkelünk a kavargó víz felett. A túlsó hídfőnél megálltunk. A karaván tovább vonult, a nyomdászokkal betértünk a híd lábánál álló bodegába (*kocsmába*). A kocsmárostól tudakoltuk, hogy merre van a katolikus templom. Egy vasutas és egy autóbuzsellenőr is volt a

Moldva, 1960-as évek.
(foró: Halász Péter)

vendégek között, pillanatok alatt kiderült, hogy eltévedtem. Nem kettő, hanem három Lészped van. Ez a Lészped sem az a Lészped amit keresek. A csángó falu innen száznyolcvan kilométerre fekszik, Bákó mellett. Este kilenc óra volt, továbbutazni nem lehetett. Most először igazán megijedtem.

A kocsmáros kéretlenül élém tett egy üveg bort, egy tányérban olajos halat és kedvesen biztatott, hogy egyem, igyam. A nyomdászok azt mondták, hogy töltsen az éjszakát az egyik sátrukban, mert ők itt vernek tábort, a Szeret partján. A vasutas felajánlotta, hogy aludjam náluk. Nem messze laknak, a felesége nagyon fog nekem örülni. Ő úgyszólván huszonnégy órás szolgálatba. Ez utóbbi ajánlat tűnt számomra kedvezőbbnek.

A vasutással, a buszellenőrrel és a nyomdászokkal együtt elbaltagtunk a vasutas házához. Egyedülálló, takaros kőház állt a folyó partján, egy hatalmas napraforgótábla szélén. A szobákban tisztaság, rend uralkodott, a vasutasné rakott szoknyát, hófehér csipkeblúzt viselt. Meg is hökkentem amikor kiderült, hogy öt gyermeke van, s szoptatós kisbabája is a bölcsőben. A nyomdászok hamar egy kis hevenyészett szótárt fabrikáltak nekem a legszükségesebb szavakból. Azután otthagytak azzal, hogyha bármi gondom támadna, őket megtalálom a Szeret partján.

A vasutas is hamarosan eltávozott. Ott maradtam a családdal s a buszellenőrrel. Az asszony szívélyes volt, borsófőzelékkel és paradicsomsalátával vendégelt meg. Szerettem volna lefeküdni minél előbb, de a menyecske kiborított az asztalra egy fél zsák fényképet, s tizenegy óráig mutogatta a sok rokonukat: táta, mami, bábá (öregasszony), pápusa (dédnagyapa), nyirása (menyasszony), nyirel (völégény). Már az ükőregapjukat is ismertem, a szemem le akart ragadni. Az asszony végre kiterelte a gyermekeit, s visszavonult a másik szobába. A buszellenőr az asztalnál, a lámpa mellett kornyadozott. Neki éjfélkor kellett szolgálatba állnia. Ruhástól feküdtem a díványon, s jobb híján a csipke ágyterítőt húztam magamra takarónak. Jókor a zseblámpámat a párna alá dugtam, s próbáltam elaludni. Végtelenül zavart a férfi jelenléte. Egyszer csak mégis elnyomott az álom. Hirtelen arra ébredtem, hogy valaki leemel rólam a takarót, s hozzám akar bújni. Kétségbeesetten hadakoztam vele, majd sikoltozni kezdtem. Az asszony berontott a szobába, s nekiesett a férfinak, durván lökdöste, az ajtó felé taszigálta és szakadatlan szidalmazta, míg az nagy nehezen magára rángatta a ruháit, s kirohant a házból. Az asszony szidalmaiból csak annyit jegyeztem meg, hogy dusmán (ellenség, gonosztevő). Jeleztem, hogy félek egyedül. Akkor az asszony két, nyolc-tíz éves forma kislányát áthozta a másik szobából, mellém fektette őket a díványra, s betakart bennünket egy vég vászonnal. Elfújta a lámpást, majd visszament a kisbabájához. Végre megnyugodtam, s hamarosan álomba merültem. Nem tudom, mennyit alhattam, de egyszer csak halk neszezés ütötte meg a fületem. Mintha az utazótáskám körül motozott volna valaki. Hirtelenjében nagyon éber lettem, a párna alá nyúltam, s megmarkoltam a zseblámpát. Néhány pillanatig bírtam csak, aztán megnyomtam a kapcsolót. A fénycsóva egy ruhátlan férfira vetődött.

Feljajdultam rémületemben.

– Csss, pssz! – csitított a férfi. Az ágyhoz ugrott, át akart ölelni, s amikor el akartam hátráztatni, a lámpát tartó kezemet hátraszorította. Rövid ideig szinte némán dulakodtunk, majd olyasmit mondogatott, hogy tyicsi, tyicsi, s még hevesebben próbált megölelni. A kezem kiszabadult valahogy, s jól fejbesújtottam a zseblámpával. Ekkor elengedett, s én kisiklottam a karmai közül, befutottam az asszonyhoz.

– Dusmán, dusmán! – magyaráztam kétségbeesetten.

Az asszony leakasztotta a lámpát az ágya fölé, visszamentünk a tisztaszobába. Egy, addig még nem látott fiatalember tapogatta a

„Nunta” Gajcsánában – archív fotó
(viseletben: Jankuj Rózi néni)

fejét. A kislányok is ébren voltak, s vidáman beszélgettek vele. Az asszony szinte vinnyogott a nevetéstől, amikor meglátta a férfit. Engem a lányaival együtt áttaszított a másik szobába, s ő reggelig ott maradt az ifjúval.

Nem értettem, hogy mi történik. Talán ki akarnak rabolni? Hajnali három óra tájban felrándítottam a gumicsizmámat, s egy szál hálóingben elindultam, hogy megkeressem a nyomdászokat. A napraforgótáblán igyekeztem átvágni. A hatalmas, szúrós, harmatos tányérok mindegyre fejbe kólintottak. Összekarmolták az arcomat, a karomat, de nagy dühömben csak csörtettem a Szeret partja felé. Egyszer csak mintha kirándították volna alólam a talajt, egy mély, vízzel telt gödörbe lükkentem. Derékig vízbe estem, ki akartam mászni, de többször visszacsusszantam a gödör síkos oldalán. Valahogy kikécmeregtem, s ki is józanodtam. Hát bolond vagyok én? Itt akarok beleveszni valami pocsolyába? Visszamentem a házba, egy pokrócba burkolóztam, s reggelig kucorogtam az ereszen. Mikor a háziak felébredtek, valamennyire megmosakodtam, felöltöztem, s készülődtem a vasútállomásra. Az asszony kedveskedett nagyon, biztatott, hogy egyem. Puliszkát főzött, tejet forralt reggelire, de valahányszor rám nézett, fojtogatta a nevetés. A fiatalember morcos volt, bekéült, karikás szemét mutogatta nagy mérgesen. Lassan felfogtam, hogy mi is történt az éjszaka.

Mielőtt elindultam volna, megkértek, hogy fényképezzem le őket. Összeálltak bájos kis csoportba, a gyerekek, az asszony és az ifjú. Készítettem is néhány felvételt róluk, aztán valamennyien kikísértek a vasútállomásra.

A vonaton sírógörcsöt kaptam. Csak zokogtam, zokogtam megállíthatatlanul. Az utasok kérdeztek.

– Mi történt?

Csak azt ismételtettem, hogy dusmán, dusmán. Kerítettek egy csángó kalauzt, hogy kérdezze meg, mi bajom van.

– Eltévedtem és megtámadtak – lódítottam kényszerűségből.

Bákóban mindenáron be akartak kísérni a milíciára, hogy tegyek panaszt. Na még csak az hiányzott volna nekem!

Jánó Anna (fotó: Halász Péter)

A csángó kalauz egy forrófalvi asszony gondjaira bízott, aki szintén Lészpedre igyekezett, a káplán fiához. Ő is jól kikérdezgetett. Kihez megyek? Miért utazom egyedül? Neki valamit elköttyantottam a néprajzi gyűjtésekről. Az asszony a két kezét összefogta, úgy könyörgött, hogy az Istenért, a páter meg ne tudja, hogy mit akarok, „met erőst hamis ember, s kendet abba a helybe elviteti”. Amikor elváltunk, még egyszer meghagyogattott, hogy ügyeljek magamra, s a parókus nehogy valamit megtudjon! Benyitottam egy ház kapuján, ahol, a magyarázatok alapján úgy gondoltam, János bácsiék lakhatnak. Felléptem a töltésre, bekopogtattam az egyik ajtón, majd benyitottam. Szőttesekkel borított falak, magasra tornyozott vég vásznak, rudakról lecsüngő katrincák, rengeteg színes fejkendő.

– Jé – gondoltam –, éppen a falumúzeumba tévedtem! Visszahúztam az ajtót, s kihátráltam az udvarról. A következő helyen ugyanígy jártam.

– Milyen különös! Egy faluban két múzeum van? – csodálkoztam, s elindultam a harmadik házacska felé. Hatalmas, mérges kutya rontott rám, nyomában megjelentek a háziak is, a kutyát megfogták, s engem elkísértek Jakab Stefán Jánosékhoz.

Lészped Bákó és Buhus városok közelében, az Aranyos – Beszterce völgyében épült, szép fekvésű, hatalmas, úgynevezett székeles csángó falu. Közigazgatásilag Gerlénhez tartozik. A két település szinte teljesen összenőtt, de lakói ottjártamkor még nem keveredtek. Néhány egészen kirívó esetet leszámítva a fiatalok nem kötöttek vegyes házasságokat. 1945 és 1959 között magyar tannyelvű iskola működött a faluban. Itt tanítóskodott Kallós Zoltán, neves folklorista, keserves meghurcoltatásainak kezdetéig, s jórészt ebben a faluban gyűjtötte a méltán világhírűvé vált, Balladák könyve című gyűjteményének anyagát.

Míg Gajcsánában csak egy-egy népviseletes asszonyt láttam a vasárnapi miséken, addig Lészpeden a falu apraja-nagyja népviseletben járt „miesnapokon” is. Leírhatatlan volt a búcsú sokadalom színes forgataga. Nem győztem csodálni a hímes ingek, a katrincák, a nyáron is többek által viselt hímes, ujjatlan bundácskák, az ún. tyeptárok szépségét. Csak bámultam az ünnepi sokadalomban teljes menyasszonyi díszben sétálgató „nyírászákat”, akik esküvőjük előtti három vasárnapon viselték a gyönyörű fejdíszüket, a több kilogrammnyit kitevő gyöngysoraikat, hogy aztán az esküvőjükre egyszerű fehér ruhát öltsenek.

Az ünnep után munkához láttam, s szorgalmasan válaszoltam a kérdőívek kérdéseire. Legfőbb kalauzom, segítóm a munkában Simon Ferenc Józsefné, Fazakas Ilona néni volt. Mindent tudott a falujáról. Ismerte a múltját, ismerte az embereket. Tudta a dalokat, tudta az imádságokat, tudta a hiedelmeket, a meséket, a kenderfeldolgozás minden csínját-bínját. Azt is tudta, hogy ő nem átlagember. Egyszer azt mondta az akadémikus Dr. Erdélyi Zsuzsannának: „Ha írást tudtam lenne, valahol ott járnék, ahol kend.” Nem tudott írni, nem járhatott egy napot sem iskolába. Lészpeden kilenc napig egy ágyban aludtunk. Kézen fogva vezetett végig szülőfaluján.

Nappal a gyűjtésekkel dolgoztam, s aztán hajnalokig beszélgettünk Ilona nénivel. Elbeszélte, hogyan találkozott először Domokos Pál Péterrel, amikor Péter bácsi 1929-ben egy kóboros szekeren, edényárusnak álcázva magát, járta a csángó falvakat.

Egy nap felkerestem a falu egyik nagy énekesét, Demeter Antalné Jánó Annát. Ha valakiről elmondhatjuk, hogy Isten jókedvében teremtette, Anna asszonyról bizonyosan. Szelíd, szép beszédű, imádságos, tisztaéletű, gyönyörű küllemű asszony volt. A felvételről már ismertem egyik balladáját. Nagy szomorúságban találtam. Leánya el akart válni a férjétől. A pap az egész családtól megtagadta az oltári szentség kiszolgáltatását. Nem volt kedve az énekléshez, de aztán erőt vett magán.

„Nyírásza” – Erős Magdó, Pusztina, 1972. (fotó: Halász Péter)

„Csácsogó rigócska” – Márton Erzsébet, Lészped, 1973. (fotó: Sági István)

Simon Ferenc Józsefné Fazakas Ilona
Lészped, Moldova; Mekényes, Baranya m. (archív fotó)

Szorosan magához ölelte ötesztendős unokáját, Mária Magdolnát, s gyengéden ringatgatva sorra mondta magnókazettámra a szebbnél szebb középkori imádságokat. Beszélt a Csíksomlyói Szűzanya csodáiról, sorra kerültek a házi kígyókról, a lüdercekről szóló hiedelemmondák, a faluban élő vagy élt halottlátók dolgai. Végül kérés nélkül is énekelni kezdett. Felhangzott a Három árva, a Molnár Anna, a Nagy hegyi tolvaj, A török rabságba esett test-

vérek balladája. Míg hallgattam, szívem, elmém háborgott. Ők ne lennének magyarok? Egyetlen ilyen egyszerű asszony évezredek magyar kultúráját őrzi. Tőlük tiltanak minket itt és otthon? Ezért lopakodom sötétedéskor a kertek alatt magnetofonommal? Ezekért dobálom ágy alá a fényképezőgépet, ha jönnek a milicisták? Jánó Anna egyik elbeszélését Csíksomlyói csoda címmel közreadtam egyik könyvemben, s ahol csak lehet, elmondom színpadon is, a Pénteki imádsággal és a Nagy üdő elejibe való imádsággal együtt. Úgy hallottam, hogy Jánó Anna a közelmúltban meghalt. Isten nyugosztalja! Ékessége volt a magyar népnek.

Lészpedi napjaim másik bearanyozója a kedves, kicsi Márton Erzsike volt. Amint az udvarukra léptem, az édesanyja, özvegy Márton Ferencné rémülten kérdezte, hogy jártam-e a milicián, bejelentkeztem-e? Még le sem ülhettem, amikor már „lerendítette” (*elhadarta*), hogyan veszítette el a férjét néhány üres olajos hordó miatt. Az embere éjjeliőr volt a „kollektívben”. Valaki elemelt az általa őrzött területéről néhány hordót, s mivel nem lett meg a tettes, a férjét néhány hónapra „bérekesztették”. A börtönben valamit vétett, ami miatt jelentősen meghosszabbították a büntetését, tüdőbajt kapott, kórházba került, csak néhányszor látta a kicsi lányát, Erzsikét, s „meghótt”. Erzsike néni végtelen szeretettel nevelte a kislányát. Megtanította neki a balladait, népdalait, népénekeit. A gyönyörű hangú, gyönyörű gyermek csak fújta az énekeket önfelédten, mint egy „csácsogó rigócska”, mindenkinek, aki csak kérte. Kallós Zoltánnak köszönhetően az összes népdalénekes tőle tanulta meg a Mária altatóját, a Ludasim, pajtásimat, a Ha folyóvíz volnék, az A lészpedi patak martján van egy fa kezdetű népdalokat, a Györgyi s Ilonacska balladáját. Különös, szomorú, hogy ma már ő is özvegyasszony, s három kicsi lánya olykor Budapesten is feltűnik a csángó eseményeken. El-elfújják ők is a három árva balladáját.

A legnagyobb élmény számomra a „szent leján”-nal való találkozás volt. Már tizedik napja dolgoztam a faluban, hallottam sok mindent a halottlátókról. Azokról is, akik valaha Moldvában működtek s a jelenlegi fiatal nőről is, aki teljesen megosztotta a közvéleményt. Egyik nap, alkonyatkor, kukoricásokon, szűk ösvénye-

A GYŰJTŐ ÉS A NÓTÁFA

Domokos Pál Péter és Simon Ferenc Józsefné visszaemlékezése az első találkozásukról

Domokos Pál Péter könyvében így ír lészpedi látogatásáról:

„Második utam alkalmával Bákóból mentem ki a megye felső szegletében fekvő Lécpedre. Éppen Anna napja volt s a faluban búcsú és püspökjárás. Simó Anti Józsihoz szálltam s mondhatom, hogy a búcsús tapasztalatok szomorúságát csak házigazdám szívessége, jó magyar gondolkozása, valamint felesége fonográfra is fölvert dalai felejtethették.” (A moldvai magyarság múltja és jelene. Kolozsvár, 1941., 169. oldal)

Simon Ferenc Józsefné 1969-ben így emlékezett:

„Szent Anna napja volt, s nálunk akkor volt a búcsú, Szent Annának a búcsúja. Nagy búcsúra készültünk, még a püspök es eljött. A legények rakták ki a zöd ágokat az út mellé, a gyermekem, Józsi es

oda vót. Én otthon főztem, s egyszer csak jő haza Józsim, s azt mondja:

– Édesanyám, valami pőzáló emberek vannak ittegyen, s szállást kérejsnek. Aki béereszti, annak lepőzálják a családjikat, még az életjiket es, annak, aki akarja. Édesanyám, fogadjuk bé ököit!

Mondom a fiamnak:

– Hallgass, te gyermek! Mennyi hitván útonjáró jár az úton, mind befogadjuk? – Met annyi jár búcsú napján, hogy nem tudsz tölilik szabadulni. Egyik jő s a másik menyen. Jöttek bezzánk még rókonyok es, idegenyek es kocsikval, eleyen lókocsikval.

– Mondom a fiamnak:

– Látod, melyen kesken az udvar! Még azokat es ide akarod hozni? – Anyám, ezek erőst finom emberek, s fogadjuk bé!- esdődött a fiam.

Aszonnya az emberem:

– Hagyj békét Ilana, hojza ide ököit!

– Na, ha apád es aszonnya, hogy fogadjuk bé ököit, akkor eredj, s hojzad!

El a gyermek nagy örömmel, s kicsi üdő múlva, há jönnek. A kocsicska béborítva gyékényvel, hogy az eső ne verje ököit. Akkor már kiszállottak a kocsiból, Domokos Pál Péter fogta a gyeplőjét a lónak. A társa a koci után jövogetett.

No, bétértek a kapun, köszöntek, megmondták a neviket. Münköt es megkérdezték, hogy hínak. Megkérdezték az uramat es, ingemet es.

Mondom:

– Jöjjenek bé, teríték asztalt.

Asztalt tettem, ettek s akkor Domokos Pál Péter megkért ingemet s az emberemet, hogy kerejsünk valami leányokot, hogy este énekeljenek nekik.

Kérdi az uram:

Jánó Ilona, Lészped, 1972.
(fotó: Sági István)

ken át lopakodtunk háziasszonyommal az erdő aljág. Ott élt Jánó Ilona egy parányi házacskában, ahogy ő nevezte, „burdécskában”. Kísérőm elkialtotta magát: – Ilana, haaa...!

A rikoltásra fiatal, törékeny nő jött elő. Háziasszonyom mindjárt sarkon fordult, s otthagyt vele. Ilona megfogta a kezemet, s azt mondta:

– Imá vártalak, jelentették, hogy jöcc magad.

Arra gondoltam, talán vendéglátóim említették neki, hogy késülök hozzá. Meg is kérdeztem:

– Ki mondta, hogy eljövök?

– Nem mondta senki – volt a felelet.

Ismét kézen fogott, s bevezetett az egyetlen helyiségből álló lakásába.

– Na, ez az odálykám! – invitált kedvesen a szobácskájába.

A falakat körös-körül szentképek borították, egy feszület és egy szenteltvíztartó függött az imaszámoly felett. Egy fekhely, asztal és két szék volt a berendezés. Leültetett, végtelenségig tűnő percekig fürkészte arcomat. Mélygödrű, sötét szemeit lilás árnyék keretezte. Sárgásfehér bőre, kiálló fogai egyre ijesztőbbnek hatottak a gyertya fényénél. Dermedten ültem a széken.

– Az őrangyalom jelentette, hogy jöcc. Azt es mondta, hogy jó szándékval vagy, neked kiadhatom a titkokat, me jóra fordítod az én beszédjeimet.

Órák hosszat beszélgettünk. Teljes bizalommal kitérültem. Megismerhettem életét, elbeszélte, hogyan lett látó, milyen látomásai voltak, milyen tevékenységet folytat. Hetvenoldalnyi jegyzetet készítettem azon az éjszakán. Ezt követően még jó néhányszor felkerestem, s ő magnetofonba is mindig készségesen elmondta újabb látomásait, élete eseményeit. Bepillantást engedett, úgy is mondhatnám, hogy bevezetett félelmetes, számomra fantasztikusnak tűnő világába, ami természetesen nem csak egyedül az övé, hanem a moldvai magyarok világképének tükré. Találkozásainknak hosszú időre egy különös „szilveszterezés” vetett véget, amelyet majd a következő folytatásban idézek fel.

Kóka Rozália

– Milyen leányokat kerejsünk?

De én úgy felforrtam magamban!

– Há miféle emberek lehetnek ezek, hogy ide leányokat kérnek, az én életembe, hogy azok énekeljenek nekik? Hát én erőst felforrtam!

Akkor azt mondotta az én emberem:

– Van itt egy leján, Kató Marika, jól tud énekelni.

Na, jól van, de én magamban erőst haragudtam, hogy há melyen emberek ezek?

Ettek ottgagyan s egyszer csak há bójó két mozikás. Látták, hogy urak vannak nálunk, kezdték mozikálni a keserveseket. Én nem szerettem, amelyet énekeltek.

Haragomban mondom nekik:

– Ne ezt énekeljétek!

– Hát melyiket?

Én elkezdtem: Nem zereg a fa levele, ha a szél nem fújja, Jártál hezzám kisangyalom az Isten es tudja.”

Fűttam szép nótával!

Akkor Domokos Pál Péter nagy bátran belényül a zsebibe, kiveszen, nem tudom

mennyi lejt s odaadja a cigányoknak.

– Tessék, szaladjatok!

A cigányok elmentek s mi ottmaradtunk. Azt mondja Domokos Pál Péter az emberemnek:

– Józsi bácsi, ha kend megengedi, s néni Ilana akarja, akkor nekünk nem kellene leányok ide. Énekeljen nekünk néni Ilana!

S akkor az én uram azt monnyá:

– Lehet, én hagyom!

– S maga, néni Ilana, akar-e énekelni?

– Én igen, én tudok énekelni.

– Szaladj csak András, hozd csak bé, ami a kocsiba van – mondotta Domokos Pál Péter a társának. Mikor megláttuk, hogy micsoda szerszámokat hozott bé az ember, há megejedtünk. András letette szépen azt a gépet az asztalra, én leültem elejibe, s osztán, ahogy mondták ők, belénekeltem. Mikor egyet elénekeltem, akkor a tüt viszatették a gépbe s a gép visszaénekelte az én énekemet.

– Na, hallgassa meg, néni Ilana, így énekel maga! – mondotta Domokos Pál Pé-

ter. Osztán még vagy öt-hat éneket visszaénekeltem nekem a gép. Azután én egész estig énekeltem. Én úgy tartottam számba, hogy huszonötöt. Mikor kijöttem ide, Magyarországra s ott eszgyültünk Pesten, a rádióba, s ott még volt egy nagy tisztes ember, azt mondta nekem Domokos Pál Péter:

– Sok éneket énekeltem nekem, néni Ilana, amiket kihoztam ide Magyarországra.

– Igen, én úgy tartom eszbe, hogy huszonötöt

– Mifélet? – azt monnyá. – Nyócvant! Nyócvant énekeltem a gépbe.

Na, osztán a búcsú eltöt, a másnap reggelt megértük, akkor lejött a leányom, a fiam otthon vót, az uram otthon vót, s akkor Domokos Pál Péter legényképelt. Levettette a házunkot es, az egész családot. Délután osztán elmentek.

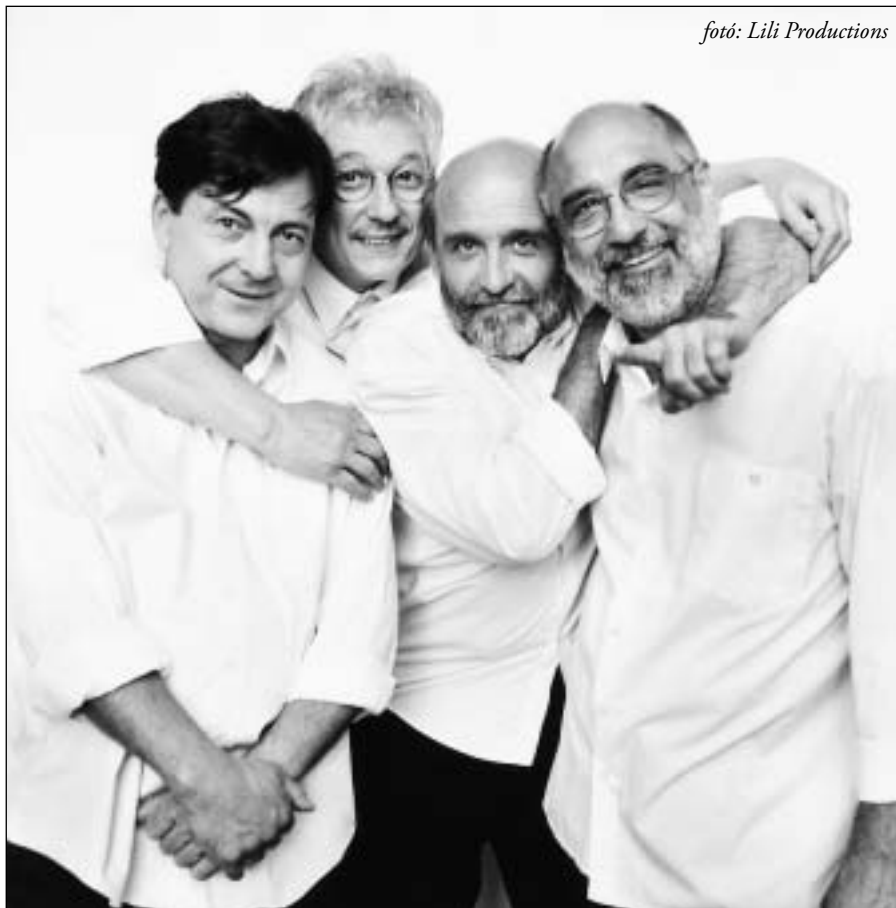
Nem sok üdö múlva küldött vissza írást. Azután csinált egy könyvet, abba minden családomval benne vagyok.”

Lejegyezte: Kóka Rozália

Kettős jubileum

Beszélgetés Gryllus Dániellel, a Kaláka együttes vezetőjével

Idén 35 éves a Kaláka, s 25 éves a Kaláka Folkfesztivál. A zenekar már életművet tudhat maga mögött, tagjai mégsem fásultak bele a muzsikálásba, s az ezzel járó kiegészítő tevékenységekbe. Július 8-án nyílik meg a miskolci Herman Ottó Múzeumban az együttes és a fesztivál eddigi történetét bemutató kiállítás, melyhez továbbra is várnak relikviákat a közönségtől. A XXV. Kaláka Folkfesztivál idén hosszabb ideig tart, hiszen július 12-én (hétfőn) orgonahangversennyel zárul.

fotó: Lili Productions

– Budapestiek vagytok, honnan vettétek annak idején, 1980-ban azt az ötletet, hogy nem a fővárosban vagy annak környékén, például Szentendrén, hanem Diósgyőrben rendeztek fesztivált?

– Nem mi választottuk a várost, hanem ő választott bennünket. A megalakulásunk óta nagyon jóban vagyunk Miskolc különböző kulturális intézményeivel, már az első évünkben kaptunk meghívást, s azóta rendszeresen visszajárunk. Így amikor megkérdezték tőlünk a város művelődési központjából, hogy kitalálnánk-e valamit, amelyet felvehetnének a Miskolci Nyár című rendezvénysorozat programjába, örömmel mondtunk igent. Előtte már jó néhányszor felléptünk különböző folkfesztiválokon Franciaországban, Hollandiában és Németországban, s ez adta a folkfesztivál ötletét. Örömmel vették, különösen, hogy hazánkban addig nem volt ilyen jel-

legű rendezvény. Az én szerepem akkoriban abból állt, hogy adtam az ötletet, kitaláltam a műsort és az esemény nevét: Kaláka Folknapok. Fesztiválnak ugyanis nem lehetett nevezni, mert akkoriban ez minisztériumi minősítést jelentett. A szervezést azonban a művelődési központ végezte. Azóta egyetlen esztendőt sem hagytunk ki, a rendezvény időközben fesztivállá, majd nemzetközi fesztivállá fejlődött. A rendszerváltás óta pedig a Miskolci Nyár rendezvényeit mindenki pályázat útján nyeri el, 1992 óta a Kaláka Folkfesztivált azóta a Kaláka Alapítvány rendezi. A kezdetektől eddig közel 1000 fellépő – szólista és együttes – műsorrát láthatta, hallhatta a közönség.

– Adnál egy kis ízelítőt a jubileumi XXV. Kaláka Folkfesztivál programjából?

– Az idők során számos országból érkeztek már ide művészek – Ausztráliából és Új-Zélandról is, tehát mind az öt kontinens

képviseltette magát –, de Japánból még egyetlen fellépő sem érkezett, pedig a közönség soraiban számtalanszor ülnek (vagy állnak) japánok. Idén viszont hagyományos japán zenét is hallhatunk két együttes – köztük egy kotó-zenekar – és egy dobos tolmácsolásában. Ebben az évben ugyanis már hetedik alkalommal hívtak meg bennünket Japánba, s ez idő alatt sikerült kapcsolatokat kialakítanunk.

A várban és a várarokban lévő két színpad mellett szeretnénk minél több helyszínt bekapcsolni a fesztivál programjába, így japán képzőművészeti kiállítás is lesz a Herman Ottó Múzeumban. Idén 25 fellépőt fogadunk, eljön az olasz Mattanza együttes, a három éve nagy sikert aratott szlovén Orlek, de bolgár, ír és francia közreműködő is lesz. A határainkon túli magyarságot a Ghymes és az erdélyi Mocsról érkező hagyományörző banda képviseli.

No és persze rajtunk kívül több formáció is jubilál mostanság a Magyar Öregfiúk csapatából. Ellátogat a fesztiválra a 30. születésnapját tavaly megünneplő Muzsikás, a 30 éves Vujicsics és a harmadik X-et ugyancsak betöltő Szélkiáltó, de a szintén jubiláló Sebő együttest is sikerült megnyernünk, akiknek hamarosan megjelenik egy fantasztikusan szép könyves lemezük Nagy László tiszteletére, a Helikon és az én kiadóm gondozásában. Mindemellett örömmel említem a Budapest Klezmer Band-et, a Vagabondot, a Zurgót, a Falkafolkot, a Kárpátiát és a cigányzenét játszó Szilvási Gypsy Folk Band-et. Török táncegyüttes is fellép, no és a Budapest Táncegyüttesről se feledkezzünk meg. Szombaton gyerekfesztivált tartunk a várban, esténként pedig a táncházak nyújtanak kitűnő lehetőséget a szórakozásra: pénteken és vasárnap moldvai zenére táncolhat a közönség a Zurgó, illetve a Kárpátia muzsikájára, míg szombaton cigány táncházat tartunk.

KALÁKA LEMEZEK

CSAK AZ EGÉSZSÉG MEGLEGYEN (2003)
EGYETEMI SZÍNPAD '76 (2002)
KALÁKA 30 (1999)
NÁLATOK LAKNAK-E ÁLLATOK? (1998)
HAJNALI RIGÓK (1998)
VARÁZSVIRÁGOK (1998)
BŐRÖND ÖDÖN (1996)
HOL A NADRÁGOM? (1995)
KALÁKA 25 (1994)
UKULELE (1993)
BOLDOG SZOMORÚ DAL (1989)
VILLON - KALÁKA (1988)
AZ ÉN SZÍVEMBEN BOLDOGOK A TÁRGYAK (1988)
SZABAD-E BEJÖNNI IDE BETLEHEMMEL? (1987)
A PELIKÁN (1985)
ODA S VISSZA (1984)
A FEKETE EMBER (1984)
AZ ÉN KOROMBAN (1981)
KALÁKA (1977)

fotó: Szabó Péter

– Hallhatnánk néhány szót az egyéb helyszínekről is?

– A nyitókoncert a Városháza udvarán lesz, a Zsinagógában zoltárkoncertet adunk Sebestyén Mártával és Vilmos testvéremmel, a Belvárosi Evangélikus Templomban tartandó vasárnapi istentisztelet pedig a fellépők közreműködésével zajlik. Hétfőre is jut egy orgonahangverseny, melynek az avasi Református templom ad otthont, s Fassang László orgonaművész mellett Palya Bea is fellép. Elképzelhető, hogy a színházban is lesz valami, az viszont biztos, hogy a Herman Ottó Múzeumban kiállítás nyílik a Kaláka 35, s a Kaláka Folkfesztivál 25 évéről. Felhívást is tettünk közzé arról, hogy szeretnénk erre a tárlatra kölcsönkérni a közönségünk által megőrzött relikviákat,

fotókat, plakátokat, újságokat. Különösen az első időkből vannak nagy hiányaink, hiszen ki gondolt annak idején az események dokumentálására.

– Jó néhány kitüntetést is kaptatok pályafutásotok során, többek között Kossuth-díjat, a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztjét, Budapestért díjat, Gyermekéért díjat, Magyar Művészetért díjat, s úgy tudom, a kiállításon ezekből is bemutatott egy kollekciót...

– Igen, s ma már kuriózumnak számítanak az olyan plecsnik, mint az NDK hadseregének legmagasabb kulturális kitüntetése, a SZOT-díj, a VIT-díj, de a KISZ elismerését is kiérdemeltük.

– Erről jut eszembe, hogy középiskolásként 1972-ben KISZ építőtáborban Martonvásáron az M7-es autópályát építettem sokadmagammal, s az egyik este koncertet adtunk. Énekeltek egy dalt, amelyben visszatérő motívum volt a sajtos padlizsán, s amikor a tábor befejeztével hazamentem, édesanyámat azzal nyúztam, hogy süssön sajtos padlizsánt. Meglepetésemre lehetett is kapni padlizsánt, s anyám készített is belőle valami olyasmit, amit sajtos padlizsánnak képzeltem.

– Jó ezeket a történeteket hallani. Ezt a verset Baltazar del Alcazar spanyol barokk költő írta, s a koncertre is emlékszem, mert akkor tanultam vezetni és az oktatóm társaságában mentem le egy Trabanttal. Ez volt az első fellépésem, amelyre úgy érkeztem,

hogy magam vezettem, bár akkor még nem volt jogosítványom.

– Ha már a díjakról beszéltünk, ide kíváncsok, hogy nemrég megkaptátok Miskolc város Pro Urbe-díját...

– Nagy megtiszteltetés ez számunkra, s az is, hogy pártállástól függetlenül eddig a város valamennyi polgármestere elvállalta a fesztivál fővédnökségét.

– Harmincöt éves a Kaláka. Miként összegeznéd tömören az életműveteket?

– Azt a lendületet, amely összehozta a csapatot, nem egy előre eltervezett hosszú távú stratégia és marketingmunka, hanem a költészet és a zene szeretete indította be, s annak az öröme, hogy képesek vagyunk intellektuális élményeket nyújtani és örömet szerezni a közönségünknek. S ez az, ami ennyi ideje összetart bennünket. A kezdetek óta nem kellett revidéálnunk semmit. Fesztivált hoztunk létre, külföldi fesztiválokra is eljárnak, lemezkiadót alapítottunk, s megnyitottuk a Kaláka Zeneboltot. (Itt és az ország összes Tourinform irodájában jóval olcsóbban lehet elővételben jegyet kapni a fesztiválra, mint a helyszínen a rendezvény idején.) Tevékenységünk hasonlít a paraszti munkához, nekünk is mindig meg kell csinálnunk valamit, természetesen az évszakoknak megfelelően. Komponálni, utazni, felvételeket készíteni, tárgyalni, levelezni, kapcsolatokat tartani, szervezni, muzsikálni. S mindent a maga idejében.

K. Tóth László

**A KIÁLLÍTÁSRA SZÁNT ANYAGOKAT
AZ ALÁBBI CÍMEKRE VÁRJÁK:**

Kaláka Zenebolt

1052 Budapest, Bárczy I. u. 10.

Herman Ottó Múzeum Néprajzi osztály

Tóth Arnold osztályvezető és Barsi Csaba
3529 Miskolc, Görgey u. 28.

Tel.: 267-5331, 46/560-184

E-mail: kalakaalap@mailbox.hu
kalakajegy@yahoo.com
totharnold@freemail.hu

*A kiállított képek, tárgyak tulajdonosai
között 10 bérletet sorsolunk ki a
XXV. Jubileumi Kaláka Folkfesztiválra.*

Előbb-utóbb fel kell ébrednünk!

Beszélgetés Lőrincz Lajossal, az Állami Székely Népi Együttes egyik alapítójával

Néhány évvel ezelőtt történt, hogy egy film közepén kapcsoltam be a televíziót. Egy nagybajuszú, rendkívül izés beszédű székely mesélt az egykori falusi táncházak világáról, lebilincselő stílusban. Nagyon sajnáltam, hogy nem vettem fel videóra, de szerencsére egy idő után újra másorra került a film, s ekkor tudtam meg, hogy Halmos Bélának alkotásának „Csak beszélj, gonosz korondi!” volt a címe, s Lőrincz Lajosról, az Állami Székely Népi Együttes¹ egyik alapító tagjáról, későbbi – az akkor már Maros Művészegyüttesnek nevezett társulat – igazgatójáról szólt. A film címében szereplő megszólítás pedig Tamási Árontól származik, aki szívesen beszéltette a korondi származású kultúrigazgatót, miközben együtt járták Farkaslaka határát. 2003 nyarán korondi otthonában kerestem fel a még mindig rendkívül agilis embert, s először származásáról, családi körülményeiről kérdeztem.

– Korondon jöttem a világra 1931. november 22-én, egy vasárnap. Ez azért maradt meg így a család emlékezetében, mert anyám alig tudott a templomból hazaérni. Mivel burokban születtem, azt jóstolták, hogy nagy ember lesz belőlem.

– Gyakran használjuk ezt a kifejezést, de mit is jelent valójában?

– Azt, hogy olyan kicsi a gyerek, hogy burokkal együtt jön a világra, s ha a burkot ki nem szakítják, megfullad. A fenekemre kellett csapnia az orvosnak, hogy végre megszólaljak. Nagypám rá is szólt, hogy „Ne verje azt a gyereket! Még világra se jött, és máris veri!”

– Úgy tudom, egész családja művészetkedvelő volt.

– Édesapám jól hegedült, a családban mindenki tudott valamilyen hangszerezen játszani. Már egész kicsi korunkban furulyáztunk, citeráztunk és táncoltunk. Édesanyám citerázott és nagyon szépen énekelt. Anyai nagyanyám volt a falu utolsó híres nótafája. Száznál több dalt gyűjtöttek tőle. Nagyon szépen, tisztán énekelt, s jártak hozzá gyűjtők mind Budapestről, mind Kolozsvárról. 14 éves korában a kolozsvári cselédpiacon báró Wesselényi azt kérdezte a lányoktól, hogy ki tud szépen énekelni. Miután meghallgatta őket, nagyanyámat választotta. Minden reggel segített öltözni a bárókisasszonynak, s közben népdalokat kellett énekelnie. Hasonlóképpen, amikor kimentek napközben a báró birtokaira, s lefekvéskor is. Aztán két év elteltével nagypám érte ment, szekérette, hazahozta, s elvette feleségül.

– Édesanyja is hasonlóan jó énekes volt?

– Igen, neki is nagyon tiszta, kellemes hangja volt. Tőle is sokat gyűjtöttek, különösen nagyanyám halála után. Apámnak pedig saját zenekara volt három hegedűvel, cimbalmossal, nagybögővel, tárogatóssal. Az én gyermekkoromban nagyon sok tárogató volt Korondon. Esténként minden utca felől hallottuk a tárogató hangját.

– Pedig az nem is számít olyan régi népi hangszernek, bár sokan azt hiszik, hogy már a Rákóczi-szabadságharc idején azon játszottak.

– Nem, Budapesten találták ki Schundáék a kromatikus tárogatót a XIX. század végén. Azelőtt a töröksíp volt használatos ilyen néven.

– Úgy tudom, Ön is fúvós hangszereken tanult, még hozzá fagotton. Miért pont azt választotta?

– Én már nagyfiú voltam, amikor Marosvásárhelyen tehetségkutatót rendeztek. Zongorára, hegedűre a fiatalabbakból válogattak. A nagyobbaknak maradtak a súlyosabb hangszerek, s a fúvósok. Én akkor már 18 éves voltam, akkor kerültem a zeneművészetibe,

fotó: Abkarovits Endre

ahol három év alatt végeztem el a négyet.

– 21 éves korában mivel folytatta?

– A filharmonikusoknál játszottam Vásárhelyen, de nem alkalmazhattak főfoglalkozásúként, mert a szüleim kulákoknak számítottak. Engem így a fellépésekért fizettek, meg a próbákért is, mert nem volt más fagottos. Így sokkal jobban jöttem ki anyagilag, csak hamarosan el akartak vinni katonának.

Ekkor innen vagy bányába, vagy alagútépítéshez vitték az újoncokat. Mivel két jó barátom is nem sokkal előtte így vesztette életét, gyorsan úgy döntöttem, hogy felvételizek a

teológiára. Ez 1952-ben történt. De két év után otthagytam a teológiát, mert édesapám meghalt, haza kellett jönni édesanyámnak segíteni. Minket mint „kulákokat”, egy szobába beszorítottak, s az épület többi részébe mindenféle hivatalok költöztek. Aztán hamarosan, szerencsémre, Székelyudvarhelyen kerestek valakit, aki a művelődés mindenféle területéhez ért. Farkaslakára helyeztek körzeti kultúrigazgatónak. Tizenhét falu tartozott hozzám.

– Ekkor találkozott Tamási Áronnal.

– Igen, ő épp ekkor jött haza először, 1955-ben. Hát nekem ez nagy élményt jelentett, kissé félve is közeledtem hozzá, de rendkívül barátságos ember volt. A római katolikus papnál találkoztunk először, akit épp próbáltam meggyőzni, hogy segítsen nekem tagokat szervezni egy jó énekkarba. Megígértem neki, hogy a templomban is helytállunk, de megtanulunk vagy két indulót is, ha versenyre kellene menni. Megkérdezte, hogy tudok-e sakkozni. Mikor mondtam, hogy igen, azt felelte, hogy ha nyerek, akkor minden az akaratom szerint fog történni. Megnyertem a partit, s ő következő vasárnap kihirdette a templomban, hogy lehet jelentkezni az énekkaromba. Lett kiváló énekkarom, zenekarom, három hónap múlva már versenyt nyertünk. Bevittek rajoni igazgatónak Udvarhelyre.² Megíjedtem, hogy ha ilyen gyorsan haladok felfele, nagyot fogok pottyanni. Udvarhelyen jó kollégák voltak, komoly művelődési élet jellemezte a várost. A sikerek miatt már akartak vinni a tartományhoz.

– Térjünk még vissza Tamási Áronhoz. Vele rendszeresen sétált Farkaslakán?

– Igen, ő mindennap ki akart menni Farkaslaka határába, gyermekkorra helyszíneire, mert rég nem járt itthon. Én is ismertem a környéket, mert gyermekkoromban gyakran átjártunk Korondról állatot legeltetni, vackort szedni. Élvezte, ha más beszél, csak tette fel a kérdéseket. Például: „Hogyan szántotok Korondon?”

– Gyűjtötte az anyagot a könyveihez?

– Azt hiszem, hogy inkább magát az elbeszélési formát gyűjtötte. Mondta: „Szeretem, ha beszélsz, na beszélj már!”

– *A műveiben viszonylatott ezekből valamit?*

– Egy az egyben nem. Ő mindig is annyira benne élt a faluban, neki már megvolt a maga kialakult egyénisége, bárkitől, bármit hallott, azt ő rögtön farkaslakivá formálta. Foszlányokat persze felismertem. Aztán egyszer, amikor már meguntam, hogy mindig csak én beszélek, azt mondtam: „Mondjon már maga is valamit! Aztán milyen világ van Pesten?” „Te arra ne légy kíváncsi! Ott olyan világ van, hogy arról jobb nem tudni” – mondta, aztán rám szólt: „Beszélj, te gonosz korondi!” Muszáj volt beszélni! Végül is két évet töltöttem Udvarhelyen és Farkaslakán.

– *A táncsal mikor került kapcsolatba?*

– A művészeti líceumban a testnevelő tanárnőm koreográfiai főiskolát végzett valamikor. Egy összejövetelen azt mondták a diákoknak, akik mind tudtak zenélni, hogy „Na, húzzatok egy jó csárdást!” Kezdtünk táncolni. Voltunk ott többen korondiak, sófalviak, Béla öcsém is jó táncos volt. De akkor az nem volt érdem, jól táncolni! Aki nem tudott, az volt szégyen! S amikor meglátta a tanárnő, hogyan táncolunk, azt mondta, kell csinálnunk egy táncsoportot. Hetente háromszor felkeltünk ötkor, s táncoltunk a tanárnő vezetésével addig, amíg a többiek fel nem keltek. A városi versenyeken nem volt ellenfelünk.

– *Farkaslakán és Udvarhelyen is táncolt?*

– Persze. Először inkább az énekekkel szerettem volna foglalkozni, s azzal is értem el először sikert. Táncsoportot nem lehet három hónap alatt csinálni. Igaz, akkor ez egy kicsit másképp működött. Az emberek még ismerték a falusi táncokat. Nem csináltunk még feldolgozott táncokat. „Csak menjen fel mindenki a színpadra és táncoljon!” Ilyen egyszerű volt! Mindenki a sajátját hozta, amit gyerekkorától megtanult.

– *Magyarországon ez nem így volt, ugye?*

– Nem, ott átvett anyagot táncoltak. A legtöbbet az erdélyi táncokról Molnár István tudta, neki volt néhány filmje is, de akkor még nem bontakozott ki táncművészeti érdeklődés. Rábai Miklós viszont már akkor nagyon jó úton járt, már akkor is úgy vitte színpadra a táncokat, mint manapság több vezető együttes, talán még magasabb színvonalon is.

– *Honnan vették az erdélyi anyagot, ha akkor nehezebben lehetett átjárni a két ország között, s alig létezett film?*

– Éltek Magyarországon letelepedett erdélyiek, s megkeresték azokat. Karsai Zsiga bácsi például kitűnően táncolta az Enyed vidéki anyagot. Voltak ott korondiak, s más székelyföldiek, akik kint maradtak a második világháború után.

– *Eddig a táncművésztől inkább a hetvenes évektől hallottam azokról az esetekről, hogy például székelyeket megtáncoltattak Pesten.*

– Őket már innen vitték át Pestre. De a hetvenes évekig nemigen ment át senki azért, hogy ott táncoljon. Addig az ott élő erdélyieket táncoltatták. Az ötvenes években már egész sor gyűjtés készült velük. Engem is Pesten, a Várban táncoltatott meg Martin György 1957-ben, s a párom egy olyan korondi lány volt, aki már ott élt. Ez a felvétel az MTA Zenetudományi Intézetében még ma is megtalálható.

– *Ki lehet igazán jó táncos?*

– Ahhoz, hogy valaki jó táncos legyen, nem elég az átlagos zenei hallás, átlagon felüli kell. Mert mi a tánc? Befogadom a zenét, átalakítom mozgássá. Ha nem vagyok olyan tehetséges, hogy bennem a zene mozgást teremjen, akkor nem lehetek igazán jó táncos. Az is problémát jelentett odaát, hogy nem ismerték az erdélyi népdalkincset. Ráadásul Kodály, Bartók és a többiek nem táncot néztek fel itt a népdalokat. Minden táncnak megvan a saját tempója, amit ha gyorsabban járok, akkor sem jó, ha

lassabban, akkor sem. Megfelelő tempóban kell táncolni ahhoz, hogy a táncos igazi értékei felszínre jöhessenek. A színpadra tett táncot sokszor más tempóban táncolják, mint ahogy az eredetileg van, s abban a pillanatban más mondanivalója lesz. Itt kezdődnek a fő problémák.

– *A mai magyarországi népdalénekeseknél nincs hasonló probléma?*

– De igen. Sokan például az orrukba énekelnek. Nem természetesen a hajlításuk és a díszítések. Ha a népdalt az a falusi éneklő, akinek az sajátja, azt kétszer egyformán nem éneklő. A pillanatnyi élmények, az érzelmek befolyásolják az előadást. Ilyenfajta éneklést csak a hétköznapi életben, mulatságokon lehet hallani. A fonográf vagy magnetofon előtt álló énekes már nem természetesen énekel. Nem is azért énekel, mert énekelhetnékje van. Akkor ő már egy adatközlő. Az egy lekopasztott dolog. Ráadásul a gyűjtők nem is mindig a legjobb énekesekre akadnak rá. Adatközlőt keresni nem úgy kell, hogy aki ajánlkozik, azt választom. A gyűjtés egy külön tudomány. Meg kell tudnom állapítani, hogy ki a jó énekes.

– *Az számít, hogy a falu mit mond?*

– Persze. Ők tudják. De azért sokszor előfordul, hogy nem a legjobbhoz küldik a gyűjtőt, hanem „Menjen oda, mert az szeret táncolni!”. Mert mindig vannak olyanok, akik szeretik magukat mutogatni. A legjobb népművészek azonban mind szerények. Minden falunak vannak ugyanakkor egy kissé ügyefogyott, kevés önismerettel megáldott figurái, rendszerint féltehetségek, akiket a többiek kacagnak, de azért mondják neki: „Fújjad, Gyuri, fújjad!”

– *Akkor a gyűjtés bizonyos szempontból kissé reménytelen vállalkozás?*

– Nem, az egy nagyon jó tájékozódás, hogy lássam, ki táncol vagy énekel jól, s ne egy felvétel alapján próbáljam megítélni. De arra nem alkalmas, hogy felvétel után megtanuljak valamit egy az egyben, azt vigyem színpadra, arra építsek egy feldolgozást. Nekem sokszor fizikai fájdalmat okoz, amikor ilyet látok. Ráadásul egyesek nagyon felhajtották a tempót. Olyan gyorsan táncolják, hogy kiveszik a táncból a tánc lényegét, s csak a gyorsaság marad.

– *Talán azért, mert a gyors táncoknak általában nagyobb a közönségsikerük.*

– Hát ez az! De aztán ebből divatot lehet csinálni! Pedig a lassú táncoknak is lehet ugyanolyan sikerük, ha szépen járók őket. De azt érzésből kell csinálni, nem csak letáncolni. Ez olyan, mintha egy színdarab olvasópróbájával kiállnék a közönség elé, csak olyan gyorsan mondanám, hogy egy fél órával hamarabb vége lenne az előadásnak. Semmi nem maradna el, minden benne lenne! De a színész sem siet el a szöveget, hanem megáll, hangsúlyoz! A színpadi tánc is egy olyan művészet, ahol meg kell győződnöm a közönséget. A legtökéletesebb és legősibb kifejezési formák élnek a táncban: gesztusok, mimika, kéz- és lábmozdulatok stb. A közönség nem tudja szavakra lefordítani a látványt, de hat!

– *Magam is bajban vagyok, amikor meg kell fogalmaznom, hogy mi az, ami annyira megfog a népzeneben. Nemrég tőlem kértezték ezt egy interjúban, de csak olyan közhelyeket tudtam mondani, hogy akit ez egyszer megérint, az többé nem szabadul tőle. Akkor sem, ha nem aktív előadó, csak passzív hallgató.*

– Egy hallgatásra nem is tudja az ember magának megfogalmazni, hogy miért tetszik valami. Aki énekel, az már annyiféleképpen megfogalmazza a mondanivalóját, kétszer azonosan nem éneklő ugyanazt a dalt. A passzív hallgatásra pedig elmondanám a következő történetet. Nekem nagyanyám gyerekkoromban minden este énekelte. Gyakran kértem rá, hogy énekelje már el újra, amit előtte már énekelte. Mert azzal én még nem tettem el! Mert még nem tudtam magamnak megfogalmazni úgy, ahogy kellett volna!

– *De aki nem ebbe születik bele! Láthatjuk, vannak, akiket ez megérint, mások lelélik úgy az életüket, hogy soha nem kerültek kapcsolatba vele, vagy ha igen, akkor is teljesen hidegen viseltetnek iránta.*

Szökő

$\text{♩} = 171$

hegedű

bőgő: háromhúros kontra:

– Pontosan így van. Rosszul kerültek vele kapcsolatba! Mert mindenkit a világon meg kellene érintenie. Ha az illető már korábban valami mással olcsó sikert ért el, s ezzel nem tud azonnal, akkor elfordulhat tőle.

– *Folytassuk az életútját eme kitérő után! Hogyan alakult meg az Állami Székely Népi Együttes? Úgy tudom, eredetileg Székelyudvarhelyen akarták létrehozni.*

– Igen, mi Udvarhelyben gondolkoztunk, de a Magyar Autonóm Tartomány párttitkára azt mondta, hogy Udvarhely kicsi hely, ezt a központban, Marosvásárhelyen kell létrehozni. Sokan melléálltak az ügynek: például Haáz Sándor, aki akkor a Népi Alkotások Házánál dolgozott,³ aztán Hajdú Zoltán, kitüntetett költő, aki elvállalta az együttes vezetését, s engem kértek fel a szakmai rész irányítására.

– *Időben ez egy érdekes periódus volt, hiszen pont 1956 októberében alakult meg az együttes, és tudom, hogy a magyarországi események ideát is éreztették hatásukat, s alkalmat adtak a magyarokkal szembeni megtorlásokra. Ugyanakkor 1968-ig még megvolt a Maros-Magyar Autonóm Tartomány.*

– Az együttes alapítását szerencsére a megtorlások nem érintették. Már folyt az érintett személyek feltérképezése, de még nem szedték össze őket. Ugyanakkor a román vezetés akart valami kirakat dolgot csinálni, hogy lám ezt lehet! Az első évben én segítettem a táncosok felvételizetésében, de aztán beálltam egyszerű táncosnak, mert hívtunk egy nagyon jó mestert Kolozsvárról, Domokos Istvánt. Nekem nem volt hivatásos mesteri gyakorlatom, neki igen. A bukaresti hadsereg együttesnél volt professzionista táncos. Szintén korondi volt, s én mentem el Kolozsvárra, hogy meghívjam az együtteshez.

– *A későbbiekben egészen az együttes vezetéséig vitte. Folyamatosan ott volt?*

– Nem. 1970-ben eljöttem az együttestől. Addig táncoltam, mes-ter is voltam, koreográfiát csináltam; mindenés voltam. Miután

megszűnt a Maros-Magyar Autonóm Tartomány 1968-ban, az Állami Székely Népi Együttes nevét is elvették, 1970-ben már az Állami Ének- és Táncegyüttes néven szereplő társulatot beolvastották a marosvásárhelyi Állami Filharmóniába (később pedig Maros Művészegyüttes lett belőle), mindenkinek újra kellett felvételiznie. Ekkor a tagság egy része – hét táncos – elhagyta az együttest, köztük én is.

– *Mikor tért vissza az együtteshez és milyen minőségben?*

– 1984-ben, méghozzá kezdő táncosi státuszra. Az történt ugyan- is, hogy az öcsém nem jött haza egy kanadai útjáról, s ezért engem kirúgtak az állásomból. Két hónapig állás nélkül voltam.

– *Addig mivel foglalkozott 1970 és 1984 között.*

– Maros megyének voltam a főkoreográfusa a Népi Alkotások Házánál először, az Együttes is hozzám tartozott, s mindenféle táncművészet. Táncoltam közben is más csoportokkal, nem álltam le a táncolással és a koreografálással. Majd Sepsiszentgyörgyre kerültem, ahol szintén egy együttest akartak alakítani, a Vadrózsákat.⁴ Az ottani megyei szakszervezeti elnök jött el kikérni a Maros megyei elnöktől, mert akkor már egy ideje sikertelenül próbálkoztak az együttes beindításával, s a vásárhelyiek „eladtak egy zsák pityókáért”. Sikerült három hónap alatt talpra állítanom a Vadrózsákat. Egy év után már országos hírű együttes volt. 1971 decemberében azonban csonthártyagyulladás miatt fájni kezdett a lábam, Marosvásárhelyen megoperáltak, s már nem mentem utána vissza Sepsiszentgyörgyre. Domokos Sándor ment a helyemre, s én maradtam megyei irányító Marosvásárhelyen. Közben 1980. május 1-től a Maros Művészegyüttes megint különvált a filharmóniától. Bár, mint említettem, kezdő táncosi státuszra tudtak csak felvenni, de mivel a mesterek betegek lettek, az irányításba is be kellett kapcsolódnom, koreográfiákat is csináltam.

– *Mikor lett az együttes művészeti vezetője?*

– 1990 áprilisában lettem megbízott igazgató, majd amikor egy román tornatanárt neveztek ki igazgatónak, a magyar tagozat

vezetője lettem, s nyugdíjazásomig, 1993-ig maradtam, bár mint koreográfus már 55 éves koromban nyugdíjba mehettem volna.

– *Hallottam, hogy utána kicsit válságba is került az együttes.*

– Igen, nehezen indult tovább. Egy kicsit meg is bántam akkor, hogy nyugdíjba jöttem. Én gyorsan tudtam dolgozni, hamar tudtam eredményeket elérni. Volt olyan év, hogy tizenhat koreográfiát csináltam. Sose írtam le őket, megszülettek a fejemben, s már vittem is színpadra.

– *Mindig székelyföldi anyagból csinált koreográfiát?*

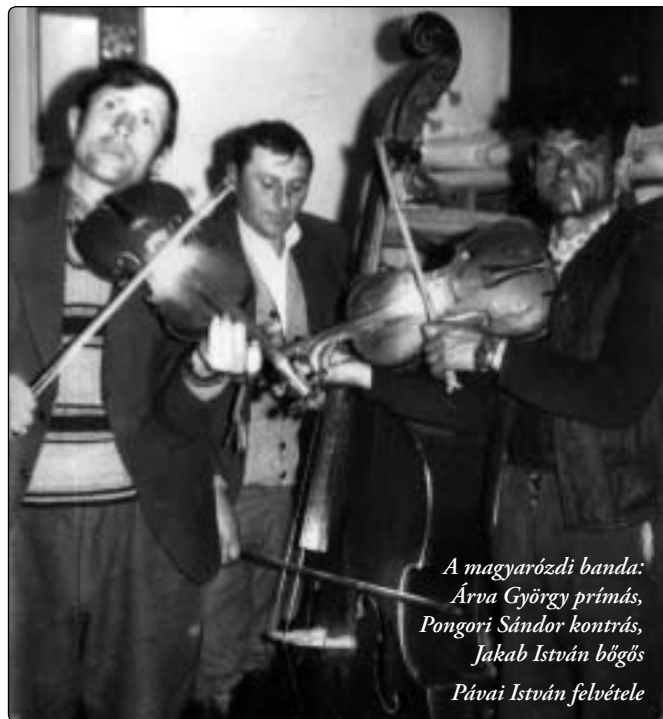
– Igen. Már annyian csináltak székit, kalotaszegit, hogy én úgy gondoltam, maradok a Székelyföldnél, s a hozzá közeli helyeknél. Marossárpatak, a Küküllő-mente, Magyarózd, Küküllődombó stb. érdekesebb volt nekem. Az utóbbi például a legősibb magyar legényes táncról híres. Dicsőszentmárton mellett található. A szászcsávási zenészekről akkor már a zenei anyagot felgyűjtöttük Pávai Pistával. Felfedeztem, hogy ő egy rendkívül tehetséges ember és nagyszerű gyűjtő. Felajánlottam neki 1981-ben, hogy ha átjön művészeti vezetőnek Csíkszeredából, lehetőséget biztosítok neki a gyűjtésre. Nem hiszem, hogy még valakinek volna olyan hatalmas hangszeres népzene gyűjteménye, mint neki. Nagyon lelkiismeretesen csinálta a gyűjtést és értett is hozzá, mert kiváló muzsikusi is volt. Gyakran jártunk együtt gyűjteni táncot és zenét, s neki is jó volt, hogy volt valaki, akivel megvitathatta, hogy kell gyűjteni táncos zenét. Először 1978-ban gyűjtöttünk együtt Küküllődombón, majd a nyolcvanas években gyakran jártunk együtt olyan utakon, melyek célja a Maros Művészegyüttes egy-egy újabb műsorához használható anyag dokumentálása volt.

– *Mikor táncot gyűjtött, ezt milyen módszerrel tette?*

– Filmeztünk. Romániában nekem volt először videóm. Egy japán jött ide, aki keresett egy szakembert 1983 környékén, aki útba tudná igazítani. Bukarestből hozzám irányították. Miközben egész Romániát bejártuk, nemcsak a Székelyföldet, megtanultam a videót kezelni. A japán minden felvételtől leadott egy másolatot a kultúrminisztériumnak, s ez a mai napig megvan ott az Alkotások Házában. Ebből rengeteget látott Martin György is. Amiből csak tudtam, adtam Martin Györgynek is. Mert nálam nem állhatott biztonságban semmi, állandóan ellenőriztek. Akkor Romániában minden az államé volt, gyakran elvitték a lakásomról a felvételeket. Martin György dolgait is sokszor ügyeskedéssel kellett átjuttatni a határon. Elmesélek egy esetet. Nagy néptáncfaló volt Vásárhelyen. 45 együttes vett részt. Öregeket hívtam meg, hogy feldolgozás nélkül táncoljanak a színpadon. Lehívtam Martin Györgyöt filmezni. Miközben filmezték, megtudtam, hogy a románok arra készülnek, hogy a határon elveszik a felvételeiket. Mondtam nekik, hogy egy kocsiba rakják be az összes filmet, valaki vágóban menjen át a határon vele, s ha már odaát van, jelezze. Addig én vacsoráztattam a rendőröket, másokkal együtt. Mikor jött az értesítés, hogy átért a filmes autó, akkor bontottam asztalt, s a rendőrök akkor mentek telefonálni a határra. Másnap meg is állították Martin Gyurkát, de már csak néhány értéktelen film volt nála, az is a látszat kedvéért.

– *Az erdélyi városi táncmozgalommal volt-e kapcsolata?*

– Volt. Én magam is végigjártam a táncházakat, meg a román televízió magyar adása is tudósított róluk rendszeresen. Én akkor egy kicsit nehezényeztem, hogy csak a székire álltak rá. (Kolozsváron ezenkívül még kalotaszegit is tanítottak.) Az is igaz, hogy a magyarországiaknak ez volt a könnyebb. Akkor még hiába mondtuk, hogy keletebbre, a Székelyföldön is vannak tanulásra érdemes táncok. Később aztán, megint Martin György révén, sikerült elfogadtatni, hogy a Küküllő-mentét és a Kutasföldet is kezdjék járni. (A Kutasföld a Kis-Küküllő és a Maros közötti dombhát Dicsőszentmártontól nyugatra, Lőrincrévéig. Ahogy már emlí-

*A magyarózdai banda:
Árva György primás,
Pongori Sándor kontrás,
Jakab István bőgős
Pávai István felvétele*

tettem, itt van a legősibb *pontozó*, s ezen a legényes családon belül egy csodálatos *öreges*.) A kutasföldi táncokat sikerült bevinni a táncházba. Ennek nagyon örültem, mert ez a magyar hajdú táncot komplexitásában örizte meg.

– *A táncot együttessel jarták ott gyűjteni?*

– Mi már hamarabb filmeztünk arrafelé, Kallós pedig magnetofonnal gyűjtött zenei anyagot.

– *Amikor a városi táncmozgalom Erdélyben 1979-ben elkezdődött,⁵ akkor a falvakban élt még a tánc ház itt a Székelyföldön?*

– Régebben városokban is voltak táncházak, meghozza szabadtéren. Marosvásárhelyen például kettő is volt ilyen az 1920-as évektől egészen 1960-ig. A Székelyföldről származó cselédek zenészeket fogadtak, és a főtér felső végén táncoltak a román templom mellett vasárnap. De ugyanilyen volt Kolozsváron is a Szt. Mihály templom mellett, amelyről Kányádi Sándor *Fekete-piros* című verse is szól. Amikor a cselédvilág megszűnt, elkezdődött a kollektivizálás – amit Magyarországon téveszítésnek hívtak –, beszüntették ezeket a városi táncházakat is. Később mi Marosvásárhelyen próbálkoztunk egy klubbal, ahol székely bál volt, de ezt a hatóságok kikezdték azzal, hogy miért akarnak a magyarok külön bált. Áthelyeztették egy másik helyszínre, ahol együtt lettek volna magyarok és románok. Mondanom se kell, első alkalommal olyan verekedés lett belőle, hogy asztal, szék éppen nem maradt. Meg is szüntették. Ekkor Pesten még nem volt tánc ház, mert ez 1967 körül történt.

– *De a falusi táncházak működtek a kilencvenes évekig, vagy a székiekhez hasonló inkább kivételnek számítottak?*

– Azokat szándékosan, politikai intézkedésekkel próbálták elszorítani már 1975 körül. Például azelőtt itt Korondon is összegyűlt a fiatalság táncmulatságra, minden vasárnap. De jött egy intézkedés, hogy csak akkor lehet rendezni, ha van bevétel, eltartja magát. Vagy egy másik: csak akkor lehet táncmulatságot rendezni, ha előtte egy egyfelvonásos színdarabot bemutatnak, általában a kollektív vagy a kommunista párt dicséretéről. Ekkor a fiatalok sokszor elvonultak csűrökbe táncolni, de akkor jött a rendelet, hogy csak a kultúrházban lehet táncolni.

– *A tánc ház csak a fiatalok szórakozási helye volt?*

– Nem, az idősebbek is eljártak, de ők általában nem táncoltak. Esetleg a saját családtagjaikat, rokonaikat megtáncoltatták.

– *A házasemberek hol táncolhattak?*
 – Csináltak családi bálakat. 8–10 pár összefogott, vacsoráztak, táncoltak. Korondon például az volt a szokás, hogy minden férfi az első táncot a saját feleségével járta. Aztán egész az utolsóig mások feleségét táncoltatták, s csak mielőtt mentek haza, akkor táncoltatták meg újra a sajátjukat.

– *És az idősek? Mikor járták az öregest, a vénest?*
 – Csak a lakodalmakban. Az én lakodalmamban még táncoltak kontyolót, szakácsnők táncát is, ezek később kihaltak. Amikor a házaktól a kultúrházakba kerültek át a lakodalmak, a szokásokból nagyon sok elmaradt.

– *Itt a Sóvidéken is úgy volt, mint Széken, hogy eredetileg magánházakat béreltek ki táncházra?*
 – Igen, de itt, Korondon volt két kultúrház is: egy unitárius és egy katolikus. Mindkettőnek volt nagy táncterme. Felváltva volt táncház vasárnaponként a két kultúrházban, de a fiatalok – vallástól függetlenül – mindkét helyre jártak. A magánházak esetében sem csak annak az utcának a fiataljai táncoltak együtt, hanem összekeveredtek a különböző utcákból. Az alszegiek Töszegre is jártak, és fordítva.

– *Van-e még valami élő falusi tánc kultúra?*
 – A mai fiatalság már alig tud valami népitáncot táncolni. Nagy dolog, ha egy csárdást eljárnak. Nincsenek is olyan zenekarok, akiknek a zenéjére jól lehetne táncolni.

– *És mi a véleménye a városi táncházakról?*
 – Ott nagyon ügyesen táncolnak. Csak van egy baj. Hogy pont a saját vidék táncait nem járják. Bementem egy székelyudvarhelyi táncházba. Jártak ott székit, mezősegít, kalotaszegit stb., csak Udvarhely környéket nem.

– *Magyarországon viszont divatosak a moldvai táncházak is.*
 – Hát igen. Magyarország balkanizálja a tánc kultúráját. És nincs, aki ezért szót emeljen. Pesovár Ernőnek kellene megszólalnia. Én öt tartom ott a tánc kultúra terén a legképzettebb, leghozzáértőbb embernek.

– *Én nem vagyok szakember, de már én is vitába keveredtem emiatt nálamnál avatottabb emberrel, mert nem értettem egyet azzal, hogy az egyik táncjátékban balkáni zenére járták a magyar táncokat.*
 – Olyan keveréket hoztak most létre Magyarországon, hogy én csak tátom a szájam és nem értek vele egyet. A szerbek, bolgárok nem mentek ilyesmibe bele, ők a sajátjukat táncolják. Sajnos Romániában is rontják a közízlést. Románoknál is, magyaroknál is. A magyarországi helyzethez hasonlóan az itteni magyaroknál is a lakodalmas nóták átvették a népdal szerepét.

– *Látja akkor egyáltalán esélyét az autentikus népdal, népzene, néptánc továbbélésének?*
 – Előbb-utóbb fel kell ébredjünk! Ez nem mehet így sokáig. Meg van keveredve a világ! A fiatalok nincsenek itthon. Többségük Pesten dolgozik, diszkókba jár. Itthon, ha egy lakodalomban játszanak is egy kis csárdást, az már általában cigánycsárdás, s arra nem táncolnak, hanem szökdösnek.

– *Akkor miben lehet reménykedni? Nem fog kihalni a népi kultúra, mire az emberek anyagilag és egyéb vonatkozásokban helyrejönnek?*
 – Ha még 10–15 éven belül helyreállnának a dolgok, akkor még felfedeznék a szépet, mert azt látom még ma is, ha valaki egy közösségben feláll és szépen táncol, azt megnézik, mindenkinek tetszik. Abban a pillanatban elnyeri a közösség tetszését. A mostani ötvenévesek még szépen táncolják a csárdásokat a lakodalmakban, csak a zenekar fogja olyan rövidre, hogy nem ad elég időt ahhoz, hogy a tánc kifussa magát. Nincsenek megfelelő zenekarok.

– *Egy filmben volt egy olyan megjegyzése, hogy mostanra az egész magyar tánc kultúra egyféle táncolási formát kezdett felölteni. Ezt hogyan kell érteni?*

– Van egy-két koreográfus Magyarországon, aki átvette a vezető szerepet. Tőlük mindent elfogadnak, akármit csinálnak. Egyfajta diktatúra van. Ezt a román stílust, a túlhajtott tempókat művelik. Az *István, a király*ban attól magyar az a román tánc, hogy a táncosok Magyarország határát formálják meg. De közben román órát táncolnak.

– *El lehet-e élesen választani mindig a románt, s a magyart?*
 – Aki tudja mind a kettőt, az könnyen szét tudja. Az erdélyi magyar táncoknál mindenki magának alkot.

– *De az erdélyi román táncoknál nincs ilyesmi?*
 – Van a román legényesnél és a páros táncoknál is. Csak Erdélyben találunk kötetlen páros táncot. Van az a román forgató, de nagyon könnyen el lehet különíteni a magyartól. Ezek a Mezőségen vannak hatással egymásra, de még ott is a románok úgy neveznek bizonyos táncokat, hogy *ungurește*. A hatás érződik, de aki ismeri az anyagot, az könnyen különbséget tud tenni.

– *A zenében, a szászcsávásiaknál például, helyenként – legalábbis a nem szakember számára – nehezen megállapítható, hogy ez magyar vagy román.*
 – Persze, mert magyart is, románt is játszanak, s belevisznek román díszítést a magyarba. De a táncnál ez nem keveredik ennyire. Persze hozzáértésre van szükség. Nekem azért volt könnyű, mert én egyformán tudtam táncolni a románt és a magyart. Amíg megyei irányító voltam, 40 tiszta román falu is tartozott hozzám. Mindegyiknek tudtam a táncát. Egy kis stílusbeli különbség alapján is meg tudtam mondani, ki melyik faluból jött.

– *Manapság hogy tartja még a kapcsolatot a táncossal?*
 – Tanítványokon keresztül. Gyakran eljönnek hozzám, hogy kikérjék véleményemet egy-egy új koreográfia kapcsán.

– *És egyébként mostanában mivel foglalkozik? Gondolom, a nyugdíjas évei se telnek tétlenül.*
 – Visszajött a közbirtokosság. Ez egy régi székely intézmény. A falu lakosságának többsége együttesen birtokol erdőket, legelőket. Ennek az igazgatásában veszek aktívan részt.

Abkarovits Endre

Az írás megjelent a Nyelvünk és Kultúránk 2004/1. számában.

Az itt közölt változatot Pávai István látta el jegyzetekkel:

1. Az 1956. október elsején megalakult marosvásárhelyi hivatásos Állami Székely Népi Együttesről van szó, amelynek nevét közel 50 éves fennállása során többször változtatta a fenntartó hatóság, például Állami Ének- és Táncgyűttes, végül 1970 óta máig Maros Művészegyüttes. 1990 után több székelyföldi hivatásos táncgyűttes alakult: Hargita Nemzeti Székely Népi Együttes (Csíkszereda), Háromszék Táncgyűttes (Sepsiszentgyörgy), Udvarhely Néptáncműhely (Sepsiszentgyörgy).
2. 1950-ben Romániában szovjet mintájú közigazgatást vezettek be, amelynek keretében a korábbi történelmi megyék helyett azoknál 2–3-szor nagyobb tartományokat, azokon belül meg rajonnak nevezett kisebb egységeket hoztak létre. 1952-ben, szintén szovjet nyomásra jött létre a Magyar Autonóm tartomány, amely a történelmi Székelyföldet foglalta magába (Aranyosszék kivételével). Ennek egyik rajonja volt a Lőrincz Lajos által említett Udvarhely rajon is, amely nagyjából a történelmi Udvarhelyszékkal volt azonos területű. 1960-ban az autonóm tartománytól elcsatolták a magyar lakosságú Háromszéket, s román többségű mezősegi és Küküllő-menti területekkel keverték, egyúttal Maros Magyar Autonóm tartományra változtatták a nevét. Az autonómia 1968-ban szűnt meg végleg, amikor a kisebbségek beolvastásának felgyorsítása érdekében a mai megyerendszert hozták létre.
3. A Népi Alkotások Háza (később több hasonló néven) a budapesti Hagyományok Házához hasonló, de nem csak országosan, hanem minden romániai megyében (korábban tartományban) fél évszázada működő intézmény, ahol folklórgyűjtéssel és publikálással, valamint a folklórmozgalmak szakmai irányításával foglalkoznak.
4. A mai Háromszék Táncgyűttes jogelődje.
5. Téves adat, 1977-ben kezdődött. Lásd a Barozda 1976–2001 című könyvemben.

HANGSZERES MAGYAR NÉPZENEKAROK FESZTIVÁLJA A FORRÁS HAGYOMÁNYŐRZŐ FESZTIVÁL KERETÉBEN

Zsúrizett népzenei verseny, melyre kizárólag autentikus magyar népzenei játsszó együttesek jelentkezését várjuk.

június 26. szombat, 19.00

– Kötelező zenei anyagokból összeállított produkciók versenye –
Bármely dunántúli dialektus anyagából 5-10 perces műsor.

június 27. vasárnap, 18.00

– Szabadon választott 5-10 perces műsor bemutatása –
Értékelés, eredményhirdetés után zárókoncertet tartunk.

A szervezők a helyszínen szállást, étkezést biztosítanak
(szombat: vacsora, vasárnap: reggeli, ebéd, vacsora).

A strandbelépő ingyenes.

A produkciókat háromtagú, rangos szakemberekből álló zsűri értékeli és díjazza. A résztvevő zenekaroktól 30 perces fellépéseket kérünk a versenyprogramon kívül, később egyeztetett helyszíneken.

A fesztiválra csak azok jelentkezzenek, akik vállalják a részvételt a teljes programban!

A zsűri az alábbi díjakat adományozhatja:

1. díj – 60.000,- Ft; 2. díj – 50.000,- Ft; 3. díj – 40.000,- Ft

JELENTKEZÉSI HATÁRIDŐ: JÚNIUS 10.

További információk, jelentkezési lap:

Csopaki Polgármesteri Hivatal, 8229 Csopak, Kossuth u. 113.

Weiszné Simon Ágota – 06-87/446-250

Élő Forrás Hagyományörző Egyesület – 06-88/243-125

Kovács Norbert – 06-20/378-6459; cimbi@ngo.hu

FELHÍVÁS!

A bonyhádi Vörösmarty Mihály Ifjúsági
és Művelődési Központ, valamint a
Magyar Rádió Rt. Bartók Főszerkesztőség
Népzenei Szerkesztősége

2004. október 2-3. között rendezi meg Bonyhádon a

XI. ORSZÁGOS NÉPZENEI TALÁLKOZÓT

(versenyműsorok, népzenei koncert, táncbázis, gálaműsor)

A népzenei találkozók hagyományaihoz híven, továbbra is a még kevésbé ismert hangszeres együttesek és szólísták számára szeretnénk megméretési lehetőséget kínálni felnőtt és ifjúsági kategóriában. Ez utóbbit elsősorban az ország több városában jól működő népzenei iskolák növendékei számára szervezzük. Az ifjúsági kategória felső korhatára 16 év, zenekarok esetében ez az átlagéletkorra értendő. E fesztivál keretében citerazenekarokkal és pávakörökkel nem áll módunkban foglalkozni. Várjuk tehát a hagyományhű vagy feldolgozott népzenei játsszó zenekarok, valamint énekes és hangszeres szólísták jelentkezését. A színpadon bemutatásra kerülő versenyműsor szólísták esetében legfeljebb 8 perc, zenekaroknál legfeljebb 15 perc lehet.

Nevezési díj: 1.500,- Ft személyenként

(A versenyen résztvevők számára szállást és étkezést biztosítunk.)

Jelentkezési határidő: 2004. szeptember 15.

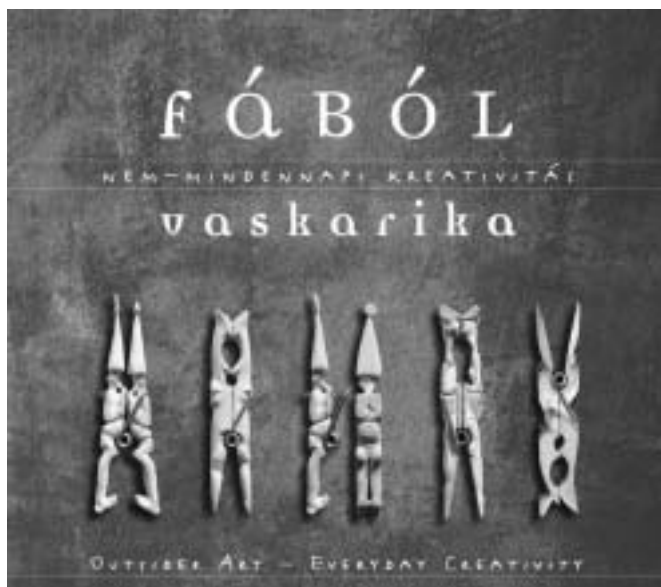
Bővebb információt és jelentkezési lapot a következő címen
vagy telefonszámon kérhetnek az érdeklődők:

Vörösmarty Mihály Ifjúsági és Művelődési Központ

7150 Bonyhád, Széchenyi tér 2.

Tel.: 74/451-455, fax: 74/451-021

A jelentkezési lap letölthető: www.bonyhad.hu/rendezveny.html

– FÁBÓL VASKARIKA –

Az Európai Folklor Intézet társszervezője a finn ITE (Museum of Contemporary Folk Art, Kaustinen) kortárs művészeti múzeum által kezdeményezett Contemporary Folk Art: Equal Rights to Creativity című projektnek, amely része az Európai Unió „Kultúra 2000” nemzetközi programsorozatának, és melynek célja a „marginális”-nak tartott művészeti törekvések kutatása, szélesebb körű el- és megismertetése, az alkotók közötti kapcsolat nemzetközi szintű erősítése. A programnak tagja továbbá néhány már, vagy éppen most csatlakozó EU-tagállam is: Anglia, Olaszország, Franciaország, Svájc és Észtország. A résztvevő országok konferenciákat, kiállításokat rendeznek külföldi és hazai szakemberek és alkotók közreműködésével.

Az Európai Folklor Intézet rendezi a program részeként Magyarországon a „Fából vaskarika – Nem-mindennapi kreativitás” című kiállítást. A bemutatandó tárgyak az outsider art („kivülről művészet”), vagy franciául az art brut („nyers művészet”) kategóriájába sorolhatók. Kiállításra kerülnek tehetséges finn és magyar „amatőr” művészek maguk örömeire készített ösztönös és ötletes alkotásai (rajzok, festmények, hímzések, faragott és formázott figurák, installációk, stb.), amelyek minden esetben mentesek a szokványos művészet hatásaitól és kulturális közhelyeitől. A tárlattal hittel kívánunk tenni amellett, hogy a mindennapi kreativitáson túl minden embernek joga van a művészeti jellegű alkotáshoz.

A közös finn–magyar tárlat lehetőséget nyújt a két különböző művészeti tradíciókkal rendelkező ország „outsider” alkotásainak összehasonlítására, a különböző életterületekből adódó eltérések, vagy az alkotás szabadságából fakadó hasonlóságok felderítésére.

A „Fából vaskarika” c. kiállítás kapcsán 2004. május 29–30-án megrendezendő nemzetközi konferencia keretében a hazai- és külföldi szakemberek megvitatják az európai „nem hivatalos” művészetek helyzetét, és az ösztönös alkotói tevékenység viszonyát az iparművészethez, a kézművességhez, a naiv- illetve a népművészethez.

A kiállítás helyszíne az óbudai Zichy Kastély (Budapest, III. ker., Fő tér 1.) kiállítótermei és belső udvara, ahol mintegy 20 finn és 50 magyar alkotó mutatkozik be. Megtekinthető 2004. május 29. és szeptember 5. között. A kiállítás anyagából reprezentatív katalógus megjelentetését tervezzük.

– www.folkline.hu –

ENGLISH TABLE OF CONTENTS

Page 3 Soós János hadn't been outside of his home village of Szék until he was six years old. "...I only started to take the rows of houses, the vegetation, the living things or the open fields that resemble the face of a contented person....more seriously when our teacher – within whom not even a tiny bit of coal-black kindness existed – began to talk about the HORIZON....It was from Mrs Pintyika with her eternal garlic sausage breath and thickly applied makeup, that I learned to write...but it is her spirit that may be burdened by the fact that I didn't like going to school...."

Page 7 Comments on **Children's Ball** – organized by for the 10th time this spring as a part of the National Dance House Festival.

This enormously well attended event traditionally includes a procession/ performance to open, teaching for children of dances from all over the Carpathian basin with live music. It is held in a packed 500-600 sq. meter teaching area. This year the event was concluded by a gala childrens performance of folk dance and music students.

In Hungary there are nearly 200 childrens dance ensembles registered, involving some 8-10 thousand children.

By Darnos István

Page 14 Announcing:

Hungarian Anthology of Folk Music Series – number 7: **Traditional music of Moldavia and Bukovina** – 4 CDs

Edited by Domokos Mária and Németh István

HCD 18264-67 Budapest, 2004-05-30 Hungaroton Classic

MTA– Institute of Musicology

Both of these groups of ethnic Hungarians lived outside the borders the so-called 'historical Hungary'. 2 CDs contain Hungarian Moldavian folk music mainly recorded on location in Moldavia. 1 CD contains traditional folk music from Bukovina –recorded mainly from people who have been resettled in Hungary. The 4th CD has songs from both Moldavia and Bukovina.

Page 17 Book review:

Salamon Beáta's collection of Hungarian folk music melodies.

Samples of Hungarian traditional melodies for violin from all over the

Carpathian Basin. Book prepared mainly for those either teaching or learning to play Hungarian folk music.

Report by Gombai Tamás

Page 20 **Folk-Europa Kft** – record label

Conversation with founders, owners; Liber Endre, Lelkes András.

Established in 2000, gradually gathering momentum, the label has produced a variety of CDs of both revival dance house music as well as authentic village music. They also work in cooperation with other local production companies (X-Production, Hangvető) to reinforce possibilities for funding, distribution.

By K. Tóth László

More info can be found

www.folkeuropa.com

Page 24 **Etnofon Kiadó** announces

release of book by **Csoma Gergely** – *Elveszett szavak* [Banished Words].

Since 1977, Csoma Gergely has been going to the **Hungarian villages in Moldavia**. This book (his 5th publication) is a collection of his photographs documenting **remnants of written Hungarian language** in these Hungarian communities constantly faced with the problems of assimilation into the Romanian culture that surrounds them.

Page 35 8th **Martin György International Legényes Competition**

This year the compulsory men's dance material to be performed by the competitors was the dance of **Jaskó István 'Pitti' from Györgyfalva in Transylvania**. Mr. Jaskó 'Pitti bácsi' – was in attendance as guest and member of the jury at the event held in April in Budapest. Pitti bácsi's notes on the dancers and the verse he composed for the occasion of a visit to Martin György's grave, are printed here by **Busai Norbert**

Page 40 **Part 2** – **Kóka Rozália:**

Memories of **collection trips to Moldavia** A Hungarian woman travelling alone in 1969 in Romanian Moldavia searching for Hungarian Csángó villages without a map – taking a map was too risky – is not something that just anyone undertakes. After getting lost for a day she finally found the village of Lészped and the woman there that would become her informant and friend and lead her to others that would share their ballads,

folkMAGazin

2004/3., XI. évfolyam, 3. szám
Megjelenik évente hat alkalommal
Kiadja a Táncház Alapítvány
Alapítványi gondnok: Nagy Zoltán
Kuratóriumi tagok: Sándor Ildikó, P. Vas János

Felelős szerkesztő: K. Tóth László
Tervező-szerkesztő: Berán István

Munkatársak:
Bakonyi Erika, Gósi Anett,
Kőrösi Katalin, Tóth Andrea

Budapest, I. ker., Corvin tér 8.
Levél cím: 1255 Budapest, Pf. 153.
Tel./fax: (36.1) 214-3521
folkmagazin@mail.datanet.hu
www.folkmagazin.hu

Tücsi Nyomdaipari és Szolgáltató BT.
Tel./fax: 27/336-809
Porszinter Nyomda, tel.: 1/388-7632

ISSN - 1218 - 912X

Bankszámla szám: 11701004-20171625
Külföldről: OTP I. ker. fiók,
1013 Budapest, Alagút u. 3. Hungary
Táncház Alapítvány
B.I.C. OTPVHUB 11701004-20171625

Támogatónk a Nemzeti Kulturális Alapprogram
Népművészeti és Közművelődési Kollégiuma

NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM
MINISZTERÜMMA

songs, beliefs, life stories with her for the next few weeks.

Page 44 Conversation with **Lőrincz Lajos** born in 1931 in the village of Korond, Székelyföld, Transylvania.

Lőrincz Lajos came from a family of good singers, musicians. This is an account of his very active career as **musician, cultural organizer, choreographer, dancer, traditional dance and music collector**.

The dance archive at the Hungarian Academy of Sciences includes a film of Lőrincz dancing in 1957. One of the founding members of the National Székely Folk Ensemble.

"...to be a good dancer, an average ear for music is not enough, it must be above average, because what is dance? I take in the music and convert it into movement. If I am not talented enough for music to create dance in me, then I cannot be a truly good dancer.....every dance has its own tempo.... then if I dance it too fast, it's not any better than if I dance it too slow..." Article by Abkarovits Endre (First published in *'Nyelvünk és Kultúránk'* 2004/1.)

Sue Foy

Kálvária-kereszt Külsőrekecsinben (Csoma Gergely, 1992)

I.

„...fa szülte ágát,
ága szülte bimbaját...”

Erdélyi Zsuzsanna
gyűjtéséből

Jubileumi Néptáncfesztivál a 14. Martonvásári Napok keretében

2004. július 21-22-23.

Martonvásár

Programok:

Vendégtalálkozó

„Testvéregyüttesek” találkozója.
Közreműködnek a Százsorszép
Táncgyűttes egykori táncosai
által vezetett néptáncsoportok
és a Marton Zenekar.

Mezőkölpényi nap

Tánctanítás, énektanulás, kiállítás,
néprajzi előadás, táncház.

Közreműködnek a mezőkölpényi
hagyományőrző táncosok
és Karsai Zsigmond
a „Népművészet Mestere”.

Százsorszép Gála

Közreműködnek a vendég
táncgyüttesek, mezőkölpényi táncosok,
a Művészeti Iskola gyermekcsoportjai,
a Dúvó Zenekar, a Marton Zenekar
és a Százsorszép Táncgyűttes.

Fenntartók:

Martonvásár Önkormányzata
Százsorszép Alapítvány
Számlaszám: 57800040-10006241
Adószám: 190999995619-1-07

Cím:

2462 Martonvásár, Budai út 13.
Telefon: +36 22 569 228, Fax: +36 22 460 004
E-mail: szazsorszep@martonvasar.hu

II.

„A múltja az,
ami a nemzetet
nem hagyja meghalni,
jövője az, ami élteti...”

Fekete Gyula

A 25 éves Százsorszép Táncgyűttes jubileumi gálaműsor sorozata

2004. december 10.

Budapest,
TEMI,

Fővárosi Műv. Ház

2004. december 11.

Martonvásár,

2004. december 12.

Székesfehérvár,
Barátság Háza

Közreműködnek az előző
és a jövő generációk
táncosai, hagyományőrző
táncosok, népművészek
és a jelenlegi
táncgyűttes.

Zenekarok:

a 25 éves DÚVÓ

és a MARTON

Zenekar

